

**BODRUM'DA TURİZM FAALİYETLERİNİN ŞEHİRLEŞMEYE ETKİSİ VE
ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR**

Nurettin ÖNCÜ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir YASAK

Uşak

Haziran, 2019

**BODRUM'DA TURİZM FAALİYETLERİNİN ŞEHİRLEŞMEYE ETKİSİ VE
ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR**

Nurettin ÖNCÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Coğrafya Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir YASAK

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

BODRUM'DA TURİZM FAALİYETLERİNİN ŞEHİRLEŞMEYE ETKİSİ VE ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR

Nurettin ÖNCÜ

Coğrafya Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir YASAK

Turizmin gelişmeye başladığı ülke, bölge veya yörelerde mekânsal değişimler gerçekleşmektedir. Mekânsal değişimlerin yanında turizmin, toplumsal ve ekonomik yapı üzerinde de olumlu ve olumsuz etkileri olmuştur. Bodrum Yarımadasında şehirleşme turizmin gelişmesiyle şekillenmeye başlamıştır. Bu çalışmada, turizm faaliyetlerinin Bodrum' da şehirleşmeye etkisi ve ortaya çıkardığı sorunlar coğrafi bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

Beş bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde turizm ve şehir kavramları üzerinde durulmuştur. İkinci ve üçüncü bölümlerde ise Bodrum Yarımadasının fiziki ve beşerî coğrafya özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde ise Bodrum Yarımadasının turizm kaynaklarına yer verilmiş olup incelenmiştir. Beşinci bölümde, 1960'lı yıllara kadar ekonomik yapı balıkçılık, süngercilik, tekne yapımı gibi denize dayalı faaliyetlerden oluşan bölgede, turizmin gelişmesiyle birlikte ne gibi değişimlerin yaşandığı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında turizmin toplumsal yapıya etkisi ve ortaya çıkardığı sorunlar ele alınmıştır.

Yapılan tüm bu çalışmalar sonucunda, turizmin kalkınmakta olan ülkelerin ekonomileri açısından çok önemli bir kaynak olduğu görülmüştür. Bodrum gibi büyük turizm potansiyeli olan şehirlerin bu potansiyellerini mutlaka çok iyi bir şekilde değerlendirmeleri gerekmektedir. Sahip oldukları turizm gücüyle rekabet avantajlarını iyi kullanmaları şehrin gelişimi açısından fayda sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Turizm, Şehir, Şehirleşme, Bodrum*

ABSTRACT**THE EFFECTS AND PROBLEMS OF TOURISM ACTIVITIES IN TERMS OF
URBANIZATION IN BODRUM**

Nurettin ÖNCÜ

Department Of Geography

Social Sciences Institutes Uşak University, June 2019

Advisor: Dr.Üzeyir YASAK

Spatial changes inevitably occur in countries, regions and places where tourism is on the agenda. Apart from changes in the body of buildings, tourism affects social and economic structure in both positive and negative ways. Urbanization in Bodrum Peninsula has started in the meantime with the development of tourism. In this study, through a geographical perspective, the activities of tourism towards urbanization with its consequences have been studied.

The study consists of five sections with the first section being the terms of tourism and city being investigated, the second and third section being the analysis of the physical and the human geography of Bodrum peninsula. The fourth section covers the sources of tourism.

Finally, the fifth section highlights the economic changes to the way of life due to tourism. For instance since the 1960's sponge fishing, fishing and building boats were the main economic activities however, in recent times these economic activities have been replaced by seasonal jobs. As a result it can be said that, tourism plays a key role in the development of Bodrum, therefore regions like Bodrum should benefit from the advantages of tourism.

Keywords: *Tourism, City, Urbanization, Bodrum*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖNSÖZ

Bir yerleşmede şehir özelliğinin ortaya çıkmasında sahip olduğu coğrafi konum, altyapı kaynakları, idari yapısı gibi birden çok fiziki ve beşerî etmenler etkilidir. Bodrum şehirselleşmesini turizm faaliyetleri ile tamamlamaktadır.

Bodrum’da yaşayan ve burada görev yapan bir eğitimci olarak yaz sezonunda Bodrum Yarımadasında gördüğüm değişimler beni ‘‘Bodrum’da Turizm Faaliyetlerinin Şehirleşmeye Etkisi ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar’’ adlı yüksek lisans tezini hazırlamaya sevk etmiştir.

Tezin ilk aşamalarından son aşamasına kadar sonsuz desteği ile değerli fikir ve bilgilerini esirgemeyen tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Üzeyir YASAK’a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamın sağlıklı bir şekilde yürütülmesinde yol gösteren ve engin bilgilerini paylaşan Doç. Dr. Mehmet DENİZ’e ve Doç. Dr. Ferhat ARSLAN’a teşekkürü bir borç bilirim. Tez çalışmamda bana yardımlarını esirgemeyen değerli meslektaşım coğrafya öğretmeni Önder AKSU’ ya da teşekkür ederim.

Çalışmalarım ve hayatımın her anında yanımda olan sevgili eşim Tuba ÖNCÜ’ ye ve oğlum Asaf Tuna ÖNCÜ’ ye teşekkür ederim. Ayrıca beni bugünlere getiren, tek gayesi eğitimimiz olan ve hayatını çocuklarına adayan annem ve babama, aynı zamanda kardeşlerime sonsuz teşekkür ediyorum.

Nurettin ÖNCÜ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nurettin ÖNCÜ
Doğum Yeri ve Tarihi : Mardin/1990
Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : Arapça, İngilizce
Çalıştığı Kurum : Milli Eğitim Bakanlığı (Coğrafya Öğretmeni)
e-posta adresi : nurettin0102@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ	I
ABSTRACT	II
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	III
ÖNSÖZ	IV
ÖZGEÇMİŞ	V
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar DİZİNİ	IX
GRAFİK DİZİNİ	XI
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	XII
HARİTALAR DİZİNİ	XIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XIV
KISALTMALAR DİZİNİ	XV
1. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Alanının Yeri ve Sınırları	2
1.2. Amaç	4
1.3. Yöntem	4
1.4. Kavramlar	5
1.4.1. Turizm	5
1.4.1.1. Türkiye’de Turizmin Gelişimi	6
1.4.2. Şehir	8
2. BÖLÜM	11
BODRUM’UN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	11
2.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler	11
2.2. Bodrum’un İklim özellikleri ve Turizm İlişkisi	15
2.2.1. Sıcaklık – Turizm İlişkisi	16
2.2.2. Nem ve Yağış – Turizm İlişkisi	18
2.2.3. Rüzgâr – Turizm İlişkisi	19
2.3. Bitki örtüsü – Turizm İlişkisi	20

2.4. Hidrografik özellikler.....	22
2.5. Toprak yapısı	24
3. BÖLÜM.....	25
BODRUM'UN BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	25
3.1. Yerleşmenin Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi.....	25
3.2. Nüfus.....	26
3.2.1. Cumhuriyet Öncesinde Nüfus.....	27
3.2.2. Cumhuriyet Sonrasında Nüfus	28
3.2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri	30
3.2.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu	32
3.3. Tarım	36
3.4. Hayvancılık	39
3.5. Sanayi	40
3.6. Hizmet.....	42
4. BÖLÜM.....	48
BODRUM'DA TURİZMİN ALTYAPISI VE TURİZM KAYNAKLARI.....	48
4.1. Turizmin Altyapısı	48
4.1.1. Konaklama tesisleri	48
4.1.2. Ulaşım Altyapısı	55
4.2. Turizm Kaynakları.....	62
4.2.1. Tarihi Turizm Kaynakları	62
4.2.1.1. Bodrum Kalesi.....	63
4.2.1.2. Mausoleion	65
4.2.1.3. Antik Tiyatro	66
4.2.1.4. Pedasa Antik Kenti	67
4.2.1.5. Osmanlı Tersanesi.....	69
4.2.1.6. Myndos Kapısı.....	70
4.2.1.7. Kızılhisarlı Mustafa Paşa Camii.....	71
4.2.1.8. Tepecik Camii.....	72
4.2.1.9. Adliye Camii	72
4.2.2. Deniz ve Kıyı Kaynakları.....	73
4.2.3. Kültürel Turizm Kaynakları	84
4.2.3.1. Yemek Kültürü.....	85
4.2.4. Şehirselle Turizm Kaynakları	87

4.2.4.1. Yel değirmenleri	87
4.2.4.2. Sokaklar	88
4.2.4.3. Su sarnıçları.....	89
5. BÖLÜM.....	91
TURİZMİN ŞEHİRLEŞMEYE ETKİSİ VE ORTAYA ÇIKARDIĞI SORUNLAR	91
5.1. Şehirleşmeye Etkisi.....	91
5.2. Turizmin Ekonomik Faaliyetlere Etkisi ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar ..	99
5.2.1. Turizmin Toplumsal Yapıya Etkileri.....	107
5.2.2. Ulaşım ve Şehrin Altyapısındaki Eksikleri ile İlgili Sorunlar	110
5.2.3. Çevresel sorunlar	112
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	117
KAYNAKÇA	120

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Türkiye’de Turizm Geliri ve Ekonomiye Yansımaları.....	7
Tablo 2: Yıllara Göre Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı.....	8
Tablo 3: Bodrum Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri.....	16
Tablo 4: Bodrum Yıllık Ortalama Deniz Suyu Sıcaklığı	17
Tablo 5: Bodrum Ortalama Yağış Verileri.....	18
Tablo 6: Bodrum Yarımadasının Yıllara Göre Toplam Nüfusu	29
Tablo 7: Muğla İli Okul-Öğrenci ve Öğretmen Dağılımı	31
Tablo 8: Muğla İli Ve Bodrum İlçesi Nüfuslarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması	32
Tablo 9: Bodrum Mahalle Nüfusları	33
Tablo 10: Bodrum Yarımadasının Arazi Dağılımı	37
Tablo 11: Üretilen Tarım Ürünlerinin Miktarları ve Muğla İli Üretimindeki Oranı	38
Tablo 12: Bodrum Çiftçi Sayısı.....	38
Tablo 13: Bodrum Yarımadasındaki Hayvan Varlığı	39
Tablo 14: Bodrum’daki Sanayi Sicil Belgeli İşletmeler	41
Tablo 15: Bodrum Avukat Sayısı Dağılımı.....	42
Tablo 16: Bodrum Banka Şube Sayısı	42
Tablo 17: TAPDK Ruhsatlı İşletmeler.....	43
Tablo 18: Bodrum’da Meslek Gruplarına Göre Açılan Şirket Sayısı	45
Tablo 19: Bodrum’da Meslek Gruplarına Göre Kapanan Şirket Sayısı	46
Tablo 20: Bodrum’daki Turizm İşletmeleri	48
Tablo 21: Bodrum’daki Tesislerin Sayısı ve Yatak Kapasitesi	49
Tablo 22: Bodrum ve Muğla İli Genelindeki Turizm İşletmelerinin Sayısı ve Oranı	49
Tablo 23: Bodrum’daki İşletme Belgeli Tatil Köylerinin Türü, Yeri, Oda ve Yatak Sayısı.....	50
Tablo 24: Bodrum’daki İşletme Belgeli 5 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı.....	50
Tablo 25: Bodrum’daki İşletme Belgeli 4 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı.....	51
Tablo 26: Bodrum’daki İşletme Belgeli 3 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı.....	52
Tablo 27: Bodrum’daki İşletme Belgeli 2 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı.....	53
Tablo 28: Bodrum’daki İşletme Belgeli 1 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı.....	53
Tablo 29: Bodrum’daki İşletme Belgeli Pansiyonların Yeri, Oda ve Yatak Sayısı..	53
Tablo 30: Bodrum’daki İşletme Belgeli Apartların Türü, Yeri, Oda ve Yatak Sayısı	54
Tablo 31: Bodrum’daki İşletme Belgeli Butik Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı	54
Tablo 32: Bodrum’daki İşletme Belgeli Özel Tesislerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı	54
Tablo 33: 2011-2018 Yılları Arasında Muğla İli Deniz ve Havalimanları Gümrük Kapılarından Giriş Yapan Yabancı Turistlerin Yıllara Göre Dağılımı	56

Tablo 34: Muğla İline 2018 Yılında Deniz Yolu İle Gelenlerin Milletlerine Göre Dağılımında İlk 10 Ülke.....	58
Tablo 35: Bodrum Feribot Parkuru	58
Tablo 36: Muğla İline 2018 Yılında Hava Yolu İle Gelenlerin Milletlerine Göre Dağılımında İlk 10 Ülke.....	60
Tablo 37: Mavi Bayraklı Plaj ve Marina Sayıları	73
Tablo 38: Muğla İlçeleri Kıyı Uzunlukları	74
Tablo 39: Bodrum Yarımadası'ndaki doğal sit alanları	95
Tablo 40 : 2000 Yılı Bodrum Merkezinde Bulunan Mahallelerdeki İşyeri ve Konut Sayıları	98
Tablo 41: 2018 Yılı Bodrum Merkezinde Bulunan Mahallelerdeki İşyeri ve Konut Sayıları	99
Tablo 42: Bodrum Ekonomik Göstergeler	104

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 1: Bodrum İklim Grafiği	16
Grafik 2: Bodrum'un Rüzgâr Gülü	19
Grafik 3: Bodrum Yıllara Göre Nüfus Grafiği	30
Grafik 4: Bodrum Nüfus Piramidi	31
Grafik 5: Muğla İli ve İlçelerinde Arıcılık Yapan İşletme Sayısının Oransal Dağılımı (%).....	39
Grafik 6: 2018 Yılında Muğla İli Hudut Kapılarından Giriş Yapan İlk Beş Ülke Dağılımı	57

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Foto 1: Bodrum'dan Bir Görünüm.....	3
Foto 2: Etrim Ovası Havadan Görünümü.....	13
Foto 3: Bodrum Bitki Örtüsünden Bir Görünüm	21
Foto 4: Mumcular Barajından Bir Görünüm	23
Foto 5: Bodrum Guleti	41
Foto 6: Sünger Satışının Yapıldığı Dükkândan Bir Görünüm	43
Foto 7: El Sanatları ve Hediyelik Eşya Satışı Yapılan Dükkândan Bir Görünüm	44
Foto 8: Hediyelik Eşya Satışı Yapılan Stantlardan Bir Görünüm	44
Foto 9: Bodrum Çarşısından Bir Görünüm	47
Foto 10: Turgutreis Marinadan Bir Görünüm	57
Foto 11: Muğla Milas-Bodrum Havalimanından Bir Görünüm.....	61
Foto 12: Bodrum Kalesinden Bir Görünüm	64
Foto 13: Bodrum Kalesi Havadan Bir Görünüm.....	64
Foto 14: Mausoleiondan Bir Görünüm	65
Foto 15: Antik Tiyatrodan Bir Görünüm	66
Foto 16: Pedasa Antik Kentinden Bir Görünüm	68
Foto 17: Pedasa Antik Kentinden Havadan Bir Görünüm	68
Foto 18: Osmanlı Tersanesi'nden Bir Görünüm	69
Foto 19: Myndos Kapısı'ndan Bir Görünüm	70
Foto 20: Kızılhisarlı Mustafa Paşa Camisi'nden Bir Görünüm	71
Foto 21: Tepecik Camisi'nden Bir Görünüm.....	72
Foto 22: Akvaryum Koyu'ndan Bir Görünüm	75
Foto 23: Bitez Sahilinden Bir Görünüm.....	76
Foto 24: Ortakent Sahilinden Bir Görünüm	77
Foto 25: Kargı Koyundan Bir Görünüm	77
Foto 26: Bağla Sahilinden Bir Görünüm.....	78
Foto 27: Aspat Plajından Bir Görünüm.....	78
Foto 28: Hüseyin Burnu Feneri'nden Bir Görünüm.....	79
Foto 29: Turgutreis'ten Bir Görünüm	80
Foto 30: Yalıkavak'tan Bir Görünüm	81
Foto 31: Gümüşlük'ten Bir Görünüm	82
Foto 32: Güvercinlik'ten Bir Görünüm.....	83
Foto 33: Güvercinlikte Bulunan Alman Koyundan Bir Görünüm	83
Foto 34: Acı Ot Festivali'nden Bir Görünüm	86
Foto 35: Bodrum Dereköy Civarındaki Yel Değirmenlerinden Bir Görünüm.....	88
Foto 36: Bodrum Sokaklarından Bir Görünüm	88
Foto 37: Su Sarnıcından Bir Görünüm.....	89
Foto 38: Konut Sayıları Artarak Devam Eden Bodrum'dan Bir Görünüm.....	98
Foto 39: Bodrum Devlet Hastanesinden Bir Görünüm	101
Foto 40: İnşaatı Devam Eden Yeni Bodrum Devlet Hastanesinden Bir Görünüm	101
Foto 41: Mandalina Bahçesinden Bir Görünüm.....	102
Foto 42: Bodrum Merkezde Çamaşırhaneden Bir Görünüm	105
Foto 43: Bodrum Otogarından Bir Görünüm	111
Foto 44: 29 Kasım 2018 Tarihinde Yaşanan Sel Felaketinde Gumbet Kavşağı	111
Foto 45: Ormanın Tahrip Edilmesiyle Yapılan Otellerden Bir Örnek Titanic Otel	113
Foto 46: Dereköy'de Yerleşim Yerlerinin Yakınında Bulunan Çöp Toplama Alanı	115

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Bodrum İlçesi Lokasyon Haritası	2
Harita 2: Bodrum İlçesi Jeoloji Haritası	12
Harita 3: Bodrum İlçesi Fiziki Haritası	13
Harita 4: Bodrum İlçesi Eğitim Haritası	14
Harita 5: Bodrum İlçesi Bakı Haritası	15
Harita 6: Bodrum İlçesi Mahallelerinin Nüfus Dağılım Haritası.....	33
Harita 7: Bodrum Mahallelerinin Nüfus Yoğunluk Haritası	36
Harita 8: Bodrum Arazi Kullanım Haritası	38
Harita 9: Bodrum İlçesi Turizm Haritası.....	73
Harita 10: Bodrum Tarihsel Gelişim Haritası.....	96

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Feribot Rotaları	59
Şekil 2: Lavery'nin Hazırladığı Kıyı Sayfıyesi Arazi Kullanış Modeli.	93
Şekil 3: Barret'in (1958) Deniz Kıyısı Sayfıyeleri için Hazırladığı Bir Gelişme Modeli	93
Şekil 4: Kıyı Sayfıyelerinde Gelişim Aşamalarını Gösteren Young Modeli	94

KISALTMALAR DİZİNİ

TÜRSAB: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

MÖ: Milattan Önce

MS: Milattan Sonra

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABDK: Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu

DHMI: Devlet Hava Meydanları İşletmesi

m: Metre

m²: Metrekare

km: Kilometre

km²: Kilometrekare

cm: Santimetre

mm: Milimetre

ha: Hektar

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Turizm, farklı ekonomik faaliyet kollarının bir araya gelerek oluşturduğu önemli bir sektör konumundadır. Bir araya gelen bu sektörler gerek iş hacmi, gerekse yeni pazarlar ve yeni istihdam alanları oluşturmaktadır. Bu sayede turizmin gelişmeye başladığı şehirler kısa bir zamanda çekim merkezi haline gelmektedir.

Turizm, ulaşım sistemlerinin gelişmesine paralel bir gelişim sergilemektedir. Öncelikle tekerleğin icadı ile başlayan kısa mesafeli seyahatler özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra havacılıktaki gelişmeler sonucunda uzak mesafelere yapılacak olan seyahatler önem kazanmıştır. Havacılık teknolojisindeki bu gelişmeler insanların bulunduğu yerden daha uzak mesafedeki ülkelere veya bölgelere olan seyahatleri çekici hale getirmiştir.

Turizmin gelişmesiyle inşa edilen üstyapı tesisleri, daha fazla istihdam ve daha fazla inşaat malzemesi kullanımı anlamına geldiğinden dolayı yatırım harcamalarında bir artış ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ekonomik olarak bir gelir akımı doğurmaktadır. Turizmin gelişmeye başladığı şehirlerde mekânsal yapı hızla değişime uğramaktadır. Oteller, konaklama tesisleri, tatil köyleri gibi turizm endüstrisine bağlı işletmeler hızla yayılarak şehrin yapısında ve görünümünde değişiklikler yaratmaktadır.

Şehirleşme dünyanın her yerinde görülen bir olgudur. Bu olgu dünya üzerinde düzenli dağılmamıştır. Gelişmiş ülkelerde her beş kişiden dördü şehirlerde yaşarken, gelişmekte olan ülkelerde ise on kişiden üçü şehirlerde yaşamaktadır. Şehirleşme olayının en az gerçekleştiği ülkelerde bile insanlar şehirler inşa etme gereği duymaktadır. Çünkü şehirler bir toplumun temel fonksiyonlarını içinde barındıran yerleşmelerdir (Tümertekin & Özgüç, 2017).

Turizmin hızla geliştiği şehirlerde turizmle ilgili yapılacak politikalarda, o bölgenin doğal ve beşeri özelliklerine dikkat etmek gelişimin uzun vadede sağlıklı olması açısından önemlidir (Arslan, 2014).

Gümüşlük, Göltürkbükü, Konacık, Gündoğan, Bodrum Merkez, Mumcular, Turgutreis, Ortakent Yahşi, Yalıkavak ve Yalı beldeleri olmak üzere toplamda 11 belde, 19 köy yerleşmesi ve 12'si merkez ilçede olmak üzere toplam 36 mahalle Bodrum Yarımadasını oluşturmaktaydı. Günümüzde Bodrum Yarımadasında 56 mahalle 1 belediye bulunmaktadır.

Foto 1: Bodrum'dan Bir Görünüm

Bodrum Yarımadasında özellikle 1980 sonrasında nüfusun turizmin gelişmesine paralel arttığı görülmektedir. Artışın en fazla olduğu yıllar ise 1990 ile 2000 yılları arasındır. 1990 yılında 56.821 olan nüfus 2000 yılında 97.826 kişiye ulaşmıştır. TÜİK 2018 yılı adrese dayalı kayıt sistemine göre çalışma alanımızda 171.850 kişi yaşamaktadır.

1.2. Amaç

Turizm; insanın sürekli yaşadığı, çalıştığı ve doğal gereksinimlerini karşılandığı alanın dışına yaptığı seyahatlerdir. Turizm faaliyetlerinin hızla geliştiği bölgede göz ardı edilen bazı unsurlar göze çarpmaktadır. Bölgeye gelen turistler şehri ziyaret ettiklerinde sadece mekânları, plajları gezmezler aynı zamanda insanlarla da iletişim kurarlar. Bu bağlamda turizmin toplumsal yapıya etkisi, şehirleşmeye etkisi ve turizmin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan sorunların ele alınması amaçlanmıştır.

Çalışmanın temel amacı turizmin şehirleşmeye etkisini Bodrum örneğinde ele almaktır. Turizmin bir bölgede şehirleşmeyi hızlandırmadaki rolü dikkate alındığında Bodrum'da şehirleşmede yaşanan sorunları belirlemek çalışmanın amaçlarındadır. Bu kapsamda çalışmada belirlenen temel araştırma soruları şunlardır;

- 1) Bodrum ilçesinin ulaşım, organizasyon ve konaklama potansiyeli nasıldır?
- 2) Bodrum'u turistik anlamda ziyaret edenlerin sayısal değerinin ne olduğu ve şehrin yapısının buna uygunluğu?
- 3) Turizmin gelişmesiyle ne gibi sosyal - ekonomik değişimler meydana gelmiş?
- 4) Bodrum'da deniz, kum, güneş üçlemesinin haricinde geliştirilebilecek alternatif turizm kaynaklarını nelerdir?
- 5) Bodrum örneğinde Turizmin şehirleşmedeki etkisinin olumlu ve olumsuz unsurları nelerdir?

1.3. Yöntem

Tezin hazırlanma aşamalarında genelde Sosyal Bilimler, özelde ise Coğrafya biliminin araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Çalışmada, araştırma yöntemlerinden betimsel araştırma ve durum çalışması yöntemleri uygulanmıştır. Durum çalışmalarında veri analizi, hem nicel verilerin hem de inceleme, araştırma, görüşme ve her türlü literatür taraması sonunda elde edilen veri ve bilgilerin sentezlenmesiyle yapılır (Şimşek & Yıldırım, 2003). Bu kapsamda saha incelemesiyle birincil gözlem verileri ve kurumlardan da ikincil veriler temin edildi. Elde edilen veriler bir araya getirilerek betimsel istatistiksel analiz tekniği kullanılarak incelenmiştir.

Araştırmada ikincil verilerin toplanma aşamasında gerekli literatür taraması yapılmış, Bodrum Yarımadası ile ilgili yapılan bilimsel çalışmalar, sempozyumlar, toplantı bildirimleri, ilçe yıllıkları, kitapçıklar, broşürler, bültenler ve istatistiki dokümanlar ilgili kurumlardan temin edilmiştir. Çalışmada Bodrum ilçesi ile ilgili gerekli olan bilgilerin toplanmasında Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Bodrum Kaymakamlığı, Bodrum Belediyesi, Bodrum İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, Turizm Danışma Büroları gibi çeşitli kurum ve kuruluşlardan destek alınmıştır.

Kaynak ve alan araştırmaları neticesinde elde edilen bilgi ve belgeler tez konusunun içeriğine uygun olarak tasnif edildi. Konu ile ilgili grafik ve tablolar oluşturuldu. Arc GIS 10.02 yardımıyla harita setleri oluşturuldu ve tezde ilgili yerlere yerleştirildi. Araştırmalar sonucunda elde edilen veriler ve tüm kaynaklar bir araya getirilerek tez yazım kuralları çerçevesinde çalışma tamamlanmıştır.

1.4. Kavramlar

1.4.1. Turizm

Turizm, dinlenme veya tatilini geçirme amacıyla yapılan seyahatlere denilmektedir (Özgüç, 2011). Turizm kavramını açıklamak amacıyla yapılan çalışmalar, 19. yüzyılın sonlarına kadar uzanmaktadır (Kozak, Akoğlan Kozak, & Kozak, 2014, s. 1). Turizm kavramı Latince dönme hareketini izah eden “Tornus” sözcüğünden gelmektedir. İngilizcedeki “Turing” ile “Tour” sözcükleri de bundan türemiştir. “Tour” dairesel hareketi, iş ve eğlence amacıyla yapılan yer değiştirme hareketini ifade etmektedir. “Touring” deyimi ise, genellikle zevk amaçlı yapılan, eğitsel veya kültürel özellik taşıyan seyahatler için kullanılmaktadır. Kısaca “Tour” hareket edilen alana dönmek koşuluyla yapılan kısa ya da uzun süreli seyahatleri ifade etmektedir. Bu kavramların anlamını açıklamaya çalışırken dikkat edilecek temel unsur hareket ve geri dönüş olayıdır (Sezgin, 2004).

Turizm herhangi bir kazanç elde etme amacıyla yapılmayan ve gidilen alana sürekli yerleşmemek koşulu ile insanların bir yere seyahatleri ve konaklamaları sonucu ortaya çıkan olayların bütünüdür. Turizme ilişkin belirleyici özelliklerden biri de insanların merak, din, spor, kültür, sağlık, dinlenme, aile ziyareti, seminerlere ve kongrelere katılmak gibi sebeplerle yaptıkları seyahat ve konaklamaları kapsamaktadır. Tüm bunlar, insanları seyahate yönlüten unsurlardır.

Turizm sosyal faaliyet olup herhangi bir alana yapılan seyahatler bireysel yapılabildiği gibi toplu şekilde de yapılmaktadır. Turizm aynı zamanda bir hizmet ve kültür endüstrisidir. Teknolojinin günlük hayatımızı hızla etkilediği günümüzde, ulaşım sistemlerinin gelişmesiyle mesafe kavramı değişmiş, uluslararası ekonomik ve kültürel ilişkiler yoğunluk kazanmış, turizmin ekonomideki önemi ortaya çıkmıştır (Akçora, 1987, s. 2). Günümüzde tur organizatörlerinin düzenlediği paket turlar turizmin gelişimi açısından önemli unsurlardandır. Paket turlarda kişiler bireysel olarak yapabileceklerinden çok daha ucuza bütün ayrıntıları önceden planlanmış grup seyahatlerine gitmektedir.

Turizmin ekonomik yönü üzerindeki çalışmaları başlatan kişi 1910 yılında Avusturyalı ekonomist Hermann Von Schullar olmuştur (Kozak, Akoğlan Kozak, & Kozak, 2014, s. 1). Turizmi ekonomik açıdan değerlendirecek olursak ürünü tüketicilere götürmek yerine tüketiciler ürünün bulunduğu yere gelmektedir. Tüketici yani turist dediğimiz kişi, bu mal ve hizmetlerden faydalanmak için de coğrafi ve kültürel olan bu yolculuğu yapmaktadır. Dolayısıyla gidilecek yerde maddi bir kazanç amacı gütmeyen, devamlı kalmamak, dinlenmek, hoşça vakit geçirmek, boş zamanları aktivitelerle değerlendirmek ve ziyaretlerde bulunmak amacıyla devamlı ikamet edilen yerin değiştirilmesiyle gerçekleşmektedir (Sezgin O. M., 1995, s. 4).

Turizmin gelişmiş olduğu yerlere döviz sağlama, yeni ve çeşitli istihdam alanları oluşturma özelliği ile ekonomik; yöreye gelen turistlere sunulan hizmetler ve onların dinlenme, eğlenme vb. ihtiyaçlarını karşılama ve birbirinden farklı kültürleri bir araya getirme özelliği ile kültürel; oluşturduğu kaynak kullanım talebi ile de çevresel bir faaliyet olduğu bilinmektedir. Kısaca turizm unsuru, sosyal ve kültürel etkileşimin önemli unsurlarından biridir (Doğan & Üngüren, 2012).

1.4.1.1. Türkiye’de Turizmin Gelişimi

Türkiye’de Raşit Saffet Atabinen tarafından kurulan Seyyahın Cemiyeti, turizm alanında faaliyet gösteren ilk kuruluş olarak bilinmektedir. Daha sonra cemiyetin ismi “Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu” olarak değişmiştir. Bu kurum Türkiye’de turizme yönelik çalışmalarda hizmet veren önemli bir kurum olmuştur. Bu kurumun çalışmaları sayesinde Türkiye’nin ilk turizm tanıtım afişleri, ilk karayolları haritası basılmış ve turizmle ilgili ilk incelemeler yapılmaya başlanmıştır (Doğanay, 2001, s. 509). 1934 yılında Turizm Bürosunun açılması, 1939 yılında Ticaret

Bakanlığına bağlı Turizm Müdürlüğünün kurulması ve turizmi geliştirmek için çıkarılan kanunlar Türkiye’de turizmin gelişmesinde etkili olmuştur (Emekli, 2005). Özellikle 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu” Türkiye turizmi çok önemli bir dönüm noktası olmuştur.

1980 yılından sonra kapalı politik bir ortamda ülkenin turizminin tanıtımı tur operatörleri tarafından yapılması, turizmin Türkiye için yeni bir imaj oluşturması, ülkemizin sunduğu turizm olanaklarının başka ülkelere göre daha düşük fiyatlı olması, turizmin gelişimini hızlandırmıştır. Özellikle 1982’den sonra Türkiye turizminin en önemli atağı batı turizm pazarları ve kitle turizmi olmuştur (Yarcan, 1998, s. 46-47).

Tablo 1’de Türkiye'nin 2003 ve 2018 yılları itibariyle turizm gelirlerini, ortalama harcamaları ve turizm gelirlerinin GSYİH içindeki payı oran olarak gösterilmektedir. Buna göre Türkiye'nin turizm gelirlerinde bazı yıllar hariç, 2003 yılından itibaren sürekli bir artış seyri görülmektedir. Türkiye'nin Rusya ile yaşadığı problemler ve darbe girişimi neticesinde 2016 yılında hem ülkemize gelen turist sayısının azalmasına hem de turizm gelirlerinde ciddi düşüş yaşanmasına sebep olmuştur. Turizm gelirlerinin GSYİH oranlamasının en yüksek olduğu tarih 2003, en düşük olduğu tarih ise 2016 yılı olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Türkiye’de Turizm Geliri ve Ekonomiye Yansımaları

YILLAR	TURİZM GELİRİ (1000 \$)	ORTALAMA HARCAMA (\$)	TURİZM GELİRİNİN GSYİH İÇİNDEKİ PAYI (%)
2003	13 854 866	850	4,4
2004	17 076 607	843	4,2
2005	20 322 111	842	4,1
2006	18 593 951	803	3,4
2007	20 942 500	770	3,1
2008	25 415 067	820	3,3
2009	25 064 482	783	3,9
2010	24 930 997	755	3,2
2011	28 115 692	778	3,4
2012	29 007 003	795	3,3
2013	32 308 991	824	3,4
2014	34 305 903	828	3,7

2015	31 464 777	756	3,7
2016	22 107 400	705	2,6
2017	26 283 656	681	3,1
2018	29 512 926	647	3,8

Kaynak: TÜRSAB (2019)

Turizm, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de sürekli gelişen ve büyüyen bir sektör konumuna gelmiştir. Nüfusta hareketlilik yaratan turizm sektörü, dünya üzerinde her yıl artmakla birlikte, 2018 yılı Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütünün verilerine göre yaklaşık 900-950 milyon insan bir başka ülkeyi ziyaret etmektedir. Tablo 2’de olduğu gibi bazı yıllar hariç Türkiye’ye gelen turist sayısında artış görülmektedir.

Tablo 2: Yıllara Göre Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı

YILLAR	GELEN TURİST SAYISI
1980	1.288.060
1985	2.614.924
1990	5.389.308
1995	7.726.886
2000	10.428.153
2005	21.124.886
2010	28.632.204
2015	36.244.632
2016	25.352.213
2017	32.410.034
2018	39.488.401

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TÜİK (2019)

1.4.2. Şehir

İnsanoğlu MÖ 10.000’li yıllarda Neolitik dönemde yerleşik hayata geçmeye başlamıştır. Bu dönemde bereketli hilal olarak bilinen bölgede ilk köy yerleşimlerini görmekteyiz. Batman’da Hallan Çemi, Diyarbakır/Çayönü ve Körtik Tepe, Urfa’da Nevali Çöri ile Göbekli Tepe gibi ilk yerleşmeler, insanların üretici pozisyonuna geçtiği bu dönemde kurulmuştur. Bu yerleşmeler, şehirlerin ortaya çıkışının ilk öncülleri olmuştur (Kuhrt, 2009, s. 17-19).

İlk büyük şehir toplulukları MÖ 4000-5000 yıllarında, Mezopotamya’da, Akdeniz’de önemli nehirlerin geçtiği verimli ovalarda kurulmuştur. Bu dönemdeki şehirler daha çok tarıma elverişli ve verimli alanlardı.

Bilim insanlarının çoğunluğu ilk şehirlerin MÖ 4750 yıllarında Mezopotamya’da görüldüğünü belirtmektedir. Mezopotamya’da görülen bu gelişme, Mısır’da da ortaya çıkmıştır. Bu alanlarda şehirlerin benzer şekilde ortaya çıkmasında coğrafi olarak Mısır’a hayat veren Nil Nehri’nin, Mezopotamya’da Fırat ve Dicle nehirlerinin bölgede varlıkları etkili olmuştur. MÖ 4000 yıllarından sonra Yakındoğu’da madenleri yavaş yavaş tanıyan Neolitik dönem toplumları, MÖ 3500’lerde tuncu keşfetmişlerdi. Bu keşifle birlikte tuncun iş bölümü ve uzmanlaşma gerektiren üretim aşamalarına sahip olması tarım dışı faaliyetlerle uğraşan bir nüfusun ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Işık, 2018, s. 48).

İnsanların toplumsal bir varlık olarak bir arada yaşama isteği yerleşim yerlerini doğurmuştur. Ortaya çıkan bu yerleşimler belirlenen kriterlere göre tanımlanarak köy, kasaba ve şehir olarak sınıflandırılmışlardır. Geçmişten bugüne kimi yerleşimlerin yok olduğu, kimi yerleşim yerlerinin konumlarını günümüze dek muhafaza ettikleri, bazı yerleşim yerlerinin ise dönüşerek konumlarını farklı boyutlara taşıdıkları bilinmektedir. Yerleşmelerin bu değişim ve dönüşümünde siyasi, ekonomik ve sosyal gelişmeler etkili olmuştur (Bozyer, 2008, s. 18-20).

Tarım alanlarında sulamanın geliştirilmesi ile elde edilen ürünlerin ve bu fazlalık ürünleri korumak için şehirlerin çevresinin surlarla çevrilmesi bize örgütsel yapının doğduğunu göstermektedir. İhtiyaçların artması sonucu olarak yazı; silindir, mühür ve hukukun ortaya çıkması ile toplumda yönetici, tüccar, zanaatkâr ve çiftçi gibi sınıfların ortaya çıkmaya başlaması şehirlerin oluşum sürecindeki gelişmeleri özetlemektedir. Günümüzde şehirler, özellikleri itibariyle endüstri şehri, metropol şehirler ve küresel şehirler gibi çeşitleriyle, bu değişim ve dönüşümü yaşamaya devam etmektedir (Işık, 2018, s. 49).

Şehirler; insanlara ekonomik ve kültürel gelişim olanakları sunan mekân olmalarının yanında, tarihi, sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik özelliklere sahip yerleşmeler olarak tanımlanmaktadır. Şehirde sunulan hizmetlerin kalitesi göreceli olarak diğer yerleşmelere göre daha yüksektir. Aynı zamanda şehirler teorik olarak eğitilmiş, uygar, kültürlü ve saygılı davranışları yaşatan mekânlardır. Başka bir ifadeyle

şehir bugün bir yerleşim yeri olmanın ötesinde, karmaşık yapısıyla sosyolog, ekonomist, turizmcı, şehir plancısı, coğrafyacı ve mimar için farklı şeyleri ifade eder. Bir şehri diğerinden ayıran özellik, şehrin kurulduğu alanın doğal ve toplumsal çevre bileşenlerinin karşılıklı ilişkileri ortaya çıkan coğrafi görünüm ve bunun şehir kültürüne yansımaları olarak sayılabilir (Emekli, 2018, s. 470).

Şehirler fiziki, ekonomik ve sosyal nitelikleri bakımından kırsal alanlardan ayrılır. Çoğu şehirler yüksek nüfus yoğunluğuna ve tarım dışı fonksiyonlara sahiptir. Nüfus miktarı çoğu zaman şehirler için en fazla kullanılan ölçütlerden biri olmuştur. Nüfus miktarı ölçütünde esas, belirli bir nüfus sayısına sahip yerleşmelerin şehir, o sayının altında kalan yerleşmelerin ise köy olarak kabul edilmesi esas alınır. Ülkemizde nüfus miktarı konusundaki ölçüt, 1924 tarihli 442 Sayılı Köy Kanunu'nda geçen nüfusu 2000'den az olan yerleşmeler köy, 2000-20.000 arasında kalan yerleşmeler kasaba, nüfusu 20.000'den fazla olan yerleşmeler ise şehir olarak kabul edilmiştir (Uğur & Aliğaoğlu, 2018, s. 2).

Şehirleşme ülkemizde özellikle 1950 yılından sonra hız kazanmış, en başta büyükşehirler olmak üzere şehirlere bu tarihten itibaren yoğun göç yaşanmıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan 1950 yılına kadar nüfusun %75'inin kırdaki, %25'inin ise şehirlerde yaşadığını görmekteyiz. Türkiye'de şehirleşme 1950 yılından itibaren hız kazanmasında bu tarihlerde uygulanmaya başlanan yeni ekonomik-sosyal politikalar etkili olmuştur. Tarımda makineleşmenin artmasının yanında, toprakların miras yoluyla bölünmesi gibi etkenler şehirleşme sürecinin hız kazanma nedenleri arasında sıralanabilir.

2. BÖLÜM

BODRUM'UN FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Turizmin dayandığı temellerin başında doğal kaynaklar gelir. Bu doğal kaynaklar turizmin gelişmesine zemin hazırlamakla kalmaz, şehirlerin gelişmesine, ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesine, ulaşımın kolaylaşmasına ve o yerin erişilebilirliğinin artmasına olanak sağlamaktadır. Doğal kaynakların ve güzelliklerinin bir alanda zengin olması ve turistik kullanıma uygun olması, o alanın turizm potansiyelini belirlemektedir (Emekli, 1998).

Bodrum Yarımadasında turizmin gelişmesinde bölgenin fiziki özelliklerinin önemli bir etkisi olmuştur. Araştırma alanındaki turistik çekiciliklerin çoğunluğu doğal turistik kaynak kökenlidir. Dolayısıyla bu durum Bodrum'un turizm faaliyetleri açısından elverişli jeoloji, jeomorfoloji, iklim, bitki örtüsü ve hidrografya özelliklerine sahip olduğu anlamına gelmektedir (Zaman, 2005). Turizm faaliyetlerinin gelişmesinde en etkin rolü oynayan şüphesiz kıyı uzunluklarıdır. Bodrum Yarımadası kıyı uzunluğu 174 km'dir.

Fiziki coğrafya etmenleriyle şehirler arasında çok yakın, fakat karmaşık ilişkiler vardır. Coğrafi potansiyeli iyi olan şehirlerin gelişimi hızlı olurken, zamanla coğrafi koşulların değişmesiyle bazı şehirler hızla gerilemektedir (Özdemir & Günay, 2005).

2.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

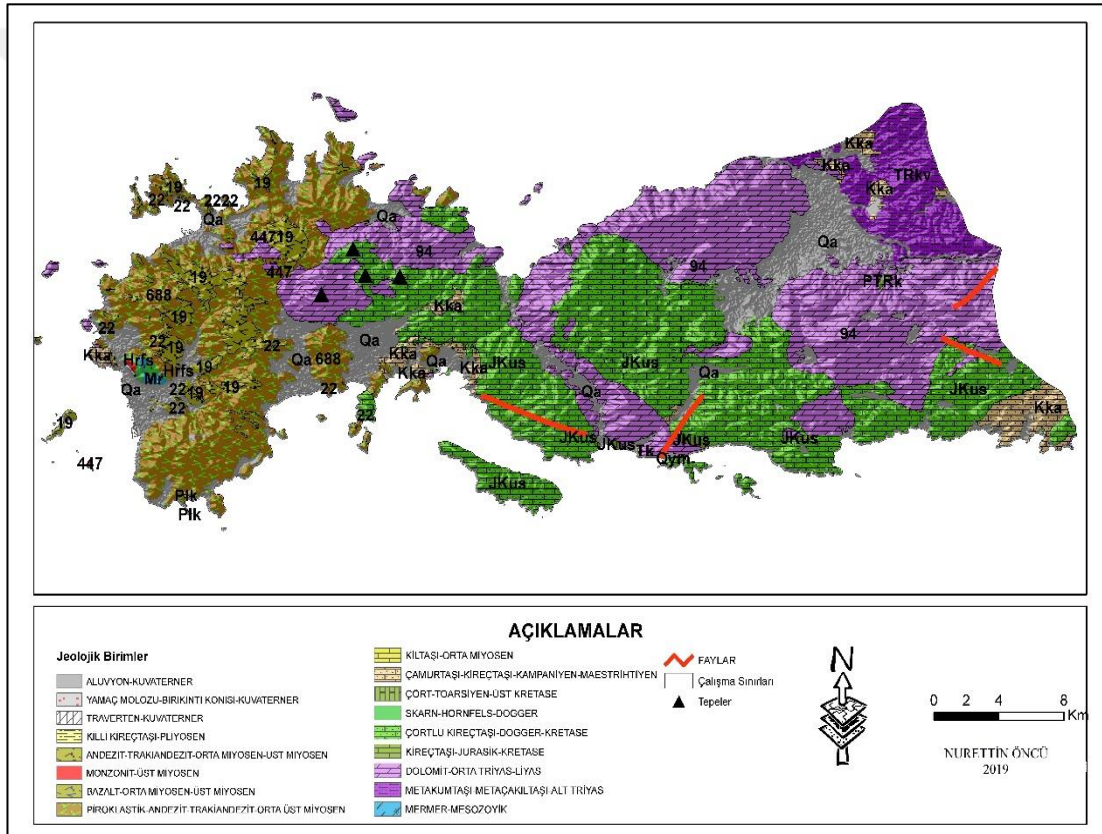
Bodrum Yarımadası Ege Bölgesi'nin Ege Bölümü Mentеше yöresinde, Güllük ve Gökova körfezleri arasında yer almaktadır. Yarımadanın batısında volkanik kayalar, doğusunda ise kalkerlerin yaygın olduğu görülmektedir.

Bodrum Yarımadasının temel kayalarını Paleozoik-Tersiyer yaşlı konglomera-kumtaşı-şeyl ardalanmasından meydana gelen düşük dereceli metamorfik bir birim oluşturmaktadır (Ercan, Günay, & Türkecan, 1982).

Bodrum Yarımadasının stratigrafik (katmanların düzeni) durumu, Ege bölgesi jeomorfolojik yapısı ile benzer olduğu görülmüştür. Bu yapıda; en yaşlı birim olarak paleozoik yaşlı şistler ve kireç taşları bulunmaktadır. Bunların üzerinde, Mesozoik döneminden tersiyer, jura, kretasa yaşlı kireç taşları, üstkretase yaşlı ultrabazik

kayaçlar; Senozoyik döneminden neojen yaşlı kireçtaşı, kıltaşı, andezit, tuf ve Kuatrener yaşlı birikinti konisi, taraça, yamaç molozu ve alüvyon bulunmaktadır (Harita 2) (Bakış, 2010).

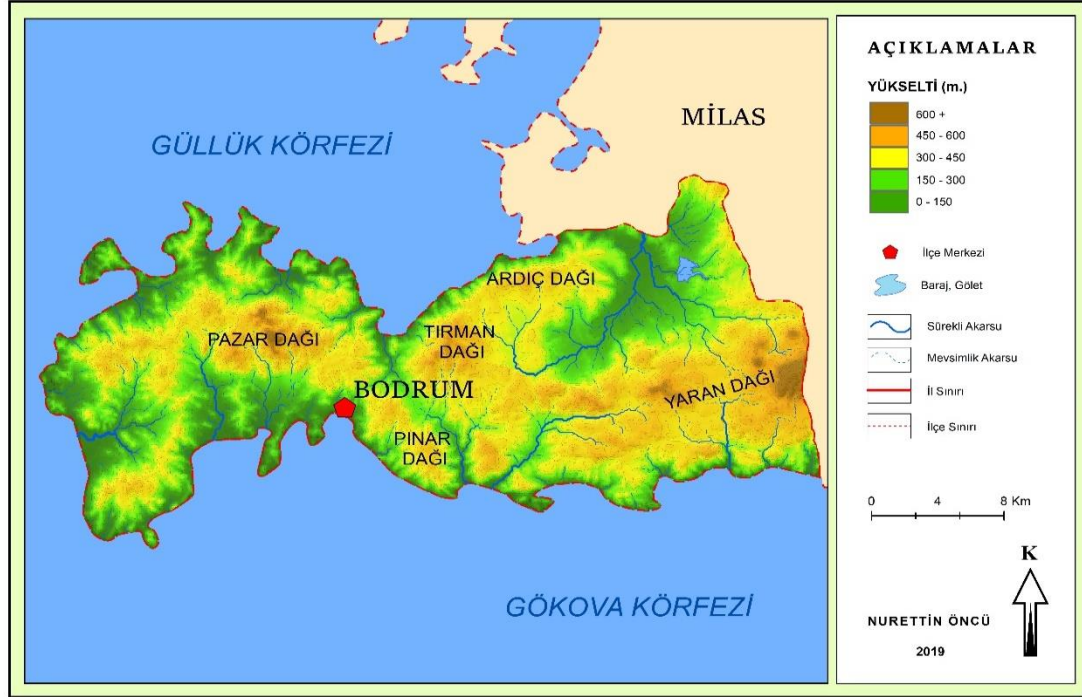
Yörede çok sayıda ada, yarımada, koy ve doğal limanlar Kuzey-Batı ve Güney kıyılarına paralel olarak yer alır. Bu morfolojinin oluşumuna yalnızca dağların denize doğru dikey uzaması, deniz sularının yakın jeolojik devirlerdeki tektonik hareketlerle karayı kaplaması olarak açıklamak yeterli değildir. Miyosen-Pleistosen Volkanizması, akarsu aşınım ve birikim şekilleri, jeolojik devirler boyunca oluşmuş tabaka özellikleri ve tektonizmanın da içinde bulunduğu çeşitli faktörleri hesaba katmak gerekir (Şemioğlu, 2006, s. 60-61).

Harita 2: Bodrum İlçesi Jeoloji Haritası

Gökova Körfezi'nin Bodrum şehrinin doğusunda kalan kuzey kıyıları Bodrum'un batı kıyılarından farklı jeomorfolojik özellikler gösterir. Bu kısımda dalgaların işlemeyle meydana gelmiş büyük şekiller yoktur. Gelişmiş abrazyon platformları görülmez, küçük dalga oyukları da azdır, zira körfez içinde dalgalar fazla etkili değildir ve litolojik yapı aşınmaya dayanıklıdır (Kayan, 1971).

Bodrum volkanitleri, yaş ilişkisi ve ortamsal bir nitelik açısından bir bütünlük oluşturmasına rağmen, petrografik ve jeokimyasal bileşim bakımından farklı özellikler sunmaktadır. Bu farklılıklar yöredeki magmatik gelişimin tekdüze olmadığını kayaçların gelişimi esnasında kristalleşme, magma karışımı ve asimilasyon olaylarının birlikte etkili olduğunu göstermektedir (Kurt & Arslan, 2001).

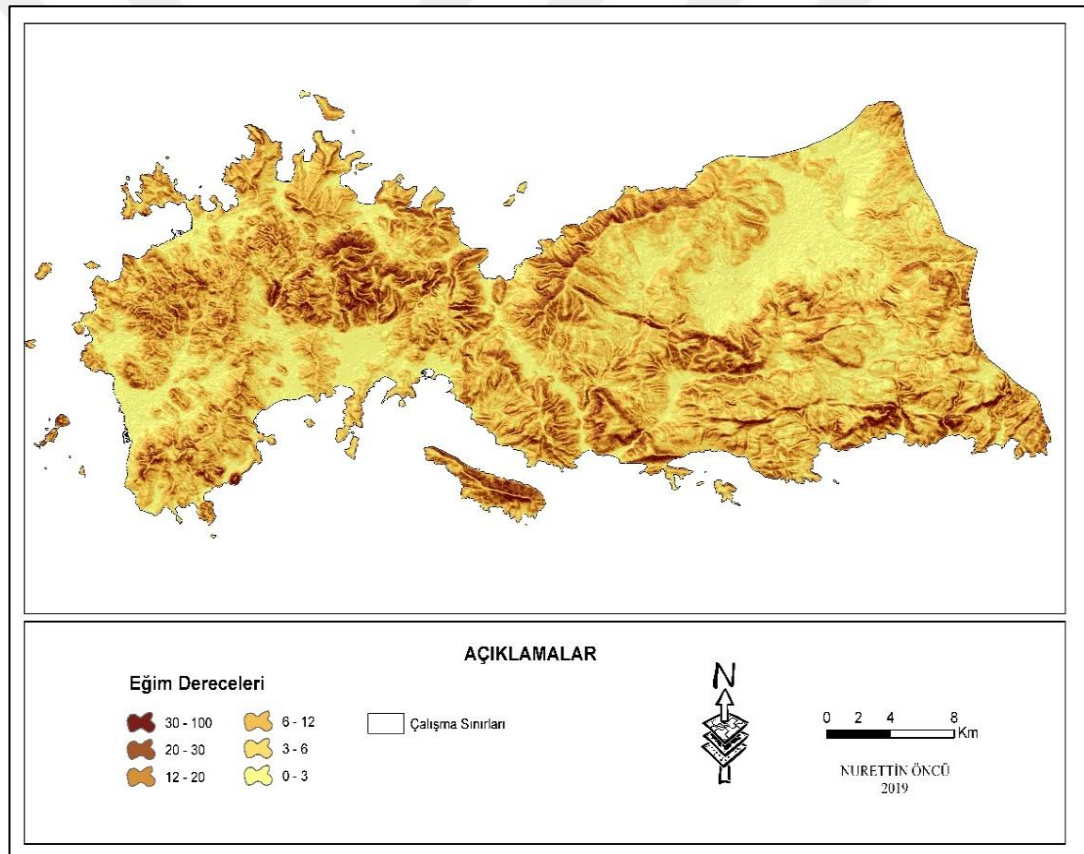
Harita 3: Bodrum İlçesi Fiziki Haritası

Bodrum ilçesi Güneybatı Anadolu 'da doğu-batı yönünde uzanan bir yarımadadır (Harita 3). Ayrıca yarımada da 50 adet koy bulunmaktadır. Çalışma alanındaki Yaran Dağı 870 m ile en yüksek yerdir. Kuzeydoğudaki Karaova ve batısında bulunan Etrim Ovası ise yarımada nın en geniş düzlükleridir (Foto 2).

Foto 2: Etrim Ovası Havadan Görünümü

Bodrum Yarımadası dalgalı bir topografyaya sahiptir. Derin vadilerle parçalanmış, %90'a varan oranda %20 ve üstü eğimli araziler ile ilçe merkezi ve mahallelerinin yer aldığı, Alüvyal boğulmalar sonucunda oluşmuş dar kıyı ovalarından meydana gelmektedir. Çalışma alanındaki eğim durumu incelendiğinde, %0-5 arası eğimli arazilerin çoğunlukla kıyıya paralel, dar kıyı ovaları şeklinde ve mevcut yerleşik alanların olduğu bölgelerle çakıştığı görülmektedir. İç kesimlerde ise %0-5 arası eğimli araziler, ağırlıklı olarak Mumcular tarafında batı ve güneybatı bölümlerinde yer aldığı görülmektedir. %5-10 arasında eğime sahip araziler, %0-5 eğime sahip arazilerin devamında ve kopuk bile olsa yine kıyılarda, dar ovalar şeklinde yer almaktadır. Araziye genel olarak bakıldığında kıyıdan iç kesimlere doğru gidildikçe topografik yapının yükseldiği görülmektedir.

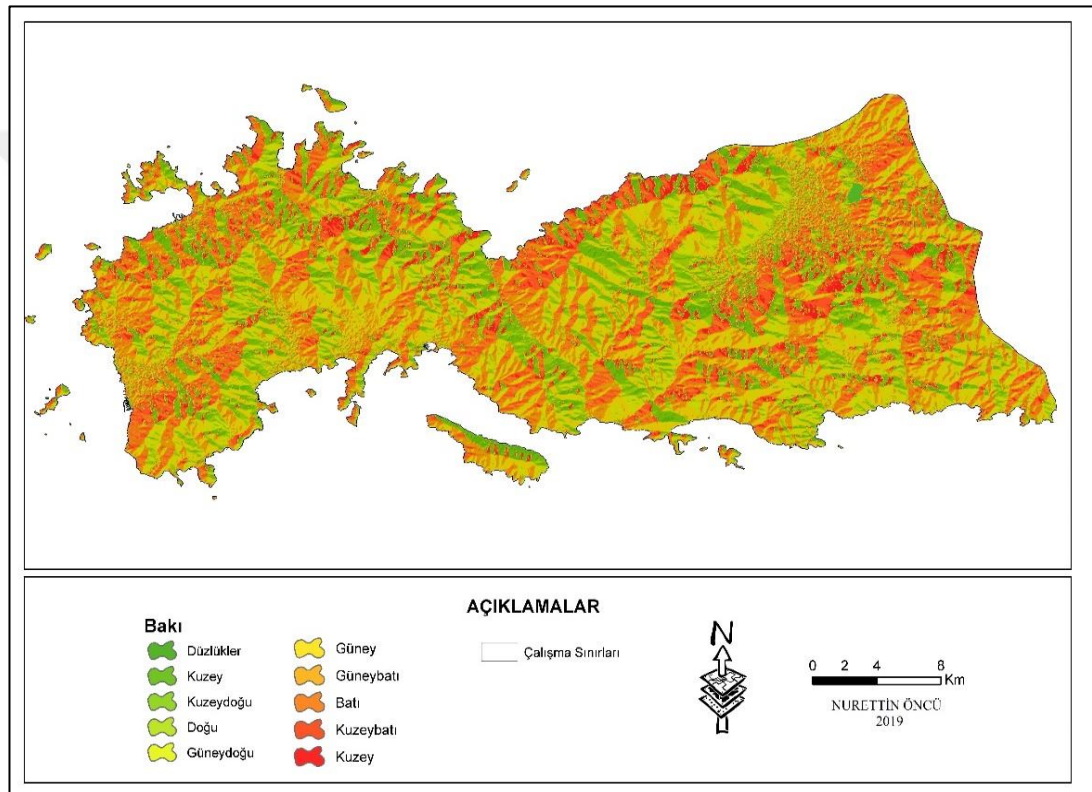
Harita 4: Bodrum İlçesi Eğim Haritası

Bir alanın arazi yapısı ve topografyası önemli unsurlardandır. İnşaata elverişlilik, erozyon, arazinin fiziksel yapı ve değerlendirilmesinde temel alınması gereken noktalaradır. Herhangi bir şehir planında arazinin jeolojik ve jeomorfolojik yapısı dikkate alınmaktadır. Ayrıca turizmde topografik verilerden yararlanma, arazi kullanımını ve turizm ilişkisi için zorunludur (Emekli, 1998).

2.2. Bodrum'un İklim özellikleri ve Turizm İlişkisi

Bir bölgenin iklimi uzun yıllar boyunca (en az 30 yıl) elde edilen sıcaklık, basınç, rüzgâr, nem ve yağış gibi iklim değişkenleri ile bunların seyrini düzenleyen ve kontrol eden iklim faktörlerinin (enlem, yükselti, bakı, karasallık, vb.) bileşkesi olarak ortaya çıkar (Şahin, 2006). Bodrum Yarımadasında reliyefin düzeni, kıyılardaki Akdeniz ikliminin etkisinin yükselti, bakı vb. koşullara göre değiştirerek de olsa içerilere sokulmasına imkân tanır (Koçman, 1993).

Harita 5: Bodrum İlçesi Bakı Haritası

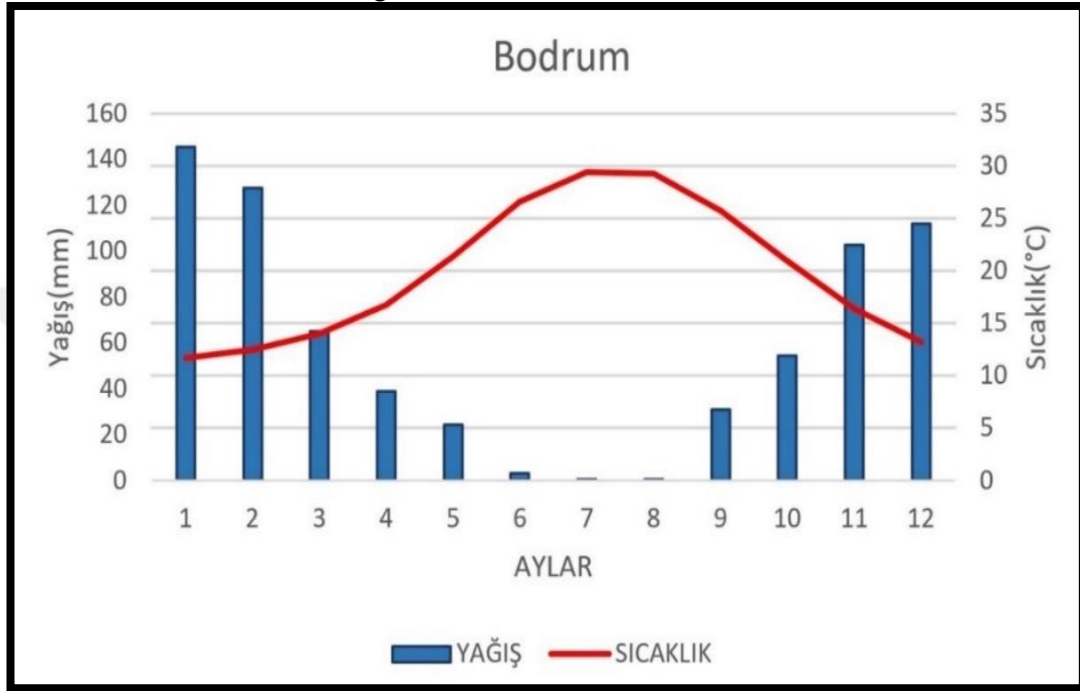

Turizmin gelişmesinde en önemli rolü oynayan fiziki etmenler iklim, bitki örtüsü ve yer şekilleridir. Bir bölgenin iklim elemanları ve bunların, uzun yıllar ortalama değerlerini ifade eden, o bölgenin iklim tipi, turistleri bölgeye çekmesi açısından büyük önem taşır. Başka bir ifadeyle, uygun iklim koşulları çekim bölgelerinin oluşumunu hazırlayan faktörler arasında bulunmaktadır (Doğanay & Zaman, 2013, s. 69). Türkiye’de ve dünyanın her yerinde kıyı turizminin süresini belirleyen temel unsur iklimdir. Bodrum Yarımadasında bu süre ortalama 7 aydır (Doğaner, 2001, s. 6).

Çalışma alanımızda iklim, turizm açısından en önemli başlıklardan birini oluşturmaktadır. Bodrum ve çevresinde yazları sıcak ve kurak kışları ılık ve yağışlı geçen tipik Akdeniz ikliminin olduğunu görmekteyiz (Grafik 1). Kış aylarında nem oranı oldukça düşüktür. Bodrum yılın yaklaşık 11 ayı güneşli geçmektedir. Bu durum kıyı turizminin gelişmesinde büyük avantajlardan biridir.

Grafik 1: Bodrum İklim Grafiği (1975-2015)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

2.2.1. Sıcaklık – Turizm İlişkisi

Bodrum, Akdeniz ikliminin etkisindedir. Sıcaklığın yıl içindeki dağılımını incelediğimiz zaman, ortalama sıcaklığın 20 °C'nin üzerinde olduğu 6 ay göze çarpmaktadır. Bu bakımdan yarımada iklimi sayesinde çok sayıda turisti çekmektedir. Denizelliğin etkisiyle kış aylarında sıcaklık fazla düşmez, ılık koşullar hüküm sürer. Tablo 3'te görüldüğü gibi kışın en soğuk aylarda bile sıcaklık 11-12°C arasındadır.

Tablo 3: Bodrum Yıllık Ortalama Sıcaklık Değerleri

Aylar	Ortalama sıcaklık (°C)	Ortalama en yüksek sıcaklık (°C)	Ortalama en düşük sıcaklık (°C)
Ocak	11,4	15,1	8,4
Şubat	11,2	15,3	8,2
Mart	13,3	17,6	9,7

Nisan	16,5	21	12,7
Mayıs	20,9	26	16,6
Haziran	25,7	31,2	20,8
Temmuz	28,3	34,1	23,3
Ağustos	28	33,9	23,3
Eylül	24,5	30,2	20,3
Ekim	20,3	25,5	16,7
Kasım	15,9	20,2	12,8
Aralık	12,7	16,4	9,8

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (1975-2015)

Bodrum'da en yüksek sıcaklık ortalamalarına 34,1 °C ile temmuz ayında ulaşılmaktadır. En yüksek sıcaklık ortalamasının görüldüğü temmuz ayı ile ağustos ayı arasında sıcaklık farkı yok denecek kadar azdır. En düşük sıcaklık ortalamalarına ise 8,2 °C ile şubat ayında ulaşılırken, ocak ayı ile şubat ayı arasında da sıcaklık farkı çok azdır. Yılın hiçbir ayında sıcaklık 0 °C'nin altına düşmediği görülmektedir (Tablo 3).

Bodrum Yarımadasında yapılan ölçümlerde deniz suyu tuzluluk oranının %34-%36, 8 arasında olduğu görülmüştür. Tuzluluk oranı kıyı kesimlerde, tatlı su girişinden dolayı açıklarda daha yüksektir.

Tablo 4: Bodrum Yıllık Ortalama Deniz Suyu Sıcaklığı

Aylar	Sıcaklık °C
Ocak	16, 9
Şubat	15, 5
Mart	17, 2
Nisan	17, 8
Mayıs	18, 8
Haziran	21, 1
Temmuz	22, 5
Ağustos	25, 5
Eylül	24, 7
Ekim	23, 2
Kasım	20, 4
Aralık	17, 3

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (1975-2015)

Kıyı turizminde iklime bağılı olarak deniz suyu sıcaklığı önemli bir unsurdur. Çalışma alanımızda Tablo 4 incelendiğinde deniz suyu sıcaklığının 7 ay boyunca (mayıs – kasım) 18 °C'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

2.2.2. Nem ve Yağış – Turizm İlişkisi

Bağılı nem oranı %70 üzerine çıktığı zaman insan sağlığı açısından rahatsızlık uyandıran bir seviye durumuna gelir. Yaz mevsiminde Türkiye'de kıyı şeridi incelendiğinde Karadeniz kıyılarında %70 in üzerinde, Marmara kıyılarında %60-%70 Akdeniz kıyılarında bağılı nem oranı batıdan doğuya doğru yükselmekle birlikte %57-%70 arasında bir değer göstermektedir, Ege Denizi kıyılarında ise %50- %65 arasında bağılı nem oranlarını görmek mümkündür (Doğaner, 2001, s. 4). Çalışma alanımız olan Bodrum Yarımadasında bağılı nem oranı düşüktür. Yıllık ortalama bağılı nem oranı %59'dur.

Tablo 5: Bodrum Ortalama Yağış Verileri

AYLAR	ORTALAMA YAĞIŞ MİKTARI	ORTALAMA YAĞIŞLI GÜN SAYISI
Ocak	133,4	12,1
Şubat	114,2	11,2
Mart	74,1	8,6
Nisan	37,5	6,9
Mayıs	17,6	3,7
Haziran	7,6	2
Temmuz	1	1,3
Ağustos	7,4	1,5
Eylül	18,4	2,7
Ekim	43,4	5,4
Kasım	95,1	8,6
Aralık	149,8	13

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (1975-2015)

Bodrum Yarımadası, Akdeniz İklim tipinin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Etkisi altında kaldığı iklim koşulları nedeniyle yazları kurak geçen bir bölgedir. Yağışların %50 den fazlası kış aylarında gözlenmektedir. Mayıs ayından ekim ayına kadar ise yağışlı gün sayısı yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Ayrıca Akdeniz siklonlarının ana merkezi olan Ege Denizi'nin de içinde olduğu Doğu

Akdeniz Havzası'nda, küresel ısınmanın etkisiyle gerçekleşen aşırı yağışlar, Bodrum Yarımadasında sel sıklığının giderek artmasına neden olmaktadır.

2.2.3. Rüzgâr – Turizm İlişkisi

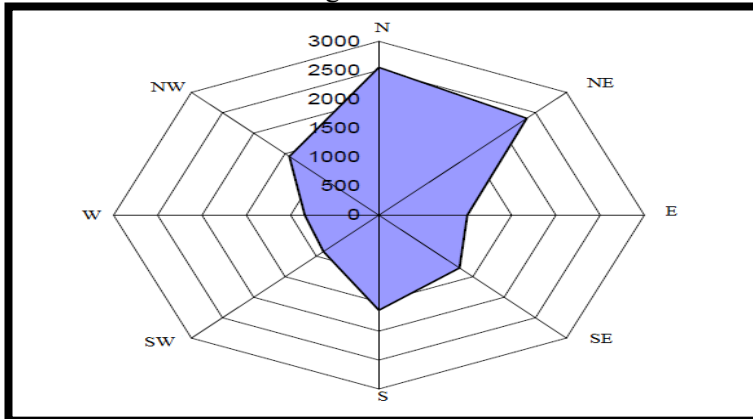
Rüzgâr hızı kıyı turizminde günlük rekreasyonel faaliyetleri etkilemesi bakımından önemlidir. İklim elemanlarından biri olan rüzgarlar bölgede turizm faaliyetlerini etkilemesi bakımından hızı 7m/sn' den fazla olmaması gerekmektedir. Ancak deniz üzerinde esen hafif şiddette rüzgâr bazı rekreasyonel faaliyetler (yelken, windsurf vb.) için uygundur (Doğaner, 2001, s. 4).

Rüzgâr, yüksek basınç alanlarından alçak basınç alanlarına doğru olan hava hareketidir. Rüzgârlar sıcaklık ve nemin insan üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi azaltıcı etkide bulunur. Çalışma alanında meltemlerden bahsedecek olursak öğleden sonraki saatlerde karalar üzerinde Alçak Basınç Merkezi, deniz üzerinde ise Yüksek Basınç Merkezi olduğundan dolayı denizden karaya eser. Akşamları ise gün içinde basınç merkezleri yer değiştirir. Bu sefer denizler üzerinde alçak basınç, karalar üzerinde ise yüksek basınç olduğundan rüzgâr esme yönü karadan denize doğru olur.

Günlük ya da mevsimlik basınç merkezlerinin değişiklik göstermesi ile rüzgâr yönünde de buna paralel değişiklikler meydana gelir. Bunun yanında rüzgâr yönü ile yeryüzü şekilleri arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır (Kara, 1998, s. 128).

Meteorolojiden alınan verileri incelediğimizde Bodrum Yarımadasında yıllık 2549 esme sayısı ile kuzey yönlü rüzgârların hâkim olduğunu bunu 2363 esme sayısı ile kuzeydoğudan esen rüzgârların izlediğini görürüz.

Grafik 2: Bodrum'un Rüzgâr Gülü

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü (2018)

2.3. Bitki örtüsü – Turizm İlişkisi

Bitki örtüsünün zenginliği ve çeşitliliği, bölgenin turizm çekiciliğini arttırmada önemli bir rol oynar. Ayrıca ormanların kamp kurma olanağı sağlaması temiz havası ve doğa ile kırsal turizme (yayla, çiftlik gibi) olanak tanınması, yürüyüşler, bisiklet gezileri hatta avcılık için büyük bir potansiyele sahip olması rekreasyon veya turizm amaçlı kullanımını mümkün kılmaktadır (Emekli, 1998).

Bodrum Yarımadası, bitki örtüsünün çoğu Akdeniz ikliminin karakteristik bitki örtüsüdür. Doğal bitki örtüsü olan kızılçam ormanlarının tahribinden sonra özellikle kıyı alanlarında kısa boylu ve her zaman yeşil kalabilen makiler yer alır. Başlıca maki türleri menengiç, sakız, mersin, keçiboynuzu, zakkum, defne, laden ve pırnal meşesidir. Bölgenin orman alanı 34.144 (ha.) Bodrum ve çevresinde 13-14 tür makiye rastlanır. Bodrum Yarımadasının bitki örtüsünü incelediğimizde:

Ormanlar: Bodrum Yarımadasında özellikle iki ağaç türü olarak görülür. Bunlardan biri kızılçam, diğeri zeytindir. Kızılçamın Bodrum Yarımadasının doğu ve kuzey bölgelerinde yer yer saf olarak, bazı yerlerde ise diğer ağaç türleriyle karışık ormanlar oluşturduğu görülür. Yüksek kesimler kızılçam ile kaplıdır. Kuzeyde Gündoğan-Torba, Güvercinlik ve Bodrum merkezinin doğusunda kalan bölge (Bodrum-Mazı) deniz kıyıları, Batıda Torba-Yalıkavak arasında doğu-batı yönünde uzanan dağ silsilesi boyunca, kuzeyde deniz kenarına kadar görülebildiği halde, güneyde ve batıda kıyıya doğru gittikçe seyrekleşir ve azalır. Gökçöy'ün doğusundaki Cennet Koyu'nda, Güvercinlik'in kuzeyinde kızılçamın bir türünden oluşan çam ormanı vardır (Foto 3). Eskiden daha geniş alanlar kaplayan kızılçam ormanları zaman zaman görülen yangınlarla azalmıştır. Özellikle Torba-Gökçöy çevresinde bulunan çam ormanının bir kısmı yangında yok olmuştur. Zeytin ağaçlarına yarımadanın hem doğu hem de batı bölümlerinde çok rastlanır (Şemioğlu, 2006, s. 42).

İlçenin %61,3'ü ormanlarla kaplıdır. Özellikle Gümüşlük çevresinde Pinus Brutia ormanlarının hakimiyeti söz konusu olup deniz kıyılarına yaklaştıkça Pinus Brutia içerisine orman açıklıklarında Quercus sp., Arbutus Unedo L. Arbutus Andrachne L., Pistacia Lentiscus L., Cistus Creticus L., Laurus Nobilis L., Erica Arborea L., Nerium Oleander L., gibi maki elemanları göze çarpmaktadır (Tosunoğlu, 2011, s. 29).

Çalılıklar: Bodrum Yarımadasında kızılçamın tahrip edildiği yerlerde çeşitli türlerden oluşmuş çalılıklar yer alır. Bunlar daha çok maki ve gariktir. Garikler daha çok Yalıkavak Küdür tarafında yoğun bir şekilde görülmektedir. Aynı zamanda bölgede çeti olarak adlandırılan çalı bitkisine çoğu yerde rastlamak mümkündür.

Çayırliklar: Bölgemizde çayırliklar otsu bitkilerin yaygın olduğu alanlardır. Otsu bitkilerin çeşitliliği yer yer değişir. Ortakent'in batısında kalan bölgenin yüksek kesimlerinde geniş çayırliklar bulunmaktadır. Bu kısımda kayalık, taşlık, çıplak alanlara da rastlanır. Bağla ve Karaincir yamaçları, tür bakımından diğer bölümlere göre oldukça fakir yerlerdir. Fakat başka bölümlerde bulunmayan bazı bitkilere örneğin aslanagzına bu yörede rastlanmaktadır.

Foto 3: Bodrum Bitki Örtüsünden Bir Görünüm

Bodrum Yarımadasında bitkiler deniz ve deniz kıyısı çevresinde bulunur. Bunlar; deniz börülcesi, kepere, ada marulu, deve dikenini, çorak otu, kaya marulu, kum zambağı ve ılgındır. Nemli ve sulak yerlerde ise kargı, topalak, kovalık, çayır nanesi, yarpız, deli kara ot, boz ot ağcı, zakkum, deli hurma, saz, kamış, kovan otu, çayır otu, söğütlere rastlanır. Deniz içinde erişte, taşlık kayalık yerlerde ise eğrelti otu, altın otu, müşkülüm, tavşangözü ve yapışkan ot sık rastlanan bitkilerdendir.

Yerleşim yerleri ve çevrelerinde de çeşitli bitkiler bulunur. Kıbrıs akasyası, mimoza, sabırlık, osuruk otu, eğrelti otu, kara selvi, ağı otu, karga düveliği, iğde,

okaliptüs, sulfata ağacı, esenbil, boz ot, dut, yavan kenger, Frenk inciri, ekşi ot, yapışkan ot, hurma ağacı, Selvi, kök boya otu, nar, karabiber ağacı, baldıran, Giritli otu, sarıçiğdem, karaağaç, asma ve palmyedir (Tuzlacı, 2003, s. 43).

Bodrum Yarımadasında her geçen gün artan yapılaşma bitki örtüsünü olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin andız, dikenli enginar, gındıra, bardak çiçeği, zambak, müşkülüm, tavşan gözü, salep ve deli hurma yurdumuzda yayılış alanı çok az veya sadece bu bölgede rastlanan bitkilerdendir. Aynı zamanda yörede korunması gereken anıt (ulu) ağaçlarda bulunmaktadır. Bunların en önemlileri kaba pınar ve çaputlu menengiçtir (Şemioğlu, 2006, s. 42,43).

2.4.Hidrografik özellikler

Bodrum Yarımadası yer üstü su kaynakları bakımından oldukça fakir olup ilçe sınırları içerisinde yer alan en büyük akarsu, “Karaova” olarak adlandırılan yarımadaanın Mumcular mahallesi (Foto 4) civarlarında bulunan Yaran Dağı’ndan çıkarak, Güllük Körfezi’ne dökülen Kocadere’dir. Yarımada, yeraltı suyu kaynakları bakımından da fakir olduğu bilinmektedir.

Araştırma alanımız olan Bodrum’da çok sayıda dere bulunmaktadır. Fakat bu derelerin drenaj alanlarının küçük olması ve alanın jeolojik yapısının su tutmayan kayaç yapısıyla örtülü olmasından dolayı sürekli bir debi akışına sahip değildir. Alandaki çoğu derenin baz akımı yoktur. Çoğu dere yazın kurumaktadır. Araştırma alanında bölgedeki mevcut birimlerden karbonat kökenli olan kireçtaşları geçirimli bir yapıya sahip olup denize yakın bölgelerde bulunmaktadır. Geçirimsiz tabakalar genellikle iç kesimlerde bulunmaktadır. Bundan dolayı geçirimli bir yapıya sahip olan karbonatlı kayaçlar, aldıkları suyu hemen denize iletmektedir. Bunlardan dolayı inceleme alanındaki yüzeysel sular, kaynak suları ve yeraltı suyu bakımından denize yakın olan kısımlarda fakirdir. İç kesimlerde ve geçirimsiz tabakaların denize yakın kısımlarında yeraltı suyu ve kaynak suları daha fazladır. Çalışma alanında baz akımı olan ve büyük bir drenaj havzasına sahip bir akarsu yoktur. Bodrum Yarımadasındaki küçük ovaların sularını kış aylarında drene eden küçük dereler, yaz mevsiminde tamamen kurumaktadır. Alanda, doğal oluşumlu göl yoktur. Mumcular barajı bölgenin tek önemli yapay su kaynağıdır (Bakış, 2010).

Foto 4: Mumcular Barajından Bir Görünüm

Bodrum'un bir diğer önemli nüfus potansiyeli olan ve gün geçtikçe gelişen yerlerden biri olan Turgutreis'te yine hidrografik açıdan zengin olmayan bir sahadır. Yine burada düzenli rejimli bir akarsuya rastlanmamaktadır. Yöre engebeli bir yapıya sahip olmasından dolayı yağışlarla birikemeyen sular doğrudan denize dökülmekte bu da yeraltı suları bakımından fakir kalmasına sebebiyet vermektedir. Düzenli bir akarsuyunun olmamasının yanında doğal bir göle de rastlanmaz. Bu durum küçük bir yarımada olması ve yaz aylarında kar sularıyla kaynak yaratacak yüksek bir sahasının bulunmamasından kaynaklanır. Kışları yağışlara bağlı olarak oluşan küçük dereler akarsularını oluşturur. Bu dereler, yağışın yoğun olduğu ve gür bir şekilde aktığı dönemlerde taşkınların oluşmasına yol açabilmektedir. Kış döneminde mevsimlik akarsu görünümündeki Mersinli Deresi, Çınarlı Deresi, Sulubatak Deresi, Kemikli Deresi, Manastır Deresi, Mahmut Deresi, Tekağaç Deresi gibi süreksiz akarsular yörenin su kaynaklarını oluşturur (Koç, 2011, s. 25).

2.5. Toprak yapısı

Bodrum Yarımadasının genel toprak yapısı incelendiğinde Kolüvyal topraklar, Alüvyal topraklar, Terra-Rossa toprağı, Rendzinalar ve yer yer Kireçsiz Kahverengi Orman toprağından oluştuğı görülmektedir. Çalışma alanında arazi yüzeyi ve profilleri değışik oranlarda çakıllı ve taşlı olmakla beraber bazı alanlar taşlıktan çok kayalıklardan oluşmaktadır.

Alüvyal topraklar; akarsular tarafından taşınmış biriktirilmiş horizonlaşmasını tamamlamamış bu genç topraklar yüzeyi nemli ve organik madde bakımından zengindir. Alüvyal topraklar Turgutreis ve Gümüşlük arasında ve Göltürkbükü kıyı kesimde yer almaktadır. Kahverengi Orman toprakları; ana kaya üzerinde oluşmuş yüksek kireç içeriğı olan, gözenekli bir yapıya sahip topraklardır. Toprak derinliğı sığ olup çalışma alanında Mumcular barajının üst tarafında yer alır. Redzinalar, AC profiline sahip topraklar olup yüksek derecede kirece sahiptir. Bitki örtüsü doğal vejetasyon, çayır ve fundalıktır. Çalışma alanında Mumcular beldesinin üst kısmında yer almaktadır. Kolüvyal topraklar, çalışma alanında genellikle dağ ve tepe yamaçlarında ve vadi ağızlarında yer alır (Özkan, 2018, s. 33-35).

3. BÖLÜM

BODRUM'UN BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. Yerleşmenin Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

Halikarnassos Şehri, Güney Ege kıyısında, kuzeyde Güllük Körfezi ile güneyde Gökova Körfezi arasında uzanan yarımada'nın güneyindeki bir koyun kenarında kurulmuştur. Kuruluşundan bu yana her zaman önemli bir yer olma özelliğini korumuştur. Bunda, denizden ve karadan gelecek saldırılara karşı son derece korunaklı bir konumda kurulmuş olması, çok elverişli iki limana sahip olması, deniz yollarının Bodrum kıyılarından geçmesi ve gemilerin uğrak yeri olması gibi nedenler başlıca rolü oynamıştır (Güner, 2011).

Bodrum kelimesi, Anadolu'da hipodrom gibi büyük yapı kalıntıları olan antik şehir harabelerine Türkler tarafından verilen genel bir ad olup muhtemelen hipodromun kısaltılmış şeklidir. Anadolu'da XV-XIX. yüzyıllar arasında bu adla anılan antik şehirler İzmir'in batısında Seferihisar yakınlarındaki Theos, İzmir Selçuk'ta Efesos, Isparta'da Ağlasun yakınlarında Sagalassos, Burdur'da şimdiki Gölhisar yakınlarında Kybira, Adana Ceyhan'da Hemite köyü yakınlarında Kastabala'dır. Antik Halikarnassos üzerinde kurulu olan bugünkü Bodrum şehri ise Bodrum ismini günümüze kadar koruyan tek yer olma özelliğine sahiptir (Baykara, 1992).

Bodrum, en eski şehirlerden biri olup Karya antik bölgesinde bulunmaktadır. Yapılan kazılarda alanın tarihi yaklaşık beş bin yıl öncesine kadar gittiği bilinmektedir. Herodot'a göre Bodrum, Dorlar tarafından kurulmuştur. Daha sonra Karya ve Lelegler bölgeye yerleşmişlerdir (Sevin, 2001).

Karialıların, Bodrum'daki egemenliğine M.Ö.650 yılında Megeralılar son verdi. Megeralılar ise şehri genişletmiş ve adını da Halikarnas olarak değiştirmişlerdir. Daha sonra yarımada, MÖ 550'de Lidyalıların hâkimiyetine girmiştir. MÖ 546'da Lidya Devleti yıkıldıktan sonra, Bodrum MÖ 387 yılında Perslerin egemenliğine girmiştir. Perslerin bölgeye gelmesiyle Halikarnas'ın da dâhil olduğu bölgenin Karia Satraplığı olarak anıldığı bilinmektedir. Kral Mausolos döneminde başkentini Mylasa'dan Halikarnas'a taşınmasıyla, şehir en parlak dönemini yaşamış ve imar faaliyetleri ile ticari hareketlilik açısından oldukça gelişmiştir. Bu dönemde şehir güçlü

surlar ve kuleler ile çevrilmiştir. Perslerden sonra Bodrum, Makedonyalıların hâkimiyetine girmiştir. Daha sonra Roma İmparatorluğu'nun MS 395 yılında ikiye ayrılması ve MS 476 yılında da Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasının ardından Bodrum, İstanbul merkezli Doğu Roma Bizans İmparatorluğu'nun yönetimine girmiştir (Kodal, 2008).

1071'de Anadolu'nun kapıları Türklere açıldıktan sonra 1192 tarihinde Anadolu Selçuklularına yani Muğla merkezli Menteşe Beyliği'ne, ardından da bu beylik 1390 yılında Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Bu dönemde Aziz John şövalyelerinin kalesi Simirna (İzmir)'da olduğu ve Moğol hükümdarı Timurlenk'in 1402'de buraları tahrip etmesi üzerine Rodos Şövalyeleri, Türk Sultanı Çelebi Mehmet'ten yeni topraklar talep etmişlerdir. Bunun üzerine Rodos Şövalyelerine 1415 yılında Bodrum verilmiştir. Şövalyeler, burada Mesi adını verdikleri yeni bir kale inşa ederek Bodrum'u yüzyıldan fazla ellerinde tutmuşlardır. Akdeniz'i bir Türk gölü haline getirmek amacıyla büyük bir deniz seferine çıkan Kanuni Sultan Süleyman; 1522 yılında düzenlediği Rodos Seferi sırasında Rodos alındıktan sonra Bodrum, Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (Kodal, 2008).

XVIII. yüzyılın başlarında kale dışında da yerleşmeler görülmeye başlandı ve Bodrum, kale dışında bir iskân yeri olarak ortaya çıktı, Giderek bir kasaba hüviyetine bürünen yerleşme, Cumhuriyet Devri'nde 1965'lere kadar çok yavaş bir gelişme gösterdi. Ancak, bu tarihten sonra ülkemizin en önemli turizm merkezlerinden biri haline geldi (Güner, 2011).

Sonuç olarak Bodrum Yarımadası tarihi süreçte önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Bölge farklı uygarlıklara ev sahipliği yapmasından dolayı çok katmanlı ve kültürel zenginliği bünyesinde barındıran bir yapıya dönüşmüştür.

3.2. Nüfus

Nüfus, bir kişi ya da birey demektir. Biraz daha geniş anlamda, bir aileyi oluşturan aile bireyi sayısı (ev halkı) anlamına gelir. Fakat en geniş anlamda nüfus terimi; belirli bir sayım gününde, belli bir ülkede belirlenen toplam insan sayısı demektir (Doğanay, Özdemir, & Şahin, 2012).

Geçmişten günümüze, coğrafya, sosyoloji ve antropoloji gibi birçok bilim dalının asıl konusunu meydana getiren nüfus, toplumu meydana getiren bireylerin

sayısını, cinsiyet yapısını, eğitim durumunu, ekonomik ve sosyal dokusunu ortaya koyduğu için önemlidir. Bu sebeple nüfus ile ilgili bilgi edinme isteği ve ihtiyacı toplumların gelişmişlik seviyesine göre değişmektedir. Gelişmekte olan toplumlarda nüfus miktarı ve artış oranlarına bakılırken gelişmiş toplumlarda ise bu unsurların yanı sıra eğitim durumu, sosyal ve ekonomik çıkarımlar üzerinde de durulmaktadır (Kapan, 2018)

Nüfusun zaman ve mekân içindeki değişiminin yerleşmeyi oluşturan unsurlar açısından incelenmesini gerektirmektedir. Bu değişim süreci, geçmişten günümüze önemli yerleşim merkezlerinden biri olan Bodrum’da uzun bir zamana yayılmakta olup “Cumhuriyet Öncesi” ve “Cumhuriyet Sonrası” şeklinde iki dönemde ele alınacaktır.

3.2.1. Cumhuriyet Öncesinde Nüfus

16. yüzyılda Bodrum denilince öncelikle kale ve limanı akla gelir. Köylüler ve köyler ikinci sıradadır. Ancak, bu köyler, Osmanlı tarım, askerlik, ticaret ve denizcilik açısından önem taşır. Bilindiği gibi, Bodrum ve yakın çevresi, 16. yüzyılda ve öncesinde, Hıristiyanlar ile Müslümanların karşılaştıkları bir mücadele bölgesi (uç) olmuştur. 16-18. yüzyıllar arasında, çok az sayıda Gayrimüslimin yaşadığı bir şehir ve bölge olan Bodrum, 19.yüzyıl ortalarından sonra çeşitli ırk ve dinlere mensup olanlar tarafından istila edilecektir (Erdoğan & Özgiray, 2017).

Osmanlı İmparatorluğu’nda ilk nüfus sayımı, 2.Mahmut döneminde yapılmaya karar verilmiştir. Ancak 1828-1829’da başlanan ilk nüfus sayımı teşebbüsü Osmanlı-Rus Savaşı nedeniyle başarıya ulaşamamıştır. İlk sayım 1830-31 yılında gerçekleştirilmiştir. Osmanlı devletinde ilk nüfus sayımına göre 1831 yılında Menteşe sancağının nüfusu 49.830’u Müslüman, 2578’i gayrimüslim ve kalanı yabancı olmak üzere toplam 52.460’dır. 1860 yılında tamamlanan genel nüfus sayımına göre 56.109’u Müslüman 2470’i gayrimüslim olmak üzere toplam 58.578’dir. Avram Galanti’ye göre 1894 yılına ait Bodrum kazasının genel nüfusu 14.008’dir. Bu nüfusun 11.613’ü Müslüman, 2.264’ü Rum, 45’i Musevi, 86’sı yabancılardan oluşmaktadır (Kodal, 2008).

I. Dünya Savaşı’ndan önce şehir ve köy nüfusunda artış olduğu bilinmektedir. 1913- 1914 yıllarında Bodrum merkezde toplam 8.239 (4.375 Müslüman, 3.658 Rum

ve 206 Musevi) köylerde ise toplam 13.361 nüfusun olduğu bilinmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın başlarında Bodrum'daki Rumlardan bir kısmının, güvenlik nedeniyle iç kesimlere sevk edilmeleri özellikle şehir nüfusunun azalmasına sebep olmuştur.

3.2.2. Cumhuriyet Sonrasında Nüfus

Bodrum, 1877 yılından 1921 yılına kadar Muğla Sancağı'nın kazası olmaya devam etmiştir. 20 Nisan 1921 senesinde sancakların kaldırılması ve yerine Vilayet Teşkilatı'nın kurulması ile Muğla (Menteşe) Sancağı, Aydın vilayetinden ayrılıp bağımsız bir vilayet haline gelmiştir. Bunun üzerine Bodrum da Muğla vilayetinin bir ilçesi olmuştur. 1926 tarihinde Bodrum kazası Karaabad (Mumcular) Nahiyesi ile 38 köyden oluşmaktaydı. 1928 yılında Bodrum ilçesinin Merkez ve Karaabad (Mumcular) nahiyeleri olmakla birlikte; merkez nahiyesinin 10 mahallesi ve 24 köyü ve Karaabad nahiyesinin de 4 mahallesi ve 6 köyü bulunmaktaydı (Konya, 2013).

1927 Genel Nüfus Sayımı'na göre ülkemizin toplam nüfusu 13.648.270 kişidir. Toplam nüfusun %23,5'i şehirlerde, %76,5'i ise köylerde yaşamaktaydı. 1927 yılındaki Genel Nüfus Sayımı'na göre Bodrum'un nüfusu merkez ilçe 4.290, genel toplam ise 15.694 kişiden oluşmaktaydı. Yine bu sayıma göre toplam nüfus içinde erkek nüfusu, 7.045 iken kadın nüfusu 8.649'dur.

30 Ocak 1923 yılında Nüfus Mübadelesi 'ne dair sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmeye göre; 1 Mayıs 1923 yılından itibaren Türkiye'de yaşayan Rumlarla Yunanistan'da yaşayan Müslümanlar zorunlu göç edecekti. Göç eden kişilerden kimse Türk Hükümeti'nin izni olmadıkça Türkiye'ye ve Yunan Hükümeti'nin izni olmadıkça da Yunanistan'a geri dönemeyecekti. Bu bağlamda yapılan mübadelede Bodrum ilçesine Girit, Adalar ve Kıyı Yunanistan'dan çiftçi, bağcı ve zeytinci ailelerin yerleştirilmesine karar verildi (Soysal, 1983).

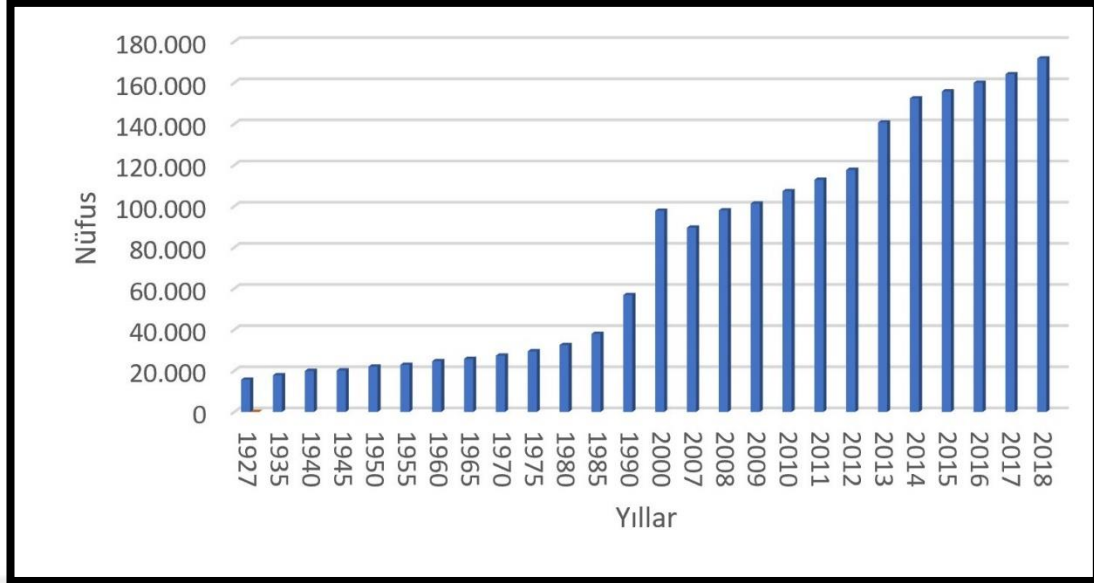
1924-1929 tarihleri arasında Yunanistan, Ege adaları ve Yugoslavya'dan Bodrum Yarımadasına 298 aile ve bunların oluşturduğu 1265 kişi bölgeye gelmiştir. Gelen bu kişilerin meslekleri ile ilgili resmi kayıtlarda herhangi bir bilgi olmamasına rağmen verilen tarla, hane ve zeytinliklere bakarak bunların büyük bir kısmının çiftçi olduğu anlaşılmaktadır (Akça, 2008).

Bodrum Yarımadasının yıllara göre nüfusunu incelediğimizde 1980'den sonra nüfusun hızla arttığını görmekteyiz, bu artış en fazla 1990 ile 2000 yılları arasında olduğu görülmektedir. Tablo 6'ya bakıldığında 1990 yılında 56.821 olan nüfus 2000 yılında 97.826 kişiye ulaştığı görülmektedir.

Tablo 6: Bodrum Yarımadasının Yıllara Göre Toplam Nüfusu

YILLAR	NÜFUS
1927	15.694
1935	17.838
1940	19.940
1945	20.180
1950	22.034
1955	22.914
1960	24.688
1965	25.811
1970	27.383
1975	29.490
1980	32.517
1985	37.966
1990	56.821
2000	97.826
2007	89.597
2008	98.013
2009	101.301
2010	107.331
2011	112.864
2012	117.669
2013	140.716
2014	152.440
2015	155.815
2016	160.002
2017	164.158
2018	171.850

Kaynak: TÜİK (2019)

Grafik 3: Bodrum Yıllara Göre Nüfus Grafiği

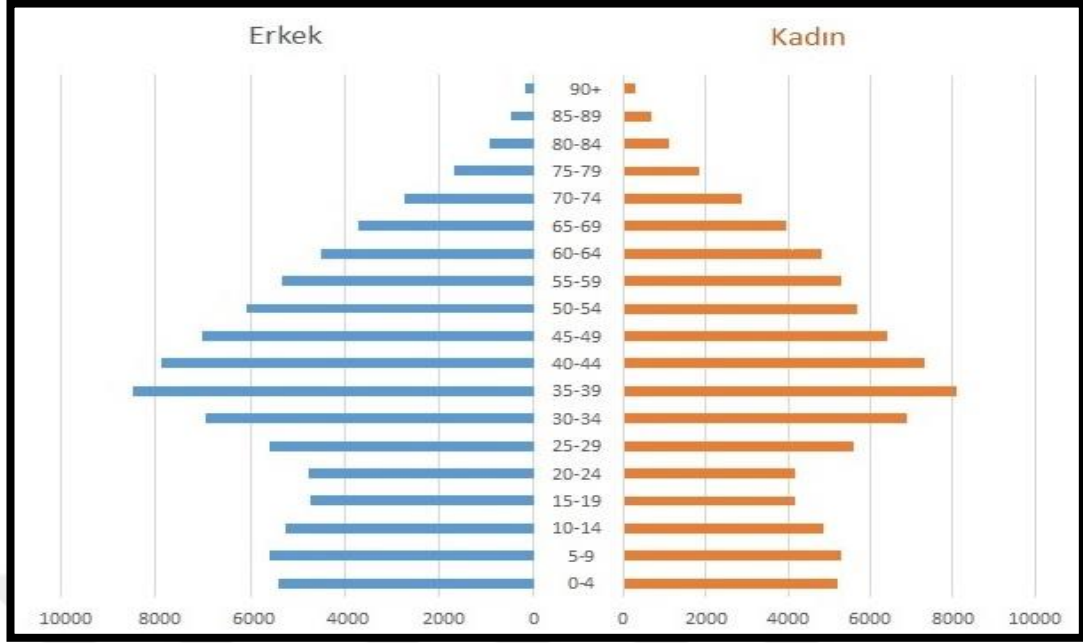
Kaynak: TÜİK (2019)

3.2.3. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Özellikleri

Araştırma alanımızın nüfusu incelendiğinde yerli halkın daha çok İstanköy ve Girit adalarından gelenlerin oluşturduğunu görmekteyiz. 1923 tarihli Lozan Antlaşması kapsamında, Bodrum'daki Rumlardan büyük bir grup adalara göçerken, Girit ve adalardan da yarımadaya Türk göçmenler gelmiştir. 1960'lı yıllara kadar ekonomik yapısı süngercilik ve balıkçılık olan Bodrum Yarımadasının 1960'tan sonra önemli bir turizm ve tatil merkezi özelliği kazanarak şehir nüfusu hızla yükselişe geçmiştir.

1960'lı yıllardan itibaren Bodrum Yarımadasının sosyal yapısında hızlı bir değişim süreci yaşanmıştır. Küçük bir balıkçı şehrinden ulusal ve uluslararası öneme sahip bir turizm merkezi konumuna gelmesi ve bunun 50 yıl gibi kısa bir sürede gerçekleşmiş olması, bölgenin fiziksel görünümünü olduğu gibi sosyal yaşantısını ve toplumsal ilişkilerini de değişime uğratmıştır.

Yaş yapısı ve cinsiyet özelliklerinin sosyal ve ekonomik açıdan önemli yansımaları olmaktadır. Bodrum nüfusunun %50,82'sini (87.350) erkekler, %49,17'sini (84.500) kadınlar oluşturmaktadır (Grafik 4). Özellikle turizm ve inşaat faaliyetlerinin yaygın olması iş gücü talebini arttırmış, bu durum işgücü olarak erkeklerin daha çok tercih edilmesiyle sonuçlanmıştır.

Grafik 4: Bodrum Nüfus Piramidi

Kaynak: TÜİK (2019)

Nüfusun eğitim durumunu gösteren değerlendirmeler, nüfusun sosyal ve ekonomik potansiyelini ortaya koyması açısından önemlidir. Eğitim durumu denilince de hemen akla okuryazar oranı gelmektedir. (Yasak, 2006, s. 76). Bodrum Yarımadasının 2017 verilerine bakıldığında okuryazar oranının %98,33 olduğu görülmektedir. En yüksek okuryazar oranı 14-17 yaş grubundadır. Bodrum milli eğitim müdürlüğünden alınan verilere göre ilçede, 63 adet temel eğitim kurumu, 10 adet ortaöğretim kurumu, 5 adet yaygın eğitim kurumu, 14 özel anaokulu, 8 özel ilkokul, 9 özel ortaokul, 11 özel orta öğretim kurumu hizmet vermektedir.

Tablo 7: Muğla İli Okul-Öğrenci ve Öğretmen Dağılımı

	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Başına Düşen		
					İlkokul Ortaokul Öğrenci Sayısı	Genel Ortaöğretim Öğrenci Sayısı	Mesleki ve Teknik Öğrenci Sayısı
Bodrum	140	1.083	26.069	1.722	25	30	25
Muğla İli Genel Toplamı	1.046	9.243	152.721	13.490	20	19	16

Kaynak: Bodrum İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2019)

3.2.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Bodrum Yarımadasının nüfusu Türkiye İstatistik Kurumu'ndan elde edilen verilere göre 2018 yılı itibariyle 171.850 kişidir. Muğla'nın diğer ilçeleri arasında Bodrum nüfus büyüklüğü bakımından en fazla nüfusu barındıran yer olarak görülmektedir.

Tablo 8: Muğla İli Ve Bodrum İlçesi Nüfuslarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Kadın	Erkek	Genel toplam	Nüfustaki Payı
Bodrum	84.500	87.350	171.850	%17,76
Muğla	474.347	493.140	967.487	

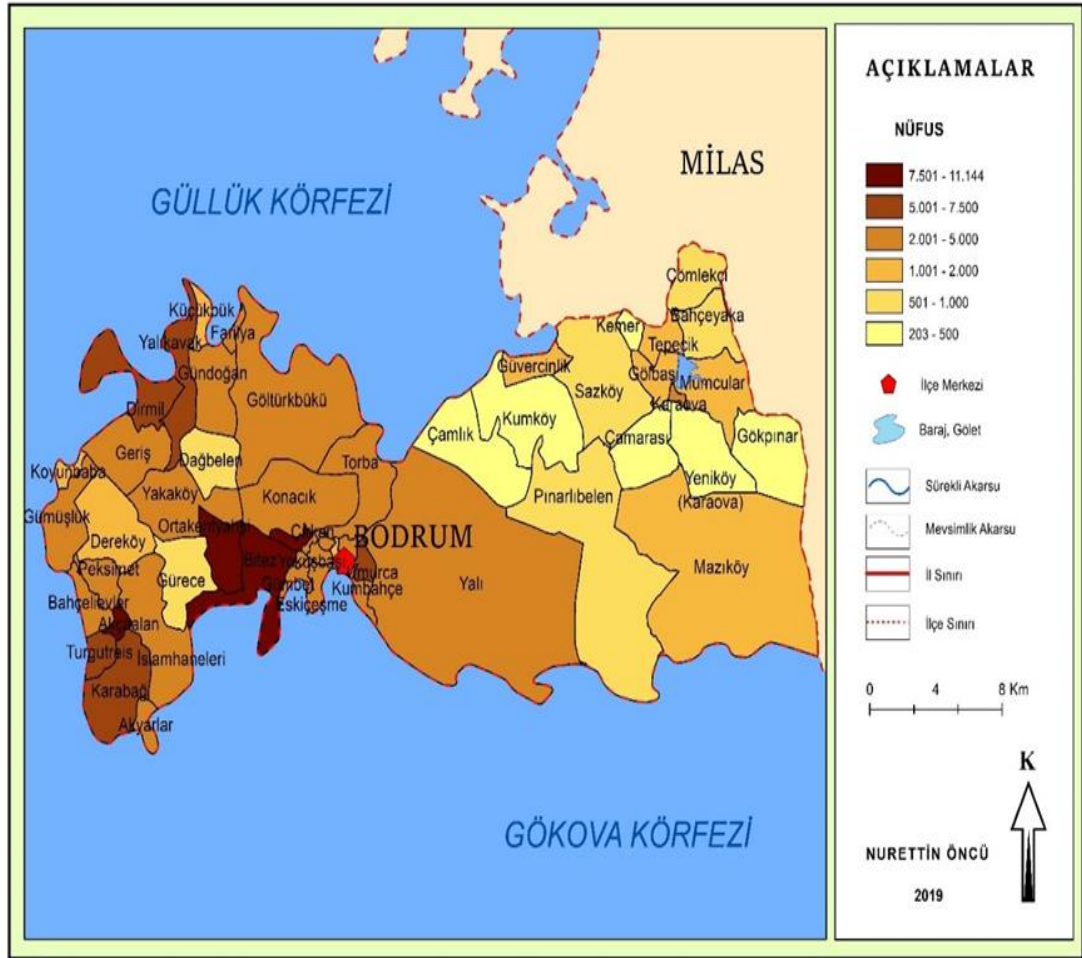
Kaynak: TÜİK (2019)

Nüfus hareketliliğini kapsayan ve son 20-30 yıldır gördüğümüz, yeni bir kitle bulunmaktadır. Bu daha çok Ege ve Akdeniz kıyılarında yer alan turizm yörelerinde mülk edinerek yerleşen Avrupalı emekli nüfusu kapsamaktadır. Bu yeni nüfus kitlesi 20.yüzyılın ikinci yarısı boyunca artarak devam etmektedir. İspanya adalarından ve Avrupa'nın güney kıyılarından başlayan bu emekli göçleri Türkiye'de de yoğun bir şekilde görülmeye başlanmıştır. Bu durum Bodrum'da çokça görülmektedir. (Südaş & Mutluer, 2008).

Turizm şehirlerinin nüfusunda dönemsel veya mevsimlik farklılıklar görülmektedir. Ege ve Akdeniz bölgelerinde turizm sezonu genellikle nisan ayında başlar, ekim ayına kadar devam eder. Turizm sezonunda nüfus hızla artmakta, temmuz ve ağustos aylarında en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Bodrum'da inşaat faaliyetleri turizm sezonunda yasaktır. Bu yasağa uymayan inşaat firmaları para cezası gibi yaptırımlara maruz kalmaktadır. Turizm sezonu sona erdiğinde inşaat faaliyetleri kaldığı yerden devam etmektedir. Diğer bir deyişle turizm sezonu biter bitmez inşaat sezonu başlamaktadır. Yine bu dönemde de nüfus hareketliliği göze çarpmaktadır. Bölgeye inşaat sektöründe çalışacak nüfus gelmektedir. Bu göç hareketi, turizm sezonu kadar olmasa da yine nüfusta hareketliliğe sebep olmaktadır.

Bodrum Yarımadasına başta İstanbul olmak üzere büyükşehirlerden gelenlerin oranı yüksektir. Bölgeye gelen nüfusun bir kısmı emekli olup yaşamının geri kalanını Bodrum'da geçirmeyi tercih eden kitle oluşturmaktadır. Bodrum Yarımadasının aldığı göçleri diğer şehirlerden ayıran en önemli özellik, sanayi ve ticaret merkezi olan şehirlere olan göç hareketi, kırsal alanlardan gerçekleşirken Bodrum gibi turizm

şehirlere göç başka şehirlerden gerçekleşmektedir. Bodrum Yarımadasına yapılan bu göçler şehrin dokusunun oluşumunda etkili olmaktadır (Bozyer, 2008, s. 134).

Harita 6: Bodrum İlçesi Mahallelerinin Nüfus Dağılım Haritası

Bodrum Yarımadasındaki sosyal değişimden bütün yerleşmeler etkilenmiştir. Ancak mahalle nüfusları (Tablo 9) incelendiğinde, bu değişimin tüm mahallelerde aynı olmadığı görülmektedir. Mumcularda turizmden kaynaklı nüfus çok az, günübirlik turizmden kaynaklı nüfus ise yok denecek kadar azdır.

Tablo 9: Bodrum Mahalle Nüfusları

Bodrum ve Mahalleleri	18 yaş ve üzeri	18 yaş ve altı	Genel Toplam
Akçaalan Mah.	6.236	2.418	8.654
Akyarlar Mah.	3.898	711	4.609
Bahçelievler Mah.	4.300	1.085	5.385
Bahçeyaka Mah.	606	138	744
Bitez Mah.	7.948	2.482	10.430
Çamarası Mah.	335	76	411

Çamlık Mah.	335	78	413
Çarşı Mah.	2.547	634	3.181
Cevat Şakir Mah.	3.851	1.032	4.883
Çiftlik Mah.	1.890	444	2.334
Çırkan Mah.	8.214	3.257	11.471
Çömlekçi Mah.	587	108	695
Cumhuriyet Mah.	1.929	361	2.290
Dağbelen Mah.	449	188	637
Dereköy Mah.	889	248	1.137
Dirmil Mah.	4.683	1.667	6.350
Eskiçeşme Mah.	3.720	781	4.501
Farıya Mah.	2.260	697	2.957
Geniş Mah.	2.762	644	3.406
Gökpınar Mah.	168	54	222
Gölbaşı Mah.	1.240	463	1.703
Gölköy Mah.	1.976	452	2.428
Gümbet Mah.	2.645	446	3.091
Gümüşlük Mah.	3.020	691	3.711
Gündoğan Mah.	3.179	892	4.071
Güreçe Mah.	579	146	725
Güvercinlik Mah.	1.172	273	1.445
İslamhaneleri Mah.	2.759	1.046	3.805
Karabağ Mah.	4.772	1.349	6.121
Karaova Mah.	1.875	718	2.593
Kemer Mah.	306	62	368
Kızılağaç Mah.	1.801	485	2.286
Konacık Mah.	3.351	1.062	4.413
Koyunbaba Mah.	1.867	307	2.174
Küçükbük Mah.	1.027	211	1.238
Kumbahçe Mah.	3.919	1.005	4.924
Kumköy Mah.	315	65	380
Mazıköy Mah.	899	199	1.098
Mumcular Mah.	1.250	470	1.720
Müskebi Mah.	5.616	1.774	7.390
Peksimet Mah.	1.731	472	2.203
Pınarlıbelen Mah.	770	150	920

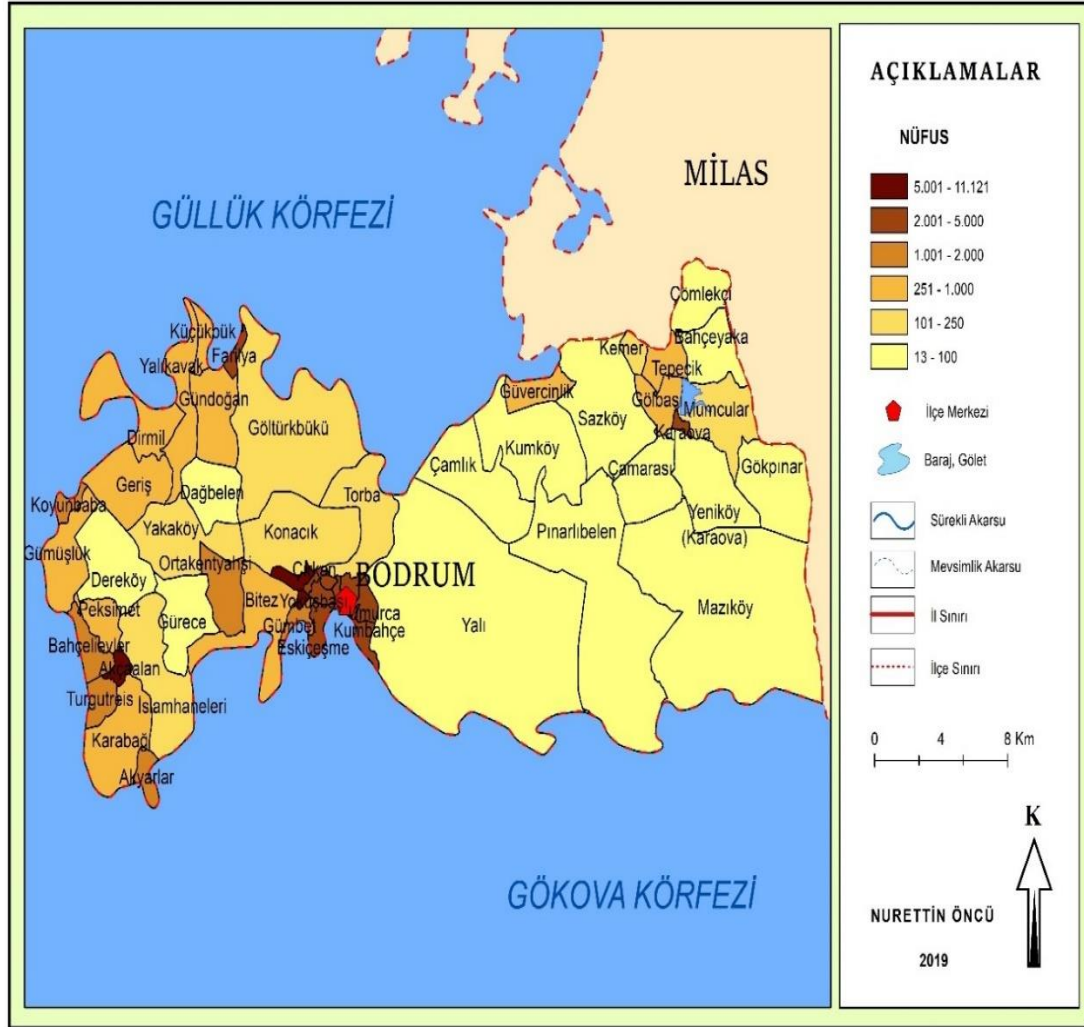
Sazköy Mah.	540	97	637
Tepecik (Karaova) Mah.	271	67	338
Tepecik Mah.	760	220	980
Torba Mah.	1.914	308	2.222
Turgutreis Mah.	4.702	869	5.571
Türkbükü Mah.	2.112	425	2.537
Türkkuyusu Mah.	1.278	328	1.606
Umurca Mah.	4.371	1.140	5.511
Yahşı Mah.	2.233	409	2.642
Yakaköy Mah.	1.366	736	2.102
Yalıkavak Mah.	4.958	1.237	6.195
Yeniköy (Karaova) Mah.	606	137	743
Yeniköy Mah.	2.708	611	3.319
Yokuşbaşı Mah.	3.156	774	3.930
Toplam	134.651	37.199	171.850

Kaynak: TÜİK (2019)

Ülkemizde, turizmin 1980’li yıllardan itibaren önemli gelişmeler kaydetmesiyle beraber turizm potansiyeli yüksek olan bölgeler hızla göç almaya başlamıştır. Özellikle tarımda makineleşme ve toprakların miras yoluyla bölünmesi ile birlikte. Kırsal nüfusun iş gücü arayışı, nüfusun büyük bir bölümünü göç etmeye zorlamıştır. Bu sebeple büyük şehirlere, sanayinin ve turizmin yoğunlaştığı şehirlere göç hareketi yaşanmaya başlamıştır.

İnsan yaşadığı yakın çevreyi gerek yerleşme, gerekse ekonomik faaliyetlerle şekillendirmektedir. Bu sebeple Bodrum’da nüfusun yıllara göre değişimi, cinsiyet ve yaş oranları, sosyal özellikleri kadar mekândaki dağılışı, dağılışın sebepleri ve bunun ortaya çıkardığı sonuçlar, nüfusun mekânsal dağılışı açısından önemlidir (Deniz, 2013, s. 169).

Bodrum Yarımadasında nüfus; doğal çevre, yüzey şekilleri, tarihsel faktörler, toplumsal ve ekonomik faktörlere bağlı olarak, eşit dağılmamıştır (Harita 6). Türkiye’de 2018 yılı itibariyle nüfus yoğunluğu km²’de 105 kişi iken bu değer Bodrum’da 249’dur. Nüfus yoğunluğu bakımından en yüksek değere sahip olan mahalleler Çırkan, Yokuşbaşı, Bitez ve Akçaalan mahalleleridir. En düşük değere sahip olan mahalleler ise Sazköy, Kumköy, Gökpınar ve Çamlık’tır (Harita 7).

Harita 7: Bodrum Mahallelerinin Nüfus Yoğunluk Haritası

3.3. Tarım

Bodrum Yarımadasının tarım faaliyetleri incelendiğinde tarımın daha çok iki alanda ağırlıklı olarak yapıldığını görmekteyiz. Bunlar yarımadanın doğusunda olan Karaova ile batıda sıralavaz olarak isimlendirilen yerdir. Sıralavaz Ortaçağ'dan bu yana çeşitli isimlerle anılan Strobilos, Astroboli, Sıravolos, Aspat ve Çıfıt Kalesi, Yunanca "koni" anlamına gelen "Strobilos" sözcüğü, kentin coğrafi yapısından esinlenerek verilmiş bir ad olabileceği düşünülmektedir (Çakmak, 2011).

Karaova'nın bir kısmı sulanabilen düz, geri kalan kısmı da kuru tarım yapılabilen tarla ve zeytinlik alanlardır. Yöre halkının bir kısmı 35-40 yıl öncesinde geçimini tütünden sağladıkları bilinmektedir. Karaova'nın tamamına yakını 1995 yılına kadar çoğunlukla kuru tarım arazisi iken DSİ Mumcular Sulama Sistemi'nin devreye girmesiyle 1200 ha'lık alan sulamaya açılmıştır. Yörede arazinin büyük bir

kısmı eğimli ve kıraç bir yapıya sahip olduğundan işlenememekte, işlenen alanlarda da verim çoğu zaman düşük olmaktadır. Eğimli alanlar daha çok zeytinlik veya zeytinli tarla vasıflı arazilerden oluştuğundan fiziki durum sebebiyle mevcut zeytin ağaçlarının bakımı da yapılamamaktadır. Burada hâkim tarım ürünleri zeytin, hububat, narenciye ve sebze yetiştiriciliğidir. Sıralavaz tarafında ise daha çok narenciyeleri görmekteyiz. Sıralavaz, gün geçtikçe yapılaşmaya ve turizm faaliyetlerine sahne olmaktadır. Artan nüfusun su ihtiyacını karşılamak amacıyla açılan derin kuyular narenciye bahçelerinin sulandığı eski kuyuların kurumasına sebep olmaktadır. Kuraklık sebebiyle çoğunluğunu yerli Bodrum mandalina sahalarını oluşturduğu 50-60 yaşları arasındaki ağaçlardan oluşan narenciye bahçeleri eski canlılığını kaybederek bakımsızlığa terk edilmekte ve kurumaktadır. Narenciye bahçeleri yerini konut, işyeri ve turistik tesislere bırakmaktadır.

Tablo 10: Bodrum Yarımadasının Arazi Dağılımı

İlçe Toplam Alanı	650km ²
Orman Alanı	34.144 (Ha.)
Tarım Dışı Alan	7.517
Toplam Tarım Arazisi	12.030
Meyve Alanı	9.957
Zeytinlik (Meyve Alanı İçinde)	9.350
Tarla Alanı	2.831
Sebze Alanı	63,5
Örtü altı Alanı	15,8
Nadas Alanı	0
Çayır-Mera Arazisi	2007
İşlenen Tarım Alanı (Kullanım Durumu)	12.030
Tarla Alanı	2.831
Meyve ve Uzun Ömürlü Bitkiler	9.957
Sebze	63,5
Süs Bitkileri	0
Örtü Altı	15,8
Kullanılmayan Tarım Alanı	7.517
Sulanan Alan Miktarı	1.900

Kaynak: Bodrum İlçe Tarım Ve Orman Müdürlüğü (2018)

Tablo 11: Üretilen Tarım Ürünlerinin Miktarları ve Muğla İli Üretimindeki Oranı

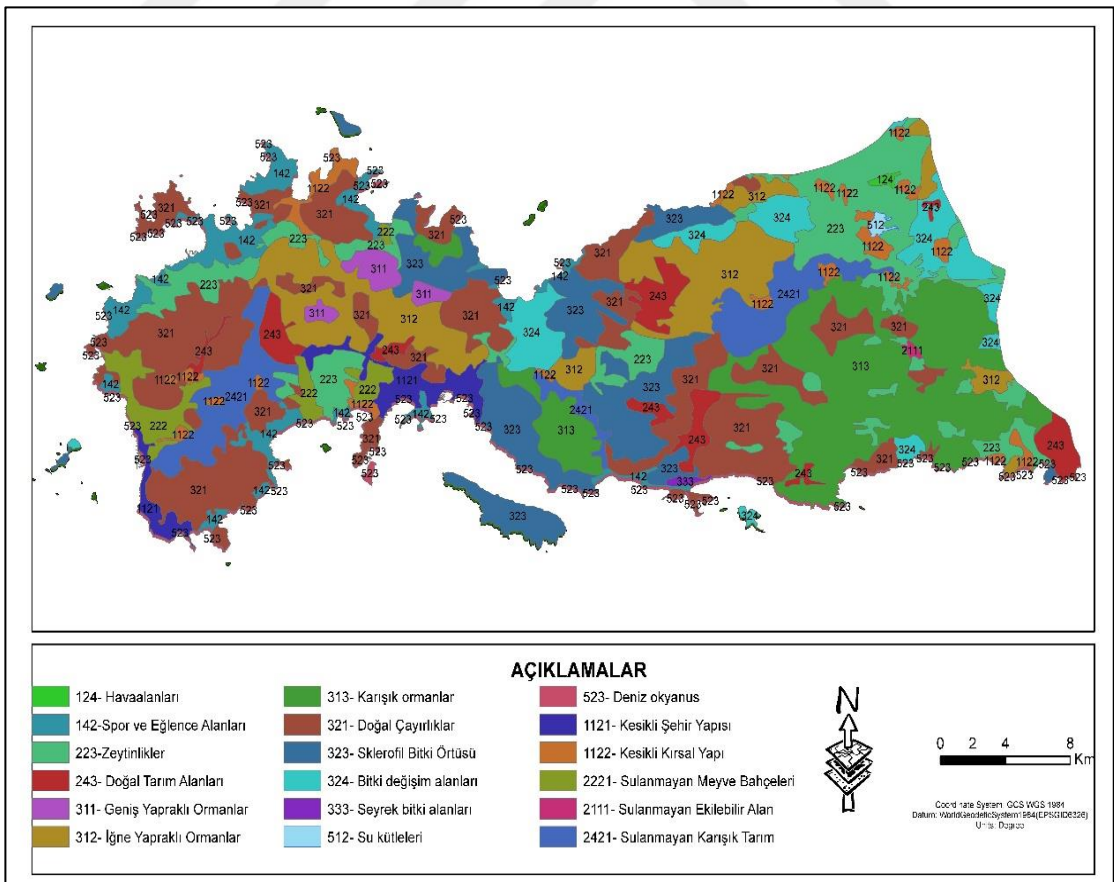
Üretilen Ürün Adı	Kategori	Üretim Miktarı (Ton)	Ortalama Verim	İl Üretimine Oranı (Yüzde)
Buğday	Tarla Ürünleri	3.100	310Kg	%10
Fiğ	Tarla Ürünleri	848	1.600	%3
Mandalina	Meyve Ürünleri	5.242	32	%4
Zeytinlik	Meyve Ürünleri	20.000		%60
Arpa	Tarla Ürünleri	1.326	260	%5

Kaynak: (Bodrum İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Çalışma Raporu, 2018)

Tablo 12: Bodrum Çiftçi Sayısı

İlçe Nüfusu	171.850
Çiftçi Sayısı	5.000
Ziraat Odasına Kayıtlı Çiftçi Sayısı	1.495

Kaynak: (Bodrum İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Çalışma Raporu, 2018)

Harita 8: Bodrum Arazi Kullanım Haritası

3.4.Hayvancılık

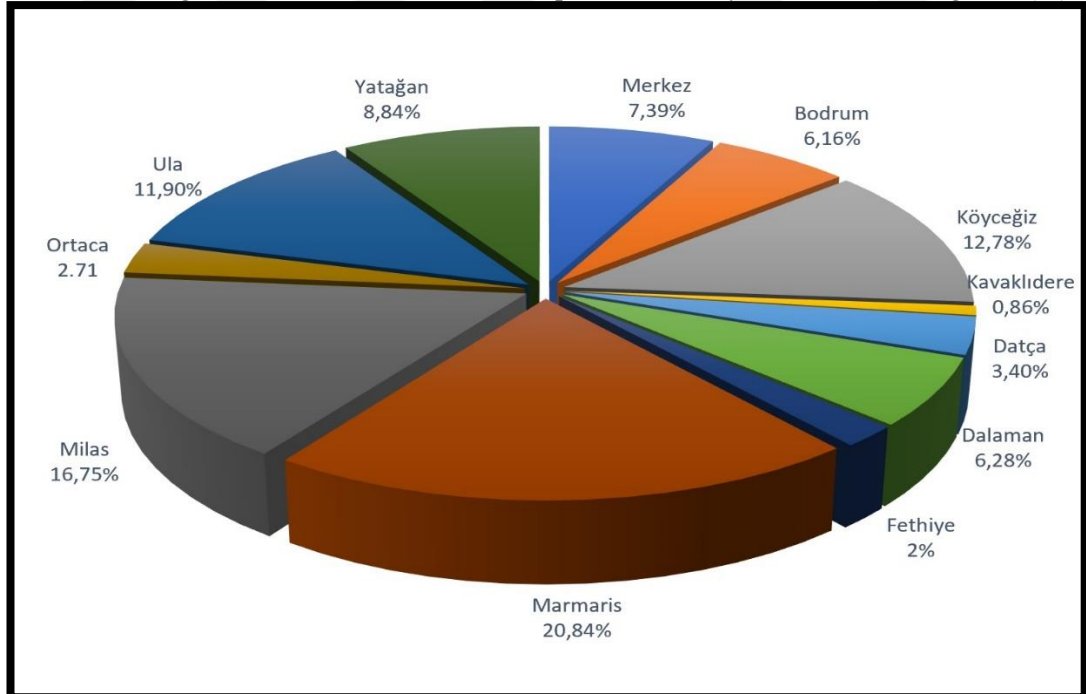
Bodrum Yarımadasında büyükbaş hayvancılık faaliyetleri daha çok küçük çaplı aile işletmeleri şeklinde süt ve besi sığırcılığı olarak yapılmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri alışlagelmiş yöntemlerle yapılmaktadır. Bodrum'da 6 adet büyük, 50 adet orta büyüklükte açık sistem kombine büyük baş yetiştiricilik tesisi ile 150 dolayında gezginci aile işletmeciliği şeklinde arıcılık yapılmaktadır. Küçükbaş ve tırnaklı hayvan sayısı yıllar itibariyle azalma eğilimindedir. Çayır ve mera alanları yetersiz olması iklim koşulları ve dağınık yerleşmeler yapılan hayvancılık faaliyetlerini kısıtlamaktadır.

Tablo 13: Bodrum Yarımadasındaki Hayvan Varlığı

Büyükbaş Hayvan Sayısı	14966
Küçükbaş Hayvan Sayısı	8908
Keçi	3314
Kanatlı Hayvan Sayısı	28570
Arılı Kovan Varlığı	31.554

Kaynak: (Bodrum İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Çalışma Raporu, 2018)

Grafik 5: Muğla İli ve İlçelerinde Arıcılık Yapan İşletme Sayısının Oransal Dağılımı (%)

Bodrum'da, kıyıların girintili ve çıkıntılı olmasının yanında çok sayıda kapalı koyun bulunması, balık üretimine özellikle de ağ kafeslerde üretime uygun bir ortam oluşturmuştur. Ağ kafeslerde daha çok çipura ve levrek üretimi yapılmaktadır,

özellikle 1985 yılından sonra bu tür işletme sayılarında önemli artışlar olmuştur. İlk başta rüzgârlara ve dalgalara karşı korunaklı olan kapalı koylarda basit bir şekilde ahşap kafes sistemleri ile düşük kapasitelerle yetiştiriciliğe başlanmış, üretimin başarılı olması daha fazla üretme arzusunu doğurmuştur. Üretimdeki hızlı artış yeni yetiştiricilik sistemlerinin gelişmesini sağlamıştır. Kafes sistemlerindeki dayanıklılık ve teknik gelişmeler nedeniyle, su ürünleri yetiştiricileri 1995 yılından itibaren kapalı koylardan çıkarak, rüzgâr ve dalgaya daha açık sahalarda Off-Shore denilen üretim şeklinde üretim yapmaya başlamıştır.

İlk başta doğadan yavruların ilkel tekniklerle toplanıp beslenmesiyle başlayan yetiştiricilik, günümüzde, kuluçkahaneleri, yetiştiricilik sistemleri, yem fabrikaları, işleme ve değerlendirme, paketleme tesisleri, ağ fabrikaları, alet ve ekipman üreticileri ile önemli bir sektör haline gelmiştir. Bodrum'da halen 25 adet balık üretim çiftliği fiilen üretim yapmaktadır. İşletmelerin proje kapasiteleri itibarıyla üretim miktarı yıllık 31.180 tondur. Üretimin çoğunu çipura ve levrek oluşturmakta ve önemli bir kısmı taze veya işlenmiş olarak ihraç edilmektedir.

Bodrum'da, avcılıkla üretim yapan 417 civarında ruhsatlı balıkçı teknesi mevcut olup, bunların 19'u gırgır-trol, diğerleri küçük balıkçı teknesidir. İlçede 10 adet Su Ürünleri Kooperatifi faaliyet göstermektedir.

3.5. Sanayi

Bodrum Yarımadasında sanayi sektörünü daha çok tekne ve yat imalathaneleri oluşturmaktadır. Bu İmalathanelerin çoğunluğu İçmeler, Tavşanburnu, Yalıkavak, Ortakent, Turgutreis, Yalı ve Gümbet'te bulunmaktadır. Yat imalatının diğer sektörlerle de katkı sağladığı görülmüştür. Yarımada genelinde geleneksel bir ekonomik faaliyet kolu olan tekne imalatı, turizm sektörünün gelişmesiyle önemi daha da artmıştır. Turizm faaliyetleri içinde mavi tur ve günübirlik yat gezileri Bodrum'da oldukça yaygındır. Bu turlar Bodrum tersanelerinde Bodrum tipi ahşap tekneler (Bodrum guleti) olarak isimlendirilen tekne ve yatlar ile yapılmaktadır (Foto 5).

Turizmin 1980 yılından sonra bölgede gelişmesiyle birlikte inşaat sektörü bölgede turizme paralel gelişen sektör haline gelmiştir. Özellikle de 2006-2008 yılları inşaat faaliyetlerinin en yoğun olduğu dönem olmuştur.

Foto 5: Bodrum Guleti

Tablo 14: Bodrum'daki Sanayi Sicil Belgeli İşletmeler

Sanayi Sicil Belgeli İşletmeler	
Sektör	İşletme Sayısı
Gıda	46
İnşaat	7
Maden	3
Makine	7
Matbaa	4
Mermer	10
Mobilya	6
Tekne	15
Diğer	5
Genel Toplam	103

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası (2018)

3.6. Hizmet

Genel anlamda hizmet sektörü içerisinde olan turizmin, dünyada ve ülkemizde hızla gelişim gösterdiği bilinmektedir. Bugün, tüm dünya hizmet ticaretinin yaklaşık %30'unu turizmden oluşturmaktadır. Turizm bünyesinde irili ufaklı birçok hizmet sektörünü barındırdığından dolayı ülke ekonomilerine katkısı tam olarak hesaplanamamaktadır (Bahar, 2006).

Hizmet sektörü, Bodrum Yarımadasında sağladığı istihdam oranında birinci sırada yer almaktadır. Hizmetler sektörü turizm ve ticareti de içine alan alt sektörlere ayrılmakla birlikte inşaat, büro ve mesleki hizmetler, ulaştırma, banka-kredi gibi alt sektörler de yer almaktadır. Muğla ilinde toplam avukat sayısının 1419 olması, bunlardan 401 tanesinin Bodrum Yarımadasında görev yapması, bu da il bazında %28 lik bir oran ile hizmet sektörünün gelişme eğilimini bize göstermektedir (Tablo 15). Bir diğer husus yine hizmet sektöründe bankacılık faaliyetlerinin önemi göze çarpar. Muğla genelinde 190 banka şubesinden 63 tanesinin Bodrum'da olduğunu görmekteyiz. Bu da önemli bir oran olan %33 lük payı bünyesinde barındırmaktadır (Tablo 16).

Tablo 15: Bodrum Avukat Sayısı Dağılımı

	Avukat Sayısı	Yüzdesi
Bodrum	401	%28,26
Muğla	1.419	

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası (2018)

Tablo 16: Bodrum Banka Şube Sayısı

	Banka Şube Sayısı	Yüzdesi
Bodrum	63	%33,16
Muğla	190	

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası (2018)

Ticaret alt sektörü turizme bağlı olarak gelişmiş ve çeşitlenmiştir. Yarımadanın her bir yerinde günlük ihtiyaçları karşılayan ve turizme hizmet eden nitelikte ticaret birimleri bulunmaktadır. Yarımada üç önemli ticaret merkezi vardır. Bunlar; Bodrum Merkez, Konacık ve Ortakent'tir. Bodrum Merkez 'de daha küçük ölçekte yeme-içme-eğlenceye yönelik ticari faaliyetler yaygınken; Konacık ve Ortakent'te alışveriş merkezleri, büyük yapı marketler yaygın olarak bulunmaktadır.

Foto 6: Sünger Satışının Yapıldığı Dükkândan Bir Görünüm

Tablo 17: TAPDK Ruhsatlı İşletmeler

	TAPDK Faal Ruhsatlı İşletme sayısı	Yüzde
Bodrum	613	%27,15
Muğla	2.258	

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası (2018)

Ülkeye turizm kapsamında gelen yabancıların o ülkede yaptıkları turizm amaçlı harcamalar, döviz geliri sağladığı gibi malların ihracatında da olumlu katkılar yapmaktadır. Başka bir ifadeyle, turizm sektöründeki hizmetler görünmez bir ihracat kalemidir. Bodrum Yarımadasında geleneksel el sanatlarından halı-kilim dokumacılığı da ticari bir faaliyet olarak Mazı, Çökertme, Pınarlıbelen çevrelerinde yapılmaktadır. Bodrum çarşısında el sanatları ile ilgili dükkânlar turistlerin yoğun ilgisine sahne olmakta bu da bölge ekonomisine önemli bir ticari canlılık sağlamaktadır. Büro-mesleki hizmetler ve inşaat sektörü de diğer bütün alt sektörler gibi turizmin gelişimine paralel bir gelişim göstermiştir. Turistik tesis ve ikinci konut talebinin artmasıyla özellikle mimarlık, mühendislik, şehir planlama gibi hizmetlerin artmasını sağlamıştır.

Foto 7: El Sanatları ve Hediyeelik Eşya Satışı Yapılan Dükkândan Bir Görünüm

Foto 8: Hediyeelik Eşya Satışı Yapılan Stantlardan Bir Görünüm

Tablo 18: Bodrum'da Meslek Gruplarına Göre Açılan Şirket Sayısı

2018													
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam
Tarım-Hayvancılık ve Gıda Sektörü	7	18	17	7	10	7	5	3	6	3	9	4	95
İnşaat Sektörü	19	15	16	16	13	8	9	15	16	19	17	16	179
Dayanıklı Tüketim-Mobilya-Kırtasiye ve Matbaa-Baskı Sektörü	4	8	9	6	7	7	6	6	9	4	5	6	77
Seyahat Acentaları-Taşımacılık ve Otomotiv	5	4	7	10	8	6	8	7	5	7	4	7	78
Konaklama Sektörü	3	5	10	14	14	5	1	2	4	7	8	5	78
Restoran-Eğlence Sektörü	9	6	6	13	18	9	6	4	2	8	3	3	87
Tekstil ve Kişisel Kullanıma Yönelik Ürünler Sektörü	3	1	4	6	9	5	3	1	2	4	3	2	43
Finans Kuruluşları Sektörü	4	2	4	5	6	2	2	5	4	3	4	1	42
Yat İmalat-İşletmecilik ve Su Sporları Sektörü	1	2	0	1	3	0	2	0	1	1	3	0	14
Hizmetler Sektörü	27	13	7	10	8	3	5	2	9	10	8	3	105
Toplam İşletme	82	74	80	88	96	52	47	45	58	66	64	47	799

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası (2018)

Son zamanlarda hizmet sektörü ülkelerin ekonomik gelişmişlik göstergesi haline gelmiş durumdadır. Hizmet sektörlerinde kalite kavramı çok önemlidir. Hizmet türlerinin bazıları kısa sürede fayda sağlamaktadır (yiyecek-içecek işletmeleri, fast food restoranlar, temizlik hizmeti, sinema vb.). Bazıları ise orta vadede fayda sağlamaktadır. (tamir ve bakım hizmetleri, danışmanlık hizmetleri vb.) Diğer bir grup ise uzun vadede fayda sağlamaktadır (sigorta hizmetleri, finansman hizmetleri vb.)

Tablo 19: Bodrum'da Meslek Gruplarına Göre Kapanan Şirket Sayısı

2018													
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Toplam
Tarım-Hayvancılık ve Gıda Sektörü	5	8	2	3	1	2	0	1	2	1	4	3	32
İnşaat Sektörü	9	13	3	2	4	4	6	2	3	7	2	8	63
Dayanıklı Tüketim-Mobilya-Kırtasiye ve Matbaa-Baskı Sektörü	8	9	1	4	1	1	5	0	2	3	4	4	42
Seyahat Acentaları-Taşımacılık ve Otomotiv	4	5	0	1	1	1	5	0	1	4	4	6	32
Konaklama Sektörü	4	3	3	4	2	2	1	1	1	2	2	2	27
Restoran-Eğlence Sektörü	5	5	0	3	5	1	4	1	1	5	1	3	34
Tekstil ve Kişisel Kullanıma Yönelik Ürünler Sektörü	1	2	4	0	4	1	0	0	1	0	3	5	21
Finans Kuruluşları Sektörü	2	0	5	1	4	3	0	2	0	4	1	5	27
Yat İmalat-İşletmecilik ve Su Sporları Sektörü	1	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	6
Hizmetler Sektörü	9	6	1	1	1	1	3	0	0	6	3	2	33
Toplam İşletme	48	52	21	20	24	16	24	7	11	32	24	38	317

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası (2018)

Foto 9: Bodrum Çarşısından Bir Görünüm

Hizmet sektöründe Turizm faaliyetleri, ticareti canlandırması, bölgesel kalkınmaya katkısı, sektörler arasındaki ilişkileri geliştirmesi, döviz girdisi sağlama, istihdam ve yatırım alanları oluşturması bakımından olumlu ekonomik katkıları bulunmaktadır. Turizm sektörü dünyadaki GSMH'nin yaklaşık %11'ini kapsamakta, toplam istihdamın %8'i de bu sektörde çalışmaktadır (Kapan, 2018, s. 176). Yüksek kar elde etme arzusuyla başka şehirlerden bodruma gelen bazı yatırımcılar, bir süre sonra beklentilerinin altında bir kar oranı elde ettiklerinde kimisi iflas edip bölgeyi terk etmek zorunda kalmaktadır. Tablo 19'da görüldüğü üzere kapanan şirket sayısı azımsanmayacak sayıdadır. Bunun sebeplerinden bir tanesi de aynı meslek grubunda çok fazla işletmenin bulunmasıdır.

4. BÖLÜM

BODRUM'DA TURİZMİN ALTYAPISI VE TURİZM KAYNAKLARI

4.1. Turizmin Altyapısı

Bölgede var olan tarihi, kültürel, doğal varlıklar ve diğer çekicilikler, saha için zengin bir turizm altyapısı oluşturmaktadır. Turizmin altyapısı ve gelişiminde ulaşım ve konaklama gibi hizmetlerin etkisi büyüktür. Bu tür hizmetler, turistik bölgenin çekiciliğini artırır (Tayfun & Arslan, 2013).

4.1.1. Konaklama tesisleri

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesiyle bugün motel olarak adlandırılan konaklama tesislerinin dünyadaki ilk örneğini kervansaraylarla meydana getirmişlerdir (Sezgin O. M., 1995, s. 22). Anadolu, Avrupa ile Asya arasında önemli bir konuma sahip olması sebebiyle buranın önemli ticaret güzergâhlarından biri olmasını sağlamıştır. Aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu da ticarete ve ticaret yollarına büyük önem vermiş ve geliştirmiştir.

Turizm faaliyetine katılan birey, herhangi bir kazanç elde etme amacında olmadan, eğlenme, gezme, sportif faaliyetlere katılma gibi amaçlarla gittiği turistik yörede en az bir gece, en fazla da altı ay konaklama faaliyetinde bulunursa turist sayılır. Bu sebeple konaklama tesisleri turizm bölgelerinin vazgeçilmez unsurları arasında yer alır. Yine bir bölgede turizmin gelişmesi ve çekiciliğinin artması konaklama tesislerinin kalitesi ve kapasitesiyle yakından ilişkilidir.

Bodrum'da turizm işletmeleri incelendiğinde işletme belgeli tatil köyü sayısının 13, toplam otel sayı 114, pansiyon sayısının 2, apart sayısının 13, butik otel sayısının 15 ve özel tesis sayısının 4 olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 20).

Tablo 20: Bodrum'daki Turizm İşletmeleri

	İşletme Belgeli İşletmeler			Yatırım Belgeli İşletmeler		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
Tatil Köyü	13	3.718	8.397	15	4.084	1.022
5 yıldız	32	8.047	17.669	5	1.256	2.898
4 yıldız	35	5.728	12.277	5	562	1.138
3 yıldız	30	1.806	3.702	13	456	973

2 yıldız	14	476	969			
1 yıldız	3	79	161	3	40	80
Pansiyon	2	32	64			
Apart	13	737	2.146			
Butik otel	15	575	1.211	10	315	755
Özel tesis	4	200	410	2	82	247
Toplam	161	21.398	47.006	53	6.795	16.313

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Bir bölgedeki altyapı yatırımları bütün sektörlerin ortaklaşa faydalandıkları yatırımlardandır. Ancak üstyapı yatırımları sadece turizme yönelik yapılan ve turizmin yörede var olduğu sürece mevcut olacak olan önemli yatırımlardır. Üstyapı yatırımlarının büyük bir kısmını konaklama tesisleri ve bu tesislere bağlı işletmeler oluşturmaktadır (Zengin, 2010, s. 123). Bu açıdan bakıldığında Bodrum'da bakanlık belgeli tesis sayısının 214, belediye belgeli tesis sayısı 718'dir. Toplam yatak kapasitesinin ise 101.715 olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 21).

Tablo 21: Bodrum'daki Tesislerin Sayısı ve Yatak Kapasitesi

Bakanlık Belgeli Tesis Sayısı	Belediye Belgeli Tesis Sayısı	Genel Tesis Toplam
214	718	932
Bakanlık Belgeli Yatak Sayısı	Belediye Belgeli Yatak Sayısı	Genel Yatak Toplam
63.319	38.396	101.715

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası, Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Tablo 22: Bodrum ve Muğla İli Genelindeki Turizm İşletmelerinin Sayısı ve Oranı

	Bodrum			Muğla		
	Tesis	Oda	Yatak	Tesis	Oda	Yatak
İşletme Belgeli İşletmeler	161	21.398	47.006	393	49.033	104.891
Yatırım Belgeli İşletmeler	53	6.795	16.313	104	11.327	25.720
Toplam	214	28.193	63.319	497	60.360	130.611
Yüzdesi	%43	%46,71	%48,48			

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Geleneksel konaklama tesisleri; tatil köyleri, oteller, moteller ve pansiyonlardır. Tamamlayıcı konaklama tesisleri ise apart oteller, kampingler, hoteller, dağ evleri ve oberjlerdir (Zaman, 2005).

Tatil köyleri; doğal güzellikler içerisinde, rahat bir konaklama yanında çeşitli spor, eğlence ve satış hizmetlerinin de sağlandığı yaygın yerleşim düzeninde, tüm cephelerinde en fazla 3 katlı olarak görülen yapılardan oluşan ve en az 80 odalı tesislerdir. Tatil köylerinde doğal varlıklar ile yöresel değerlerin korunmasına da özen gösterilerek nitelikli çevre düzenlemesi yapılır (Mevzuat, 2019). Bodrum'da tatil köylerinin genelini 5 yıldızlı olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 23).

Tablo 23: Bodrum'daki İşletme Belgeli Tatil Köylerinin Türü, Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Armoni Holiday Village & Spa	5 Yıldızlı	381	762	Turgutreis
Anadolu Holiday Village	4 Yıldızlı	159	324	Gümbet
Bodrum Park Resort	5 Yıldızlı	288	746	Yalı
Club Laluna	4 Yıldızlı	142	282	Gümbet
Club Med Palmiye ve Anık Tur Ersan	1. Sınıf	236	478	Yalıçiftliği
Golden Savoy	5 Yıldızlı	395	808	İçmeler
Kadıkale Resort	5 Yıldızlı	128	399	Torba
Kervansaray Bodrum	5 Yıldızlı	197	406	Pesimet
Rixos Otel B-T.S.	5 Yıldızlı	420	840	Torba
Voyag Torba	5 Yıldızlı	348	844	Torba
Vera Miramar Resort	5 Yıldızlı	495	1.238	Kızılağaç
Voyage Türkbükü	5 Yıldızlı	329	736	Kumbahçe
Voyage Türkbükü	5 Yıldızlı	200	534	Göltürkbükü
13 Tatil Köyü		3.718	8.397	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Oteller, asli fonksiyonları müşterilerin konaklama ihtiyaçlarını sağlamak olan, bu hizmetin yanında yeme-içme, spor ve eğlence ihtiyaçları için yardımcı ve tamamlayıcı birimleri de bünyelerinde bulundurabilen tesislerdir. Oteller; bir, iki, üç, dört ve beş yıldızlı oteller olarak sınıflandırılır (Tablo 23) (Mevzuat, 2019).

Bodrum'da 5 yıldızlı oteller; yerleşme durumu, yapı, tesisat, donanım, dekorasyon ve hizmet standardı olarak yeterli düzeydedir. Bu oteller daha ziyade Bodrum şehir merkeziyle Turgutreis arasında yer almaktadır (Tablo 24).

Tablo 24: Bodrum'daki İşletme Belgeli 5 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Azka Otel	5 Yıldızlı	177	354	Bardakçı Koyu
Baia Otel	5 Yıldızlı	220	460	Gündoğan
Bodrum Delta Beach Club	5 Yıldızlı	234	480	Yalıkavak
Club İsis	5 Yıldızlı	374	748	Gümbet
Diamond Of Bodrum	5 Yıldızlı	214	468	Kumbahçe

Doria Hotel Bodrum	5 Yıldızlı	92	18	Bitez
Green Beach Resort	5 Yıldızlı	477	1.022	Gündoğan
Hilton Bodrum	5 Yıldızlı	500	1.098	Yalı
Işıl Club Bodrum	5 Yıldızlı	290	591	Kızılağaç
Sea Garden	5 Yıldızlı	671	1542	Yalı
Sirene Luxury Bodrum	5 Yıldızlı	109	290	Yalıkavak
Kefaluka Resort	5 Yıldızlı	384	796	Akyarlar.
Kempinski Barbaros	5 Yıldızlı	209	532	Yalı
La Blanche	5 Yıldızlı	358	1.002	Turgutreis
Mandarin Oriental Bodrum	5 Yıldızlı	120	324	Göltürkbükü
Mandarin Resort	5 Yıldızlı	150	300	Umurça
Magıclıfe Der Club	5 Yıldızlı	377	964	Turgutreis
Mivara Luxury	5 Yıldızlı	92	192	Gündoğan
Nikki Beach Resort	5 Yıldızlı	76	250	Torba
Ramada Resort	5 Yıldızlı	129	268	Bitez
Royal Arena Resort Spa	5 Yıldızlı	114	22	Gümbet
Royal Asarlık Beach	5 Yıldızlı	349	698	Gümbet
Salmakis Resort	5 Yıldızlı	212	424	Eskiçeşme
Samara	5 Yıldızlı	250	510	Kızılağaç
Sensimer Resort	5 Yıldızlı	258	516	Turgutreis
The Marmara Bodrum	5 Yıldızlı	97	194	Yokuşbaşı
Thor By Alkoçlar Exclusive	5 Yıldızlı	187	382	Torba
Xanadu Paradise Island Resort	5 Yıldızlı	222	608	Turgutreis
Sundance Resort	5 Yıldızlı	183	396	Turgutreis
Voyage Bodrum	5 Yıldızlı	150	300	Eskiçeşme
World Of Wonders Resort	5 Yıldızlı	540	1.080	Gümbet
Grand Park Bodrum	5 Yıldızlı	232	468	Turgutreis
32 ***** Yıldız		8.047	17.669	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Tablo 25: Bodrum'daki İşletme Belgeli 4 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Ambrosia	4 Yıldızlı			Bitez
Blu Ciraganbodrum	4 Yıldızlı	190	452	Gündoğan
Bodrum Beach Resort	4 Yıldızlı	164	442	Gümbet
Bodrum Golden Beach	4 Yıldızlı	170	340	Turgutreis
Bodrum Holiday	4 Yıldızlı	882	2.060	Yalı
Cactus Mirage Family Club	4 Yıldızlı	151	338	Yalıkavak
Cactus Fleur Beach Club	4 Yıldızlı	137	328	Yalıkavak
Caresse Resort & Spa	4 Yıldızlı	77	164	Gümbet
Charm Beach Hotel	4 Yıldızlı	112	236	Turgutreis
Club Shark	4 Yıldızlı	105	210	Gümbet
Cape Bodrum Beach Resort	4 Yıldızlı	75	150	Gündoğan
Dragut Point South	4 Yıldızlı	84	168	Turgutreis
Forever Club	4 Yıldızlı	210	420	Kumbahçe
Golden Age Crystal	4 Yıldızlı	167	354	Gümüşlük
Jasmin Beach Hotel	4 Yıldızlı	254	508	Gümbet
İzer Beach Club	4 Yıldızlı	191	433	Kızılağaç
Latanya Bodrum Beach Club	4 Yıldızlı	239	542	Yalı
Light House	4 Yıldızlı	164	328	Ortakent
Magnific	4 Yıldızlı	176	355	Gümbet
Mio Bianco	4 Yıldızlı	130	287	Akyarlar

Manastır Hotel & Suites	4 Yıldızlı	73	146	Kumbahçe
Marina Vista	4 Yıldızlı	87	176	Eskiçeşme
Mavi Kumsal	4 Yıldızlı	173	346	Eskiçeşme
Okalıptus	4 Yıldızlı	68	164	Bitez
Otel Karia Princess	4 Yıldızlı	55	110	Eskiçeşme
Önderhan Beach Club	4 Yıldızlı	99	198	Ortakent
Parkım Ayaz Otel	4 Yıldızlı	237	474	Gümbet
Petunya Beach Resort	4 Yıldızlı	248	488	Ortakent
Sentido Bellazure	4 Yıldızlı	178	356	Akyarlar
Vita Bella	4 Yıldızlı	40	84	Gündoğan
Woxxie Hotel	4 Yıldızlı	152	306	Akyarlar
Yasmin Resort Hotel	4 Yıldızlı	466	932	Turgutreis
Yelken Mandalinci	4 Yıldızlı	96	218	Turgutreis
Zeytinada Otel	4 Yıldızlı	78	164	Torba
3 S Beach Club	4 Yıldızlı			Bitez
35 **** Yıldız		5.728	12.277	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Tablo 26: Bodrum'daki İşletme Belgeli 3 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Alvin Otel	3 Yıldızlı	29	58	Eskiçeşme
Bitez Garden Life 6 Suite	3 Yıldızlı	177	354	Bitez
Bodrum Eos Oteli	3 Yıldızlı	107	214	Omurça
Cactus Charme Hotel	3 Yıldızlı	52	111	Yalıkavak
Cennet Park Otel	3 Yıldızlı	44	92	Gündoğan
Club Hotel Flora	3 Yıldızlı	70	140	Gümbet
Club Müskebi	3 Yıldızlı	156	312	Ortakent
Çomça Manzara	3 Yıldızlı	96	215	Omurça
Dragut Point North	3 Yıldızlı	70	152	Turgutreis
Doruk Otel	3 Yıldızlı	24	48	Bahçelievler
Elista Otel	3 Yıldızlı	28	58	Göltürkbükü
Kerem Resort	3 Yıldızlı	86	172	Turgutreis
La Brezza Suit & Hotel	3 Yıldızlı	31	62	Akyarlar
Liona Hotel	3 Yıldızlı	44	92	Gündoğan
Mio Mare Hotel	3 Yıldızlı	50	100	Akyarlar
Natur Garden Otel	3 Yıldızlı	89	178	Bitez
Otel Atrium	3 Yıldızlı	57	114	Omurça
Orka Nergis Select Otel	3 Yıldızlı	65	130	Çıldır
Princess Artemis1a Otel	3 Yıldızlı	50	100	Yalıkavak
Samara Ll	3 Yıldızlı			
Sami Otel	3 Yıldızlı	108	220	Eskiçeşme
Sea Side Resort Hotel	3 Yıldızlı	70	140	Ortakent
Seçkin Konaklar	3 Yıldızlı	46	111	N.Tevfik Cad.
Selvi Beach Otel	3 Yıldızlı	20	40	Göltürkbükü
Serpina Otel	3 Yıldızlı	50	95	Eskiçeşme
Tamarisk Murat Otel	3 Yıldızlı	41	82	Ortakent
Torbahan Oteli	3 Yıldızlı	50	100	Torba
Tropicana Beach Otel	3 Yıldızlı	42	104	Gümbet
Villa Rustica Hotel	3 Yıldızlı	30	60	Gündoğan
Zest Exclusive Hotel	3 Yıldızlı	24	48	Ortakent
30 *** Yıldız		1.806	3.702	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Tablo 27: Bodrum'daki İşletme Belgeli 2 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Babana Otel	2 Yıldızlı	36	72	Yalı
Cemre Otel	2 Yıldızlı	25	50	Turgutreis
Eden Otel	2 Yıldızlı	32	64	Kumbahçe
Eski Yalı Otel	2 Yıldızlı	44	95	Ortakent
Gümbet Cove Otel	2 Yıldızlı	42	90	Gümbet
Hotel Paloma	2 Yıldızlı	58	116	Gümbet
Hotel Tolaman	2 Yıldızlı	31	62	Bitez
Larosa Otel	2 Yıldızlı	30	60	Gümbet
Katamaran	2 Yıldızlı	59	120	Uğur Öztop Cd.
Kortan Otel	2 Yıldızlı	25	50	Turgutreis
Manuela Otel	2 Yıldızlı	34	69	Bitez
Mar Oteli	2 Yıldızlı	16	32	Turgutreis
Mekhan Otel	2 Yıldızlı	22	44	Gümbet
The Queen Ada	2 Yıldızlı	22	45	Torba
14 ** Yıldız		476	969	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Tablo 28: Bodrum'daki İşletme Belgeli 1 Yıldızlı Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Kavala Studio	1 Yıldızlı	22	45	Kumbahçe
Opal Oteli	1 Yıldızlı	23	46	Turgutreis
Sar Otel	1 Yıldızlı	34	70	Turgutreis
3 * Yıldız		79	161	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Pansiyonlar; müşterilerin kendi yemeklerini bizzat hazırlayabilme imkânı bulunan, en az 5 odalı tesislerdir (Mevzuat, 2019). Bodrum'da belgeli pansiyon sayısı oldukça azdır (Tablo 29). Kayıt dışı kullanımın yaygın olması neticesinde bu sayının düşük çıktığı tahmin edilmektedir.

Tablo 29: Bodrum'daki İşletme Belgeli Pansiyonların Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Cüneydi Pansiyon	Pansiyon	15	30	Yalıkavak
Diñç Pansiyon	Pansiyon	17	34	Kumbahçe
2 Pansiyon		32	64	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Apart otellerin kapasitesinin hesabında oturma alanı dışındaki yatak odaları dikkate alınır. Yatak odalarından 10 m²'ye kadar olan odalar 1 yataklı, 10 m²'nin üzerinde olanlar 2 yataklı olarak düzenlenir. 2 yatak odasına ilave her iki yatak odası için ayrı banyo-tuvalet düzenlemesi yapılır (Mevzuat, 2019). Bodrum'da apartlar pansiyonlara göre daha fazla yer almaktadır (Tablo 30).

Tablo 30: Bodrum'daki İşletme Belgeli Apartların Türü, Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Ağar Apart	Müstakil Apart	26	90	Gümbet
Ak-Tur	Müstakil Apart	15	48	Bitez
Ak-Tur Apart-1 Tesisleri	Müstakil Apart	22	84	Bitez
Ak-Tur Apart 3 Tesisleri	Müstakil Apart	152	616	Bitez
Queen Apart	Müstakil Apart	46	92	Gümbet
Club Alka Apart	Müstakil Apart	50	100	Gümbet
Club Bozok Apart Otel	Müstakil Apart	45	90	Gümbet
Club Dedeman	Müstakil Apart	147	294	Bitez
Green House Apart Otel	Müstakil Apart	36	72	Gümbet
İlknur Apart Otel	Müstakil Apart	30	60	Turgutreis
Seray Class Apart	Müstakil Apart	30	92	Gümbet
Sianji Well-Being Resort	Müstakil Apart	116	464	Turgutreis
Sundance	Müstakil Apart	22	44	Turgutreis
13 Apart		737	2.146	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Butik oteller, yapısal özelliği, mimarî tasarımı, dekorasyon ve inşaatla kullanılan malzemesi yönünden özgünlük arz eden işletmelerdir. Bu yönüyle talebin çok olduğu Bodrum'da butik otel sayısını fazla olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 31).

Tablo 31: Bodrum'daki İşletme Belgeli Butik Otellerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Atami Butik Otel	Butik Otel	32	64	Gölkümbükü
Avantgarde Mejör Costa	Butik Otel	31	62	Yalıkavak
Casa Dell'arte Hotel	Butik Otel	12	36	Torba
Dilek Ağacı Butik Otel	Butik Otel	21	42	Ortakent
Grand Yazıcı Boutque Otel	Butik Otel	96	200	Yokuşbaşı
Highlight Hotel	Butik Otel	31	80	Yalıkavak
Il Ricco Beach Hotels	Butik Otel	10	20	Gölkümbükü
Lıv Otel	Butik Otel	60	120	Turgutreis
Lugga Butik Otel	Butik Otel	52	104	Ortakent
Marisol Hotel	Butik Otel	20	40	Gündoğan
Olira Butik Otel	Butik Otel	32	64	Gündoğan
Palmalife Bodrum	Butik Otel	40	80	Yalıkavak
Swissotel Resort Beach	Butik Otel	60	120	Turgutreis
Sarpedor Boutique	Butik Otel	32	70	Torba
Voyage Torba	Butik Otel	46	109	Torba
15 Butik Otel		575	1.211	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Tablo 32: Bodrum'daki İşletme Belgeli Özel Tesislerin Yeri, Oda ve Yatak Sayısı

Tesis Adı	Türü	Oda	Yatak	Yeri
Bodrium Otel & Spa	Özel Tesis	50	100	Eskiçeşme
Costa Farilya Special Class	Özel Tesis	70	140	Gündoğan
Divan Palmira Otel	Özel Tesis	60	120	Gölkümbükü
Elvino Hotel	Özel Tesis	20	50	Omurça
4 Özel Tesis		200	410	

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

4.1.2. Ulaşım Altyapısı

Bir alanda turizm faaliyetlerinin gelişebilmesi için ulaşım sistemlerinin de gelişmiş olması gerekmektedir. Bölgede var olan çekicilik ve konaklama imkânları ulaşım sistemleri olmadığı takdirde hiçbir anlam ifade etmeyeceğinden ulaşımın geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir. Ulaşımdaki kolaylıklar turizmi teşvik ederken, aynı zamanda turizmin yayılma ve gelişmesi de ulaşımı teşvik etmektedir. Erişebilirlik sadece fiziksel mesafeyi değil, aynı zamanda zaman ve maliyet gibi ölçülerle turizmde belirli kolaylıkların elde edilebilmesini de ifade etmektedir. Turistin çıkış yeri ile varılacak destinasyon arasında herhangi bir ulaşım ağı ile bağlantı kurması gerekir. Fiziksel izolasyon ve yetersiz bir ulaşım bağlantısı turizmin gelişimini sekteye uğratar (Özgüç, 2011, s. 89).

Turistik çekicilikler elverişli bir konumda yer aldığı ve ulaşılabilirliği uygun olduğu sürece değer kazanır. Herhangi bir yerin, demiryollarına, karayollarına, havaalanlarına ve limanlara uzaklığı turizm açısından büyük bir önem taşır (Emekli, 1998). Araştırma sahası olan Bodrum Yarımadasına yönelik turizm talebi ulaşım sistemlerindeki gelişime paralel olarak arttığı görülmüştür. Bodrum Yarımadasına erişilebilirliğin kolaylaşması, bölgede turizm talebinin artmasına ve yöreye büyük turist kitlelerinin akın etmesine neden olmuştur. Bölgeye gelen turist sayısındaki artış hem karayolu hem de havayolu ulaşım sistemlerindeki gelişimin önemi büyüktür. Milas-Bodrum karayolunun 1968 yılında asfaltlanması bu gelişimin başlangıcı olarak görülmektedir. Havayolu ulaşımındaki gelişim ise Milas-Bodrum Havalimanı'nın 1997 yılında uluslararası hava trafiğine açılması ile yerli ve yabancı birçok turistin yöreye zamandan tasarruf ederek güvenli bir şekilde gelmesini sağlamıştır. Gelişen bu ulaşım sistemleri turizmi teşvik etmekle kalmamış, aynı zamanda yayılması ve gelişmesine olanak sağlamıştır Tablo 33'te Bodrum Yarımadasına deniz ve hava yolu ile gelen turist sayılarında bazı yıllar hariç sürekli bir artış görülmektedir.

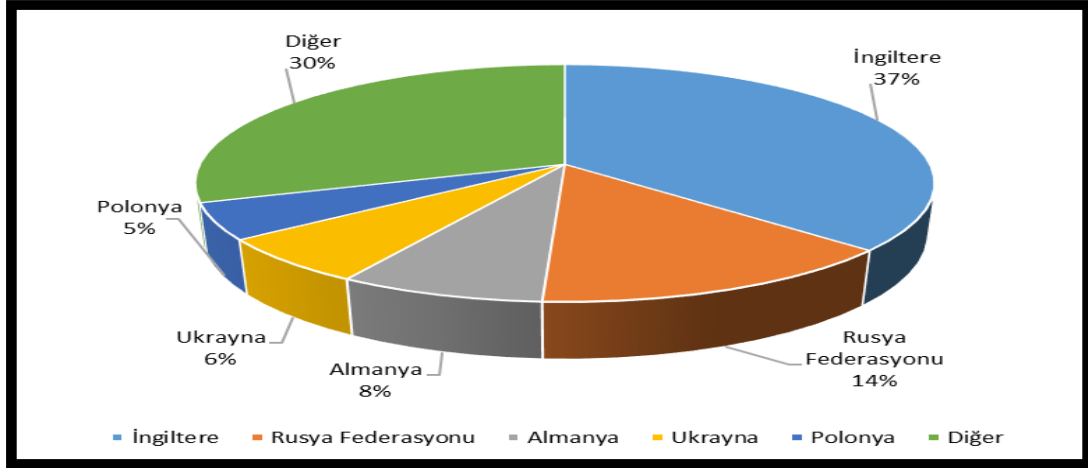
1950'li yıllardan itibaren gelişen havayolu ulaşımı ile turizm küresel ekonomide yıllar geçtikçe daha da önemli bir paya sahip olmuştur. Özellikle turizm şirketlerinin düzenlediği paket turlar ve turizm konusundaki ilerlemeler sayesinde gidilemeyecek uzaklıkta alanlara dahi hızlı bir şekilde ulaşım kolaylaşmış, bu da turizm faaliyetlerindeki gelişmeyi beraberinde getirmiştir (Kapan, 2018, s. 152).

Tablo 33: 2011-2018 Yılları Arasında Muğla İli Deniz ve Havalimanları Gümrük Kapılarından Giriş Yapan Yabancı Turistlerin Yıllara Göre Dağılımı

HUDUT KAPISI	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
DALAMAN HAVALİMANI	1.539.988	1.521.471	1.633.470	1.675.474	1.604.535	927.794	1.150.401	1.523.110
MİLASBODRUM HAVALİMANI	1.011.293	983.58	971.354	947.961	814.814	471.342	483.431	781.277
MARMARİS LİMANI	246.601	197.610	213.592	247.269	242.711	112.877	119.320	121.473
BOZBURUN LİMANI	7.206	8.038	10.850	-	10.183	10.693	13.692	10.436
BODRUM LİMANI	186.579	203.453	194.594	213.628	141.986	100.391	119.008	141.510
MANTARBURUN LİMANI	124.715	149.202	120.878	125.280	185.831	132.951	128.246	142.635
FETHİYE LİMANI	23.656	23.279	22.922	23.573	20.743	18.573	17.034	23.185
DATÇA LİMANI	8.095	5.817	7.510	15.471	8.472	7.613	8.349	6.803
TURGUT REİSLİMANI	31.983	35.475	40.508	43.828	40.692	30.179	39.566	43.345
GÜLLÜK LİMANI	2.885	2.514	2.132	2.349	2.230	2.634	3.008	2.765
YALIKAVAK LİMANI	423	2.035	4.505	7.855	9.270	7.730	7.448	8.576
TOPLAM	3.183.424	3.132.475	3.222.315	3.302.688	3.081.467	1.822.777	2.089.503	2.805.115
ARTIŞLAR: %	2,93%	-1,60%	2,87%	2,49%	-6,70%	-40,85%	14,63%	34,25%

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Grafik 6: 2018 Yılında Muğla İli Hudut Kapılarından Giriş Yapan İlk Beş Ülke Dağılımı

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Şehirsal teknik altyapı ve ulaşım, sürdürülebilir şehirleşmenin sağlanabilmesi ve şehirsal yaşam kalitesinin yükseltilebilmesi açısından önemli konulardandır. Şehirsal teknik altyapı ve ulaşım sisteminin çevreye, şehir ekonomisine ve bölgenin toplumsal yaşamına etkisi büyüktür. Günümüzde şehrin ulaşım ve teknik altyapı sistemleri, sunduğu hizmet, erişim ve ulaşım olanakları ile bölgeyi cazibe merkezi konumuna getirmektedir. Bodrum'un turizm açısından bu kadar çok tercih edilmesinin nedenlerinden birisi de ulaşım olanaklarının çeşitliliği ve erişilebilirliğidir. Özellikle Milas-Bodrum Havaalanı bölgeyi yerli ve yabancı turist için cazip hale getirmiştir.

Bodrum Yarımadası, Akdeniz ve Ege'de deniz yolu ulaşımı bakımından önemli ticaret ve turistik bir liman konumundadır. Bodrum Yarımada'daki üç yat limanı deniz yolu ulaşımında önemli varış alanlarıdır. Bodrum, Yalıkavak ve Turgutreis (Foto 10) marinaları deniz ulaşımı ve yatlar için geceleme ve kışlama merkezleridir.

Foto 10: Turgutreis Marinadan Bir Görünüm

Turizm faaliyetlerinde turistin bölgeyi tercih etmesinde ulaşım, konaklama ve çekicilik unsurları öncelikli başlıklardır. Bu unsurlar dikkate alındığında limanlar bulunduğu bölgenin turizm çekiciliğini arttırır. Bodrum geçmişten günümüze liman şehri olma özelliğini korumuştur. Deniz yolu ile ulaşım, diğer ulaşım sektörlerine alternatif oluşturması bakımından önemlidir. 2018 yılında Bodrum'a deniz yolu ile gelen turist sayılarında artış olduğu görülmektedir (Tablo 34). Gelen turistleri milletlerine göre incelediğimizde ilk üç sırayı Almanya, İngiltere ve Polonya'nın aldığını görmekteyiz.

Tablo 34: Muğla İline 2018 Yılında Deniz Yolu İle Gelenlerin Milletlerine Göre Dağılımında İlk 10 Ülke

SIRA	ÜLKER	TOPLAM	YÜZDE (%)
1	Almanya	72.801	19.65
2	İngiltere	56.375	15.21
3	Polonya	28.843	7.78
4	Yunanistan	28.151	7.60
5	Hollanda	23.573	6.36
6	Ukrayna	17.802	4.80
7	Fransa	15.017	4.05
8	İtalya	11.841	3.20
9	Belçika	10.024	2.71
10	Rusya fed.	8.531	2.30

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Yarımada denizyolu ulaşımı açısından avantajlı bir konuma sahiptir. Bodrum Limanı'ndan Yunan adaları olan Rodos ve İstanköy'e (Cos) düzenli feribot seferleri yapılmaktadır (Tablo 35).

Tablo 35: Bodrum Feribot Parkuru

Bodrum - Kos
Bodrum- Rodos
Bodrum – Sömbeki (symi)
Bodrum - Datça
Turgutreis - Kalimnos
Turgutreis – Kos
Turgutreis - Leros

Şekil 1: Feribot Rotaları (www.bodrumferibot.com, 2019)

Bodrum Yarımadasında lüks yolcu gemileri ile seyahat eden yolculara hizmet verebilmek ve turizm sektörünün en önemli gelir getiren bu faaliyetinden faydalanabilmek amacıyla 2008 yılında Bodrum Gemi Yanaşma İskelesi hizmete açılmıştır. İlçe merkezinde, Turgutreis'te ve Yalıkavak'ta bulunan turizm işletme belgeli marinalar yarımada yat turizmine ve denizyolu ulaşımına hizmet etmektedir. Ancak bu marinaların kapasiteleri yine de yetersiz kalmaktadır. Çoğu, İçmeler tarafında bulunan yat bakım, onarım ve çekek yerleri de marinalar gibi kapasite açısından yetersizdir. Bodrum'da denizyolu ulaşım altyapısı içinde yer alan bir başka tesis türü ise balıkçı barınaklarıdır. Bodrum Yarımadasında Torba, Türkbükü, Gündoğan, Yalıkavak, Turgutreis ve Akyarlar 'da olmak üzere toplam 6 adet balıkçı barınağı bulunmaktadır (Tolga, 2010, s. 105).

Bodrum; kara, deniz ve havayolu erişilebilirliği açısından önemli bir bölgedir. Demiryolu ulaşımı ise coğrafi şartlardan dolayı gelişmemiştir. En yakın demiryolu istasyonu ise 135 km mesafedeki Aydın ilinin Söke ilçesinde yer alan demiryolu istasyonudur.

Milas-Bodrum Havalimanı uluslararası bir havalimanıdır. Havalimanı Türkiye'nin ve Ege Bölgesi'ndeki en yoğun meydanlarından biridir. 1997'de uluslararası trafiğe açılmıştır. Milas ve Bodrum şehirleri arasında yer almaktadır. Adını bu iki şehirden alan havalimanı, bir iç hat ve bir dış hat terminali ile yılda üç milyona yakın yolcuya hizmet vermektedir. Havalimanının yapımında en çok

tartışılan konularda birisi, havalimanına verilecek isim olmuştur. Uzun tartışmaların ardından havalimanına iki ilçenin de adı verilmiştir. Havalimanının yapım aşamasındaki bir diğer tartışma konusu ise çevre konusuydu. Pist, ilk önce denize yakın planlandı fakat çevresel etki değerlendirmeleri ve sivil toplum örgütlerinin itirazları havalimanının iç kesime kurulmasını sağlamıştır. Milas-Bodrum Havalimanı, 01.04.1997 tarihinde hizmete girip iç ve dış hat yolcularına hizmet vermeye başlamıştır. 30 Nisan 1998 tarihinde, 14.686 m² kapalı alana sahip 2.000.000 yolcu/yıl kapasiteli dış hatlar terminali yapılmış ancak zamanla iç hat trafiğinde büyük artış olduğundan bu dış hatlar terminali, iç hatlar ve dış hatlar olarak kullanılmaya başlanmıştır. 16.05.2012 tarihinde yap-işlet-devret modeline göre 5.000.000 yolcu/yıl kapasiteli, 95.683 m² kapalı alana sahip yeni bir dış hatlar terminal binası hizmet vermeye başlamıştır. Bu tarih itibarıyla 1998 tarihinde yapılan dış hatlar terminali iç hatlar terminaline dönüştürülmüş, 1997’de yapılan terminal ise tamamen sökülmüş ve hizmet dışı kalmıştır (DHMİ, 2019).

Tablo 36: Muğla İline 2018 Yılında Hava Yolu İle Gelenlerin Milletlerine Göre Dağılımında İlk 10 Ülke

SIRA	ÜLKELER	TOPLAM	YÜZDE (%)
1	İngiltere	970.929	43,04
2	Rusya fed.	390.065	17,29
3	Ukrayna	159.069	7,05
4	Almanya	145.374	6,44
5	Polonya	110.105	4,88
6	Hollanda	105.065	4,66
7	Belçika	48.035	2,13
8	Lübnan	45.776	2,03
9	Fransa	22.665	1,00
10	Danimarka	20.105	0,89

Kaynak: Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü (2019)

Foto 11: Muğla Milas-Bodrum Havalimanından Bir Görünüm (DHMI)

Herhangi bir yerin veya ülkenin turist çekebilmesi üç unsura bağlıdır. Turizmde arz kaynakları olarak görülen bu üç unsur, çekicilik, konaklama ve erişimdir. Bu üç unsurun yeterliliği turizmin gelişmesinin temellerini oluşturmaktadır. Bu unsurlar incelendiğinde çekicilikler, yer seçiminde önemli rol oynayan coğrafi kaynaklar olup turistin bir bölgeyi ziyaret etme isteğini doğururlar. Ulaşım, iletişim hizmetleriyle birlikte erişimi sağlayarak bu ziyareti gerçekleştirir. Konaklama da bölgeye gelen turistin ağırlanmasını sağlar (Özgüç, 2011, s. 44). Tüm bu unsurları barındıran Bodrum Yarımadası, bu sayede turizmin hızla geliştiği bir merkez olmuştur.

Turist olarak tanımladığımız bireyin seyahat edecek yerleri tercih etmesini sağlayan bazı unsurlar vardır. Yöresel mutfaklar, sayfiye yerleri, gelenek ve görenekler, deniz, kum ve güneş, kültürel varlıklar ve tarihi kaynaklar o bölgenin çekiciliğinde rol oynayan faktörlerdir. Bu çekicilikler yöresel ve bölgesel olabileceği gibi ulusal ve uluslararası özellikler de taşıyabilmektedir. Bu saydığımız unsurlar o bölgeye turist çekmek için yeterli olmayabilir. Çekiciliği yüksek olan turistik bir bölgeye ulaşım imkânlarının kısıtlı olması durumunda o bölgenin turist çekmesi oldukça güç hale gelir.

4.2. Turizm Kaynakları

Türkiye’de turizm faaliyetlerinin geliştiği en önemli merkezlerden biri olan Bodrum, sahip olduğu doğal ve beşerî özellikleri ile Turizm faaliyetleri açısından çekim merkezi olarak önemli bir potansiyele sahiptir. Bodrum, Türkiye’nin en çok turist alan şehirleri arasında olması son yıllarda bölgeye milyonların akın etmesi çekicilik unsurlarının çeşitliliğini ve özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda Bodrum’daki turizm kaynakları tarihi, kültürel, şehirselle ve kıyıyla bağlantılı kaynaklar olmak üzere dört bölüme ayrılarak incelenecektir.

4.2.1. Tarihi Turizm Kaynakları

Tarihi turizm kaynakları geçmiş medeniyetlerin fiziksel kalıntılarıdır. Dünyanın hemen her yerinde tarihsel kaynaklara rastlamak mümkündür. Fakat her tarihi yapıt coğrafi koşullardan farklı bir şekilde etkilenmektedir. Özellikle taş yapılar nemli iklim bölgelerinde daha çok restorasyona ihtiyaç duyarlar (Özgüç, 2011, s. 173). Tarihsel kaynaklar özellikle kitle turizmi açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu kaynakların her ne kadar kitle pazarına hitap ettiği düşünülse de toplumun beyaz yakalıları olarak tabir ettiği kesime de hitap etmektedir. Gelen turistlerden bir kısmı tarihsel kaynakların restore edilmeden tarihte olduğu gibi asıl kalıntılarıyla görmek isterken bir kısım ziyaretçi de bu alanların geçmiş zamanları andırması açısından tarihsel park niteliğine dönüştürülmesi görüşündedir. Tarihsel kaynakların sınıflandırılmasında bina veya bina kalıntıları, tarihi olayların meydana geldiği yerler, arkeolojik ‘sit’ler, çeşitli sitlerden getirilerek müzede toplanmış nesnelere önemli yer tutar (Özgüç, 2011, s. 140-142).

Korunması gereken özellikleri bulunan doğal ya da insan tarafından yapılmış fakat bina şeklinde olmayan anıtlar veya ikisinin ortak ürünü olan alanlara sit denilmektedir (Ahunbay, 2009). Bodrum Yarımadası da zengin ve köklü bir tarihsel geçmişe sahip olduğundan korunması gereken sayısız kültürel, doğal ve arkeolojik değer taşıyan birçok sit alanı bulunmaktadır. Şehirselle, arkeolojik ve doğal sit alanları dışında; tarihi çeşmeler, antik yapı kalıntıları, mezarlar, kaya mezarları, yel değirmenleri, su değirmenleri, zeytin presleri, dini yapılar, kaleler, ağaçlar, deniz fenerleri, gözetleme evi, hanlar, hamamlar ve mağaralar da korunması gereken değerler arasında yer almaktadır.

Arkeolojik sit alanları özellikle ilçe merkezi ile Bodrum'un batı ucunda olmak üzere neredeyse alanın her yerine yayılmış vaziyettedir. Arkeolojik eserlerin en önemlileri; Bodrum Kalesi, Mausoleum, Mars (Ares) Tapınağı, Aphrodite ve Hermes Tapınağı, Salmakis Çeşmesi, Aya Marina Manastırı, Aspat (Çıfıt) Kalesi, Antik tiyatro Kadı Kalesi, Apostol Kilisesi 'dir. Ayrıca bunlara ek olarak yarımada 15 adet de antik kent bulunmaktadır. Bunlar; Syngela, Halikarnasos, Sibda (Side), Uranion, Telmissos (Gürece), Theangela, Pedasa Müsgebi (Ortakent), Madnasa, Kayranda, Yeni Kayranda, Temera Kindye (Sığırtaç), Myndos ve ilçe sınırları dışında kalan Barglyia antik kentleridir (Tolga, 2010, s. 70-71).

4.2.1.1. Bodrum Kalesi

Bodrum Kalesi, Rodos şövalyeleri tarafından MS 15. Yy'da St. Peter adına yapılmıştır. Kalenin yapımında Mausolos anıt mezarının taşları ve rölyefleri kale duvarlarında kullanılmıştır (Sakaoğlu, 2010). Osmanlı İmparatorluğu döneminde kalenin içinde bulunan kiliseye minare ilavesi yapılarak camiye dönüştürülmüştür. Ayrıca küçük bir Türk Hamamı da yapılmıştır. 1595 yılında hapishane olarak kullanılan Bodrum Kalesi, bugün müze olarak kullanılmakta ve her yıl binlerce kişi kaleyi gezmektedir.

Yaklaşık olarak 30.000 m²'lik alana sahip olan kalede beş adet kule bulunmaktadır. Bu kuleler İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan kuleleri ile Yılanlı kuledir. Kulelerin en yükseği 47,5 metre ile Fransız kulesidir. Kalenin doğu duvarı dışında kalan bölümleri çift beden duvarları olarak takviye edilmiştir. Kale duvarlarında yaklaşık 249 arma bulunmaktadır. Bu armalar üzerinde haçlar, düz veya yatay bantlar, ejder ve aslan figürleri şeklindedir. İç kaleye yedi kapı geçilerek ulaşılmakta, burada şapelin altı dâhil olmak üzere 14 sarnıç bulunmaktadır. Kale koruganı, çiftli duvarlar arası su hendeği, asma köprü, kontrol kulesi, II. Mahmut tuğrası kalenin göze çarpan yerlerindedir. Kale, 6 Kasım 1964'te Bodrum Müzesi adını alarak faaliyete geçti, Bodrum Kalesi 1981 yılından bu yana Sualtı Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmaktadır. Müzede Türk hamamı, Amphora sergilemesi, Doğu Roma gemisi, cam batığı cam salonu, sikke ve mücevherat salonu, Karyalı prenses salonu, katliam ve işkence odaları sergilenmektedir. Bodrum Kalesi, ülkemizin ilk ve tek sualtı müzesidir. (Bodrum Belediyesi, 2019).

Foto 12: Bodrum Kalesinden Bir Görünüm

Foto 13: Bodrum Kalesi Havadan Bir Görünüm

4.2.1.2. Mausoleion

Mausoleion, Karya Kralı Mausolos'un mezarıdır. Bu sebeple onun adıyla anılır. Dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilmektedir. MÖ 353 yılında ölen Mausolos için, Halikarnasos'un merkezinde aynı zamanda kız kardeşi de olan karısı Kraliçe II. Artemisia tarafından yaptırılmıştır. Uzun yıllar korunan bu ihtişamlı mezar 1304'te meydana gelen depremle yıkılmıştır. Daha sonra taşları Bodrum Kalesi'nin yapımında kullanılmıştır (Bodrum Belediyesi, 2019).

Mezara ait kabartma ve heykeller 1856 yılında İngiliz Arkeolog C. Newton tarafından British Museum'a götürülmüştür. Bu sebeple anıta ait eserlerin birçoğu British Museum'da, sadece çok az bir kısmı Bodrum'da sergilenmektedir.

Foto 14: Mausoleiondan Bir Görünüm

4.2.1.3. Antik Tiyatro

Bodrum Yarımadasının kuzeyinde Göktepe Dağı'nın güney yamacında bulunan Antik Tiyatro, Helen döneminden bugüne gelen önemli eserlerdendir. Sahne binası iki katlı olup uzun ve dikdörtgen bir yapıya sahiptir. Tiyatronun her iki ucunda birer kapı bulunmaktadır (Diler, 2007). Kapasitesi 13.000 kişilik olup oturma alanı kayalıklar oyularak düzenlenmiştir. 1973'te yapılan kazıların ardından tiyatro açık hava müzesi olarak düzenlenmiştir. Günümüzde ise Bodrum'daki birçok festivale ve konserlere ev sahipliği yapmaktadır.

Foto 15: Antik Tiyatrodan Bir Görünüm

4.2.1.4. Pedasa Antik Kenti

Pedasa antik kentinin bulunduğu yer Konacık Mahallesi Gökçeler mevkiidir. Kentteki ilk kazılar 1920’de İtalyan arkeologlar tarafından yapılmıştır. 1960 yılında Dr. Wolfgang Radt tarafından hazırlanan ‘‘Halikarnas Yarımadası Üzerindeki Yerleşimler ve Binalar’’ adlı çalışma en kapsamlı çalışma olarak bilinmektedir. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Arkeoloji Bölüm Başkanlığınca bölgede 1999-2006 yılları arasında çeşitli yüzey araştırmaları yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda 2007 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla alanda arkeolojik kazılara başlanmıştır (Bodrum Belediyesi, 2019).

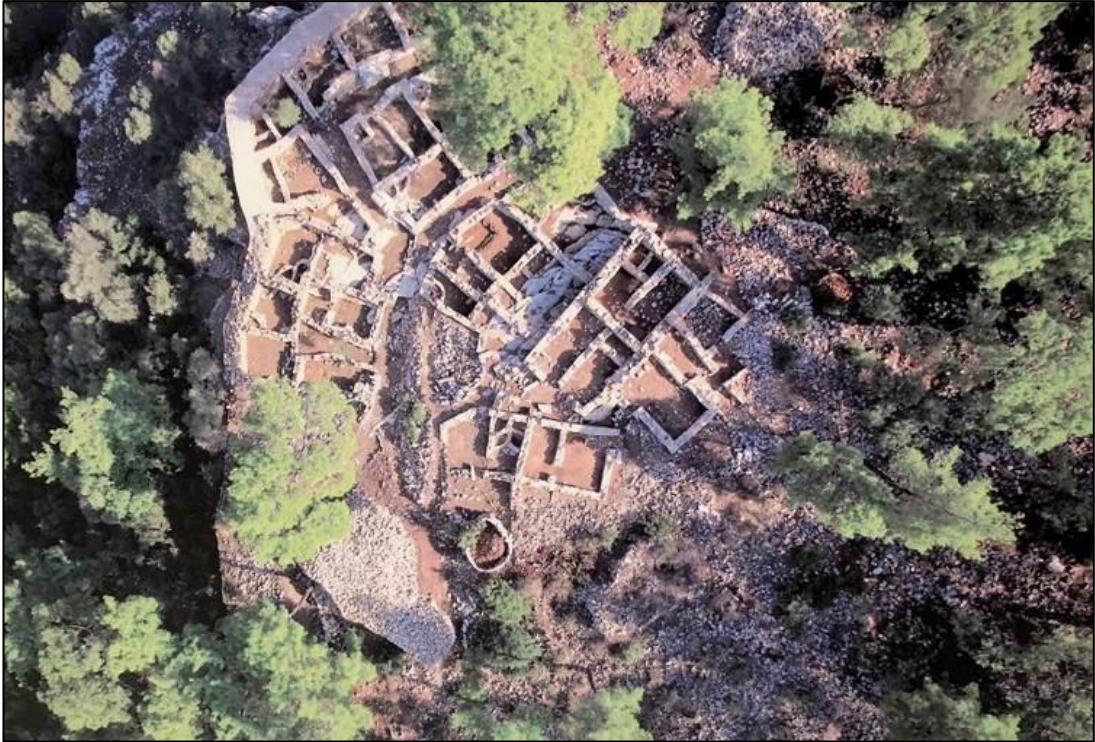
Oldukça geniş bir araziye sahip olan Pedasa antik kenti Bodrum Yarımadasının bölgedeki en önemli Leleg yerleşimi olarak bilinmektedir. Pedasa, farklı türdeki anıtsal tümülüsleri (taş mezarları), kuleleri, surları, yolları, tarım terasları, kale duvarları, çiftlik binaları ile antik kent Leleg yerleşiminin tüm özgün niteliklerini bünyesinde barındırmaktadır (Diler, 2013).

Pedasa antik kentinde yapılan kazılarda gün yüzüne ilk çıkarılan Athena Tapınağı olmuştur. Antik dönemin kutsal merkezlerinden biri olan bu tapınak, kentin girişinde bulunmaktadır. Tapınak yarımadaının en eski ve bilinen ilk tapınağıdır. Pedasa antik kenti yarımadaında yer alan diğer antik kentlere oranla daha az tahrip edilmiştir. Antik kentin geçmişte bölgenin önemli ticaret merkezlerinden biri olduğu ve burada şarap üretimi yapıldığı bilinmektedir (Diler, 2013).

Sürdürülebilir turizm kapsamında Konacık Mahallesi’nde bulunan Pedasa antik kenti, yerleşmenin kimliğinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu antik kentin, tanıtılması ve Bodrum’un sadece deniz kum ve güneş üçlemesinden ibaret olmadığını, bünyesinde önemli tarihi değerleri de barındırdığını göstermek amacıyla bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında bölgede doğa yürüyüşü, konserler, halk oyunları gösterileri, kültürel etkinlikler ve yöresel el sanatları sergileriyle Uluslararası Pedasa Festivali yapılmaktadır. Bu festival her yıl mayıs ayı başlarında yapılmaktadır.

Foto 16: Pedasa Antik Kentinden Bir Görünüm

Foto 17: Pedasa Antik Kentinden Havadan Bir Görünüm

4.2.1.5. Osmanlı Tersanesi

Osmanlı Tersanesi, konumu itibariyle Bodrum limanının kuzeybatısında yer alır. Tersanenin 1770’te Rusların Osmanlı donanmasını çeşme limanında yok etmesiyle kurulduğu bilinmektedir. Osmanlı İmparatorluğu ihtiyaç duyduğu gemilerin inşasına katkısı olan tersanenin, yapılacak olan herhangi bir saldırıya karşı dikilen Osmanlı kulesi ile birlikte 1882’de tersanenin etrafı surlarla çevrilmiştir.

Tersanenin arka tarafında, Osmanlı mezarlığı ve türbe bulunmaktadır. Türbenin 1727 yılında yapıldığı bilinmektedir. Türbede Osmanlı İmparatorluğu’nun önemli denizcilerinden Kızılhisarlı Mustafa Paşa ve oğlu Kaptan-ı Derya Cafer Paşa yatmaktadır. Tarihi bir önem taşıyan Osmanlı Tersanesi bugün sanat galerisi olarak hizmet vermektedir.

Foto 18: Osmanlı Tersanesi’nden Bir Görünüm

4.2.1.6. Myndos Kapısı

Myndos Kapısı Karya kralı Mausolos tarafından MÖ 360 yıllarında yaptırıldığı düşünülmektedir. Kalıntıları Bodrum'un batısında bugün Gümbet denilen yerde bulunmaktadır. Myndos Kapısı şehrin giriş kapılarından biridir (Diler, 2007). Kapı iki anıtsal kule ile bir iç avludan oluşmaktadır. Alanın çevresinde Türk mezarlığı ve Roma dönemlerine ait tonozlu mezarlar bulunmaktadır. Myndos Antik Kenti olarak bilinen yer ise bugünkü Turgutreis ile Yalıkavak arasında bulunan Gümüşlük Mahallesi'dir. Gümüşlükte gerek su altında gerekse karada Myndos kentinin kalıntılarına rastlamak mümkündür.

Foto 19: Myndos Kapısı'ndan Bir Görünüm

4.2.1.7. Kızılhisarlı Mustafa Paşa Camii

1723 yılında tersane yapımı için Bodruma gelen Kızılhisarlı Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır. Yarımadanın en eski camilerinden biridir, Ön kısmı kemerlidir. Üzeri kiremitle örtülü olup kireç harçla yapılmış kâgir bir yapıdır. Girişte kapının üstünde yapım kitabesi bulunmaktadır. Kesme taştan, kareye yakın dikdörtgen planlı inşa edilen cami 1927'de depremde zarar görmesine rağmen günümüzde halen ayakta duran önemli yapılardandır.

Foto 20: Kızılhisarlı Mustafa Paşa Camisi'nden Bir Görünüm

4.2.1.8. Tepecik Camii

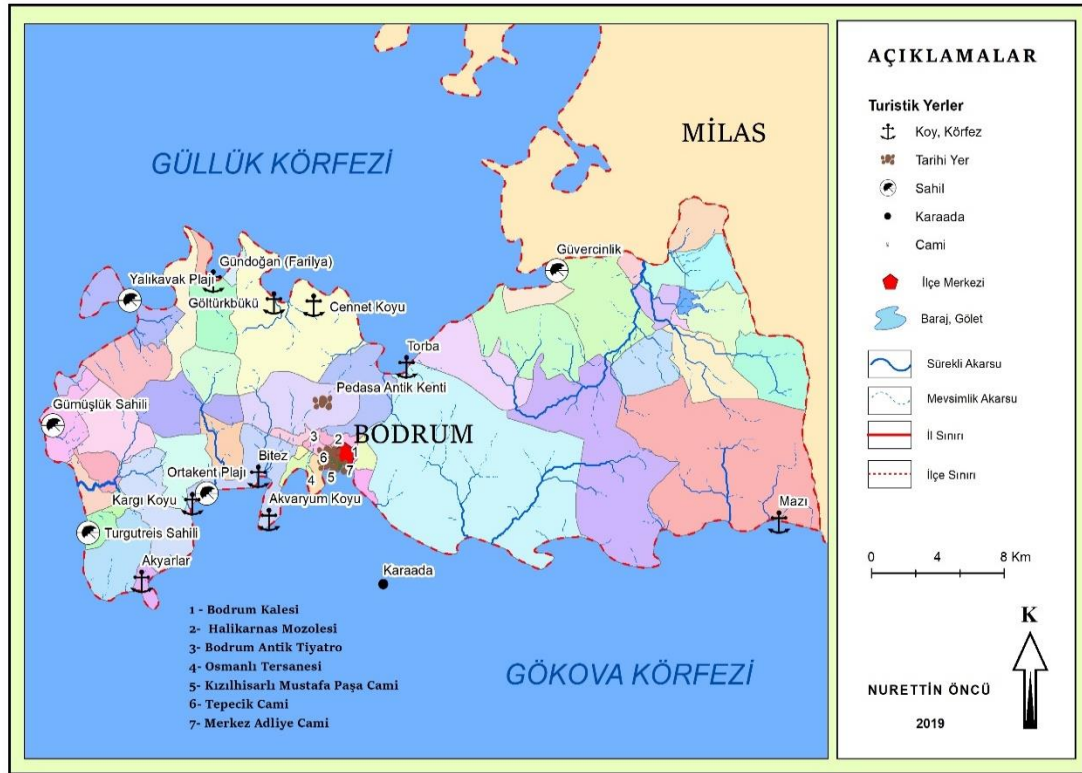
1735 yılında Mustafa Paşa'nın Kâhyası Hasan Hoca tarafından yaptırılmıştır. Bu yapı Bodrum iç limanının tam ortasında yer alır. 1962 yılından sonra etrafındaki eski medreseler yıktırılarak çevresi park alanına dönüştürülmüştür.

Foto 21: Tepecik Camisi'nden Bir Görünüm

4.2.1.9. Adliye Camii

Osmanlı Padişahı 2.Abdülhamit'in yardımı ve halkın katkıları ile 1902 yılında yapılmıştır. 1932 yılında İstanköy depreminde üzerine minaresi yıkılmış ve 1958 yılında minare yeri değiştirilerek yeniden yapılmıştır. Adliye Camii Osmanlı döneminden kalma önemli mimari eserlerdendir. 2007 yılında Aydın Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir.

Harita 9: Bodrum İlçesi Turizm Haritası

4.2.2. Deniz ve Kıyı Kaynakları

Kıyı turizmi, ekonomik faaliyetleri tarım, hayvancılık veya balıkçılık olan kırsal alanları seçmektedir. Daha önceden sanayi faaliyetleri için seçilmiş kıyılar turizm için uygun alanlar değildir (Doğaner, 2001, s. 14). Dünyada insanların büyük bir bölümü için tatil demek deniz kıyısına gitmek demektir. Bu nedenle, iklimden sonra turizm için en önemli coğrafi kaynaklar kıyının yapısıdır. Kumsal bir plajın ziyaretçisi çok olurken bataklık ya da kumsalı olmayan bir plajın turizm açısından kullanımını çok düşük seviyededir. Bir plajı çekici kılan unsurların başında dalgaların yapısı ve büyüklüğü, gelgit ve akıntıların güvenlik durumu, denizin kirlilik derecesi ve güvenlik bakımından plajın şekli sıralanabilir (Özgüç, 2011, s. 58-59).

Tablo 37: Mavi Bayraklı Plaj ve Marina Sayıları

MERKEZ	MAVİ BAYRAKLI PLAĞ	MARİNA
Bodrum	66	3
Muğla	100	7
Türkiye Toplamı	459	22

Kaynak. Bodrum Ticaret Odası (2018)

Ege Denizi kıyıları, genel olarak yüzey şekilleri kıyıya dik olduğundan enine yapılı veya Atlantik yapılı kıyı tipindedir. Kıyı çizgisinin ana hatları yakın bir devrede geçirmiş olduğu tektonizma ile ilgilidir. Egeit karasının çökmesiyle, Anadolu kıyıları yakınında irili ufaklı Adalar oluşmuş, Anadolu'nun yükselmesiyle ve denizin araziye istila etmesi ile büyük akarsu vadilerinin aşağı kısımları geniş körfezleri küçük vadilerde girintili çıkıntılı dar ve küçük körfez ve koylara çevrilmiştir. Güneybatı Anadolu'da çok rastlanan içeriye doğru büküm yapan kıyıya dar bir plajın ve kıyıya kadar inen ormanın yer aldığı bu koylara yerli halk tarafından bük olarak adlandırılır. Ege kıyılarının girintili çıkıntılı yapısı kıyı uzunluğunun çok fazla olmasına imkân tanır. Muğla ili kıyıları kıyı turizmine uygun doğal şartlarıyla kıyı turizminin en fazla gelişme gösterdiği kıyılardır. Bodrum, Türkiye'de kıyı turizmine ilk açılan yerlerden birisidir. Bir koyun kuzey kıyısında kurulmuş olan Bodrum Türkiye'nin en gelişmiş kıyı turizmi merkezinden birisidir (Doğaner, 2001, s. 6-11).

Tablo 38: Muğla İlçeleri Kıyı Uzunlukları

MERKEZLER	KIYI UZUNLUKLARI
Bodrum	174 km
Dalaman	117 km
Fethiye	102 km
Ula	5 km
Merkez	30 km
Milas	159 km
Datça	235 km
Köyceğiz-Ortaca-Marmaris	302 km
Muğla İli Toplamı	1.124 km

Kıyıları aynı zamanda çeşitli rekreasyon faaliyetleri için kullanılan mekanlardır. Yatçılık, su sporları, yüzme, manzara seyretme, dalma, balık tutma vb. bu faaliyetlerden birkaçıdır. Kıyıları olan talepler turizm alanı ve sayfiye yerlerinin gelişmesine yol açmıştır. Bodrum eski bir balıkçı köyünden bugün dünyaca tanınan bir turizm merkezi haline gelmiştir.

Kıyı turizminin gelişme gösterdiği kıyıları, uzun ve geniş plajların olduğu alçak kıyılarıdır. Alçak kıyıları da turizm sektöründe kumsal olarak tanınan plajları, kıyı

ovaları önünde geniş ve uzun şeritler halinde bulunurlar, kıyı turizminde başlıca rekreasyonel faaliyet olan güneşlenme için uygun kumsalların olması temel unsurlardandır. Özellikle çok ince kumlu (çapı 0.16-0.8 mm) ve ince kumlu (çapı 0.8-0.4 mm) kumsallar en çok tercih edilenlerdendir (Doğaner, 2001, s. 6).

Akvaryum Koyu; Bitez ve Gumbet'in tam olarak arasında yer almaktadır. Hemen yanı başında ise girinti olarak vücut bulan Küçük Akvaryum Koyu göze çarpar. Buranın en önemli özelliği adından da anlaşıldığı gibi suyunun bir akvaryum kadar berrak ve temiz olmasıdır. Böylelikle içerisindeki balıklar rahatça görülebilir. Tur tekneleri veya mavi yolculuk adı verilen turların rotalarında mutlaka bulunan koylardan biridir.

Foto 22: Akvaryum Koyu'ndan Bir Görünüm

Bitez; Bodrum'un en uzun sahillerden biri olup yazları turist akınına uğrayan yerler arasında Bitez sahili yer alır. Yarım ay biçiminde uzun kumsala ve sığ bir denize sahiptir. Bitez koyu rüzgarlara açık olması sebebiyle sörf yapmaya müsait konumlardan biridir. Kara içlerine doğru gidildiğinde ise taş evlerin içerisinde bulunan mandalina bahçelerini de görmek mümkündür.

Foto 23: Bitez Sahilinden Bir Görünüm

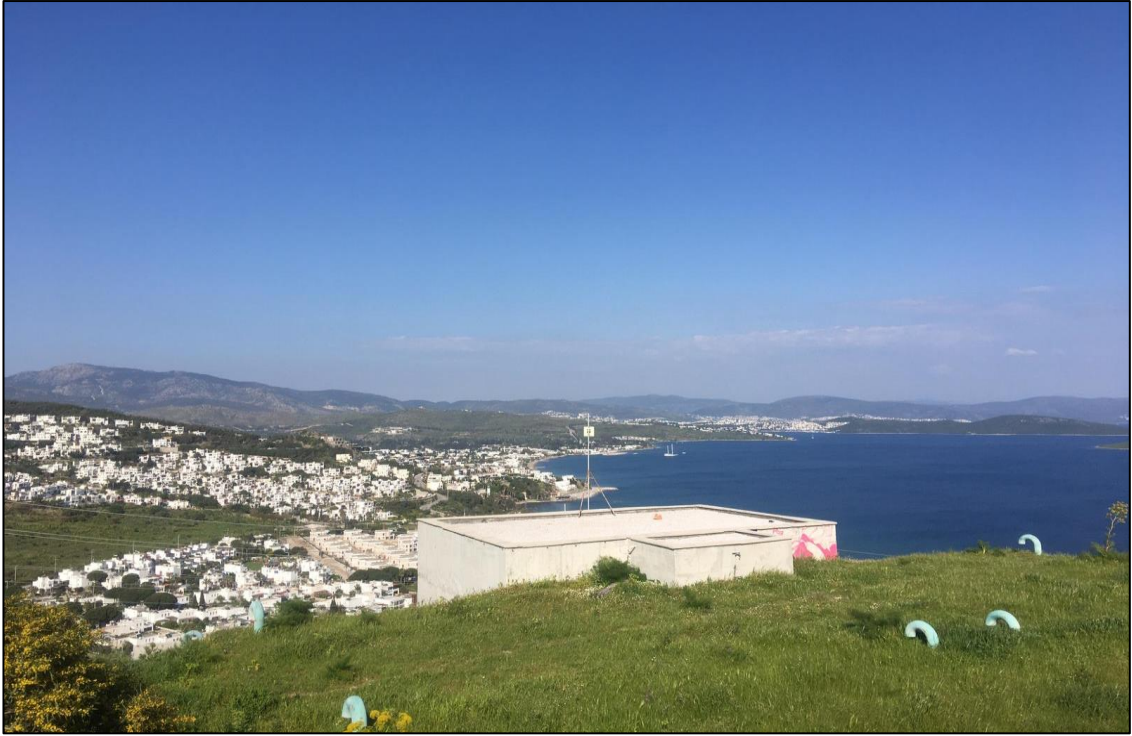
Ortakent; Bodrum'un en bilindik plajlarından biridir. Bitez sahilinden sonra Bodrum Yarımadasının en uzun sahili Ortakent yahşi sahilidir. Yakınında bulunan Yahşi Koyu'ndan dolayı burası aynı zamanda Ortakent Yahşi plajı olarak da anılmaktadır. Bu plaj 2010'dan bugüne kadar her yıl mavi bayrak almaktadır. Sahil şeridi boyunca çok sayıda işletme yerli ve yabancı turistlere hizmet vermektedir. Bodrum merkeze 12 km uzaklıktadır.

Ortakent'in en eski isimlerinden birisi Episkopi'dir. Kelime Yunanca olup, "gözetleme" anlamını ifade eder (Bodrumlu, 1945). Alanda bulunan kaleden gözetleme imkânı olduğundan buraya Episkopi denilmiştir. Bu isim zamanla Müsgebi olarak halk diline yerleşmiştir. Bu isim de 1960'lı yıllara kadar yöre halkı tarafından kullanılmıştır. Daha sonra bölge Ortakent ismini almıştır. Bu ismi almasında da konum olarak Bodrum ile Turgutreis'in tam ortasında bir bölgede bulunmasıdır.

Foto 24: Ortakent Sahilinden Bir Görünüm

Kargı Koyu; Ortakent ile Akyarlar arasında bulunan koy Camel Beach olarak da bilinmektedir. Koya bu ismin verilmesinin sebebi yöreye has olan kumda deve gezintileridir. Bağlar Burnu'nun kuzey tarafında kalan Kargı koyu, ince kumlu ve temiz bir plaja sahiptir.

Foto 25: Kargı Koyundan Bir Görünüm

Bağla; Bodrum'un merkezine 14 km uzaklıkta bulunan bağla plajı Ortakent yahşi ile Akyarlar arasında yer alır. Yarımadanın en güzel koy ve plajlarından birine sahiptir.

Foto 26: Bağla Sahilinden Bir Görünüm

Aspat; Ortakent ile Akyarlar arasında bulunan Aspat ismini kurak, sulanmaz anlamına gelen "Aspartos" kelimesinden aldığı bilinmektedir. Aspat koyu geçmişte uzun zaman korsanların sığındığı bir yer olmuştur. Burada pek çok tatlı su kaynağı bulunmaktadır. Tepede çoğu yıkılmış vaziyette olan Aspat (Çıfit) Kalesi bulunur. Mausolos döneminde antik Termera şehri bu bölgede kurulmuş olup kale de gözetleme kulesi olarak yapılmıştır. Ayrıca burada yaz aylarında resim ve heykel gibi çeşitli sanat etkinlikleri düzenlenmektedir.

Foto 27: Aspat Plajından Bir Görünüm

Karaincir; Bodrum merkeze 23 km uzaklıkta ve diğer plajlara nazaran saklı bir cennet olarak daha çok yerli halkın rağbet ettiği yerlerden biridir. Sahilin her iki yanı tepeyle çevrili olduğundan dolayı rüzgârlara kapalı sakin denizi bulunmaktadır. İsmi yöre halkının yetiştirdiği bir kaktüs meyvesinden almaktadır.

Akyarlar; Eski adı ‘‘Kefaluka’’ Yunanca bir kelime olup ‘‘kafa, baş’’ anlamına gelmektedir (Bodrumlu, 1945). Bodrum merkezine 22 km. uzaklıktaki Akyarlar koyu, Yarımada'nın en Güneyinde aynı zamanda 3 millik mesafe ile Kos adasına en yakın olan alandır. Akyarlar, geçmişte bir balıkçı ve süngerci köyüydü bugün ise ikinci konutların en yoğun olduğu yerlerden biri durumundadır. Akyarlar rüzgâr sörfü yapmak isteyenlerin uğrak yeridir. Alanda aynı zamanda bir fener bulunmaktadır. Kemer tarafında bulunan Hüseyin Burnu Feneri'nin 1931 yılında Fransızlar tarafından yapıldığı bilinmektedir (Foto 28). Aynı zamanda fenerin alt kısmında ‘‘Kum Hamamı’’ adıyla bilinen bir plaj bulunmaktadır.

Foto 28: Hüseyin Burnu Feneri'nden Bir Görünüm

Turgutreis; 2,5 km uzunluğunda kumsala sahip ve son yıllarda gerek nüfus gerekse turizm potansiyeli yükselişte olan ve Bodrum merkezinden sonra en büyük yerleşim yeri olması açısından önem arz eder. Turgutreis, adını ünlü Osmanlı denizcisi ve aynı zamanda akidenizde birçok yeri fetheden Turgut Reis'ten almıştır. Alanda bulunan D-Marin Turgutreis marinası; liman, marina, genel hizmetlerin sağlandığı ve yatçılık aktivitelerinin bulunduğu bir merkez olmasının yanında alışveriş merkezi, banka ve iş merkezlerini bünyesinde barındırarak alana önemli katkılar sağlamaktadır. Turgutreis 'in 4 km güneyinde Helenistik döneme ait ve adını Osmanlı döneminde kalede yaşayan kadıdan aldığı söylenen Kadıkalesi bulunmaktadır. Turgutreis 'in ön tarafında bulunan Çatal Adası, Sporat takımadalarını oluşturan irili ufaklı on dört ada sıralanır.

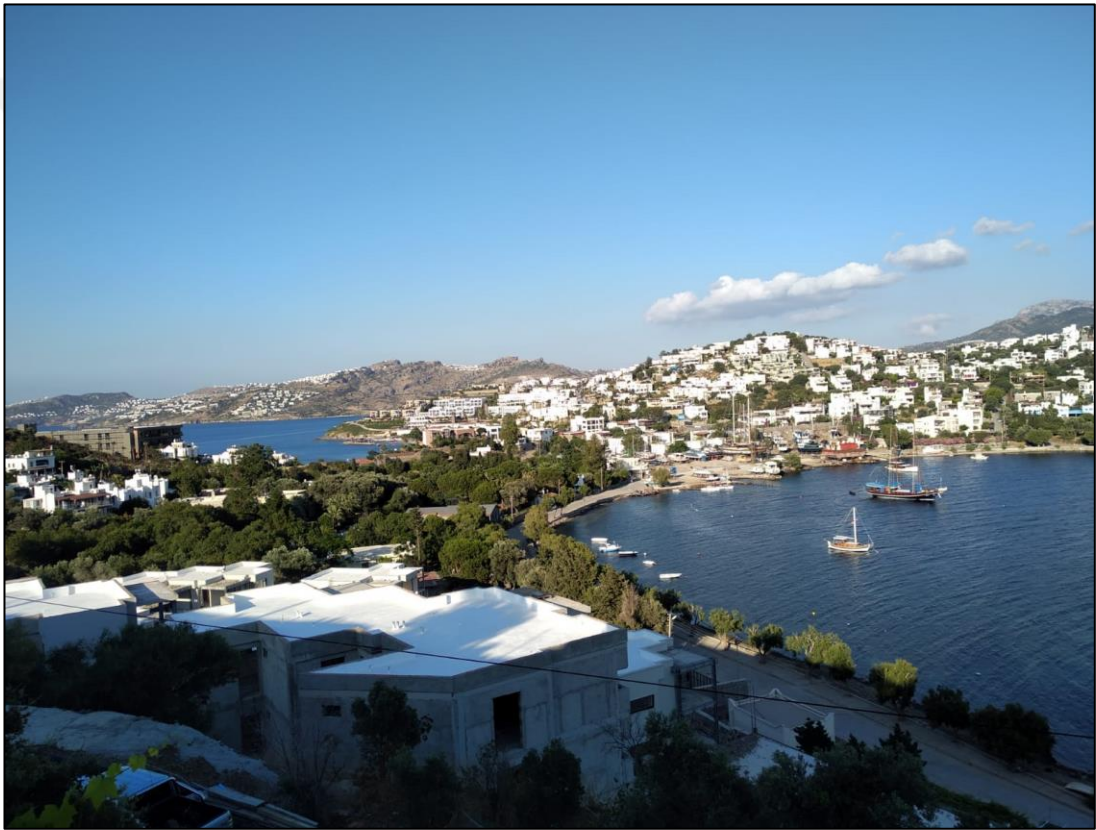

Foto 29: Turgutreis'ten Bir Görünüm

Gündoğan (Farilya); Bodrum merkezine 25 km uzaklıktadır. Alan, Bodrum Yarımadasının kuzeyinde yer alır. Eski adı Farilya olan Gündoğan Rumcada güneşin doğuşu anlamına gelmektedir. Kuzeydeki konumuna rağmen hilal şeklindeki korunaklı sahilinden dolayı rüzgârlardan etkilenmez, genellikle dalgasız ve oldukça temizdir. Bölgenin tarihi açıdan önemli olan yerleri, Apostol adasında bulunan Bizans kilisesi ile peynir çiçeği mağarasıdır.

Göltürkbükü (Karyanda); Bodrum'un merkezine 14 km uzaklıkta bulunmaktadır. Alan Karyanda antik kenti kalıntılarının üzerinde kurulmuş doğal güzelliği ile Bodrum'un rağbet gören yerlerinden biridir. Göltürkbükü'nün eski ismi Gölköy'dür.

Yalıkavak; Yarımada'nın kuzeybatısında Bodrum merkeze 18 km uzaklıktadır. Bodrum'da süngerciliğin doğduğu yer olarak bilinir. Yakın çevresinde Tilkicik, Paşa, Ağaçaşu koyları ve Küdür koyu bulunur. Yalıkavak' ın kuzey bölgesi, denizden gelen sert rüzgârlara açıktır. Ayrıca yörede çok sayıda mandalina ve limon ağacı bulunmaktadır.

Foto 30: Yalıkavak'tan Bir Görünüm

Cennetkoyu; Cennet Koyu'na hem deniz yolu ile hem de kara yolu ile ulaşmak mümkündür. Mevki olarak Göltürkbükü ve Torba arasında bulunur. Bu cennet gibi koyun etrafını saran çam ormanları eşsiz bir seyir keyfi sağlar. Aynı zamanda denizi de çok temiz ve berrak olduğundan Cennet Koyu olarak adlandırılmaktadır. Cennet Koyu derin bir koy olduğundan dolayı rüzgâra kapalı ve korunaklıdır.

Torba; Bodrum Yarımadasının başlangıcı olarak kabul edilir. Bodrum merkeze 6 km uzaklıkta çam ağaçlarının yoğun olarak görüldüğü yerlerden biridir.

Mazı; Anıt ağaçları ile Bodrum Yarımadasında diğer plajlar kadar tahrip edilmemiş bir alandır. Alan günlük tur teknelerinin rotalarında bulunur. Daha çok yerli halkın bildiği hurma sahili mazıda bulunan ve nem oranı az olan bir yerdir.

Gümüslük; Çevresinde gümüşe benzer bir maden bulunduğu için, ona Gümüslük adı verilmiştir (Güner, Özdemir, & Ertürk, 2000). Yaklaşık beş bin yıl önce Lelegler tarafından kurulduğu bilinen Myndos antik kentinin üzerine kurulmuş olan Gümüslük hem tarihi hem doğası hem de balıkçılarıyla meşhur bir yerdir. Turistler aynı zamanda Tavşan Adası'nı görmek için alana gelirler. Gümüslük mavi bayraklı deniziyle bugün sit alanıdır ve koruma altındadır.

Foto 31: Gümüslük'ten Bir Görünüm

Yalıçiftlik; Gökova Körfezi kıyılarında yer alan Yalıçiftlik, Bodrum merkeze yaklaşık 15 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mavi bayrak ödüllü plajı ile denizi pırıl pırıl olan yerlerden biridir. Alana Kızılağaç yolu izlenerek ulaşılabilir.

Karaada; Bodrum'un tam karşısında bulunan ada Bodrum'a dört mil uzaklıktadır. Günübirlik teknelerin uğrak yeri olan Karaada'nın etrafı çam ormanları ile kaplıdır. Adada bulunan mağaradaki termal su ve çamurun cilt hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir.

Güvercinlik; Bodrum'un girişinde merkeze 20 km uzaklıkta yer alır. Güvercinlik çalışma alanında ormanların en fazla yer kapladığı yerlerden biridir. Deniz ve manzarasıyla Bodrum'a karayolu ile gelen turistleri kendine hayran bırakan denizi, yakın çevresinde bulunan balık çiftliklerinin yarattığı kirlilikten dolayı çekiciliğini kısmen azaltmıştır. 2006 yılında Güvercinlik'in karşısında bulunan Pina yarımadası ağaçlarla kaplı bir yer iken 2008 yılında bu yarımadanın ortası oyuldu ve doğanın katledilmesiyle oteller yükselmeye başladı. Bölgede bulunan 3 otelin ormanlık alana verdiği zarar gözle görünür düzeydedir.

Foto 32: Güvercinlik'ten Bir Görünüm

Foto 33: Güvercinlikte Bulunan Alman Koyundan Bir Görünüm

Kıyı ve deniz turizminin gelişiminde, en önemli unsurlar kıyının topografik durumu ile iklimatik faktörlerdir. Çalışma alanımız olan Bodrum Yarımadasında bu iki faktörün kıyı turizmi gelişimine uygun olması çekiciliğini arttırmıştır. Hiç kuşkusuz kıyı turizminin gelişiminde tek başına doğal koşulların uygunluğu yetmez. Bunun yanında beşeri faktörler de jeomorfolojik ve iklimatik faktörler kadar önemlidir. Kıyı alanlarına ulaşım imkânlarının geliştirilmesi ve erişilebilirliğinin sağlanması beşeri faktörlerin başında gelmektedir. Bir diğeri ise kıyı alanlarının kırık cam şişeleri, plastik ürünler ve diğer çöplerden arındırılarak temizlenmesi ve insanların bu konuda bilinçlendirilmesi hem doğaya hem de bulunduğu yere fayda sağlayacaktır.

4.2.3. Kültürel Turizm Kaynakları

Kültürel kaynaklar, turizm merkezlerine değer katan unsurlarından biridir. Kültürel kaynakların başında, yöre insanının yaşam biçimi, değer yargıları, gelenek-görenek, dini, dili, giyim tarzı, yöresel mutfak çeşitliliği gibi dışa yansıyan özellikler gelmektedir. Tüm bunlar kültürel turizm kaynaklarını doğuran unsurlardır. Ancak kültürel turizm öğelerini kesin sınırları olmadığı için belirlemek oldukça zordur. Kültür turizmi kültürler arasındaki farklılıklardan doğmaktadır. İnsanların kendi kültürlerinden farklı kültürleri tanıma isteği kültür turizmini doğurmuştur (Özgüç, 2011, s. 150-151).

Kültür bir toplumun geçmişten günümüze olan sosyal birikimleridir. Bu birikim bulunduğu coğrafya ile karşılıklı etkileşim halindedir. Başka bir ifade ile insanın hayatını devam ettirdiği coğrafyada inşa ettiği konutun yapı malzemesinden, yöresel halk oyunlarına, yeme-içme ve giyim tarzına varana kadar pek çok unsur bulunduğu coğrafyadan etkilenmektedir. Kısaca kültür çevreye uyumdur diyebiliriz (Emekli, 2006, s. 53).

Kültürel miras, bir toplumun belleğidir. Bu mirasın varlığını sürdürebilmesi ve özelliklerini gelecek kuşaklara aktarabilmesi açısından önemli bir kavramdır. Günümüz dünyasında küreselleşmenin etkisiyle kültürün önemli bir ögesi olan ve toplumun sosyal hayatının şekillenmesinde etkili olan geleneksel mesleklerin kaybolmasına ya da kaybolmaya yüz tutmasına neden olmuştur (Arslan, Çağlar, & Gürbıyık, 2017).

Bodrum kültür çekicilikleri ve çeşitliliği açısından Türkiye'deki birçok şehre göre avantajlıdır. Bu sebeple Bodrum denilince akla yalnızca güneş, deniz, kum

üçlemesi gelmemelidir, gerekli tanıtım çalışmaları ile kültürel turizm potansiyeli artacak bir kaynaktır.

Son zamanlardaki sosyal değişmeler, insanların farklı kültürleri tanıma isteği, kültürel turizmin gelişmesini sağlamıştır. Günümüzde çoğu insanın gittiği gördüğü mekânları sosyal medya aracılığı ile paylaşması, yine bu gelişime destek olduğu düşünülmektedir.

Dünya Turizm Örgütü'nün açıklamalarına göre uluslararası turizm hareketliliğinin %40'ı kültür turizmi odaklıdır. İnsanları kültür turizmine yönlendiren temel unsurlar; başka kültürlere duyulan merak duygusu ve bilgi edinme arzudur. Bu turizm türünde gelenek-görenekler, halk inançları, geleneksel oyunlar, yöresel mutfak gibi unsurlar yer almaktadır.

4.2.3.1. Yemek Kültürü

Turizm ülkeleri birbirine yakınlaştıran önemli bir aktivitedir ve bu yakınlaşmada yöresel yemeklerin oynadığı rolün önemi tartışmasızdır. Turist, gittiği ülkenin veya bölgenin farklı yemeklerini yer, değişik lezzetlerdeki yemekleri denemekten hoşlanır ve zevk alır (Gökdemir, 2005).

Dünyanın her yerinde yemek kültürü iklim ve bitki örtüsüne bağlı olarak şekillenir ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Kültürler arasındaki etkileşim yalnızca ülkeler arasında olmayıp aynı ülke içerisindeki yöreler arasında da meydana gelebilir.

Dünyadaki örneklerle bakıldığında gastronominin ülkemize nazaran daha dikkatli ele alındığı görülmektedir. Turizmde söz sahibi bazı ülkeler mutfak kültürlerini, imaj oluşturma adına iyi şekilde yönetmiş ve birçok farklı aktiviteyle kaynaştırmıştır. Meksika, Tayvan ve İspanya' da bazı otantik bölgelerde yerel halk kendi mutfaklarında yöreye özgü yemeklerin eğitimini vermektedir. Evde yerel mutfak dersleri adındaki bu kırsal uygulama tüm mutfak sevenlerden yoğun şekilde talep görmektedir (Kesici, 2012).

Bir yöreye ait kültürel mirasın kaybolmadan geleceğe taşınabilmesi için bu zenginliklerin korunarak kuşaktan kuşağa aktarılması gerekmektedir. Dünyanın adeta küresel bir köy haline geldiği şu zamanda birbirine benzeyen ve aynı tada sahip yemeklerin tüketildiği şehirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Küreselleşmenin etkisiyle ortaya çıkan bu gelişmelerden dolayı kültürel zenginlik ve çeşitlilik yok olmakta,

bölgelerin kendilerine has olan kimi değerleri geçmişte kalarak unutulmaya yüz tutmaktadır. Yöresel lezzetlerin tanıtılması turizm faaliyetlerini olumlu yönde etkileyeceği gibi gelen turist sayısında da artış sağlayacaktır.

Bodrum'da ilk kez 2018 yılında düzenlenmeye başlanan ve iki gün süren Acı Ot Festivali, Bodrum'da yetişen acı ot, tilkişen, kenger gibi otların ve yöresel yemeklerin tanıtılması bağlamında yapılmaya başlanan önemli faaliyetlerdendir.

Foto 34: Acı Ot Festivali'nden Bir Görünüm

Bodrum'da tipik Ege mutfağının izlerini görmek mümkündür. Çorbalardan Fava Çorbası (Pava Çorbası), Un Çorbası (Laduridi); etli olarak yapılan yemeklerden Çökertme Kebabı, Elbasan Tava, Hardimya, Şevket-i Bostan (Kenker); deniz ürünlerinden Kalamar Dolması, Sübye Sote (Mürekkepli Sübye); hamur İşleri ve böreklerden Çullama (Girit Böreği), Dürme Makarna; sebze yemeklerinden Acı Ot Kavurması, Çıntar Kavurması, Enginarlı Bakla, Kabak Çiçeği Dolması, Labada Dolması; salatalardan Bakla Ekşilemesi, Bakla Yaprığı Salatası, Börülce Ekşilemesi, Gambilla Favası, Pesimet Salatası; reçellerden Ayva Reçeli, Bergamot Reçeli, Mandalina Reçeli ve Turunç Reçeli yerli halk tarafından bilinen ve kuşaktan kuşağa aktarılan tatlılardır.

4.2.4. Şehirsel Turizm Kaynakları

Şehirsel turizm, asıl çekiciliği tarihi unsurların oluşturmadığı, şehirdeki veya kasabalardaki binaların dahi sanayi devriminden sonra olan mekânlarda gerçekleşen turizm faaliyetidir. Şehirlerde insanları kendine çeken unsurların başında şehir merkezinde oluşturulmuş olan ortamlar gelir. Farklı tarzda mimarileri olan sokaklar, meydanlar, binalar, limanlar, alışveriş merkezleri bunların başında gelir (Özgüç, 2011, s. 156). Şehirsel turizme katkısı olan diğer unsurları sayacak olursak bunların başında, spor etkinlikleri kapsamında yapılan organizasyonlar, sanatsal faaliyetler, fuarlar, kongreler, festivaller ve şenlikler gelir. Tüm bunlar şehirsel turizmin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

İnsanların tatil yapmak, sanatsal faaliyetlere katılmak, çeşitli spor etkinliklerini izlemek, alışveriş yapmak, iş seyahatleri ve akraba ziyaretlerini kapsayan unsurlar şehirsel turizme olan ilgiyi arttırmıştır. Şehirsel turizm gelişmiş ülkelerde çok eskilere dayanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde ise popülerliğini yakın zamanda kazanan bir kaynak olmuştur (Emekli, 2011).

Şehirler için medyanın tanıtım gücü yadsınamaz. Günümüzde şehirler sinema, televizyon, sosyal medya-internet aracılığı ile tanıtılmakta, kentlerin mevcut kültürel yapı ve kimlikleri insanlara daha rahat ve hızlı bir şekilde ulaşmakta çekim gücü artmaktadır. Bu bağlamda Bodrum Yarımadasının gerekli tanıtımları yapılması şehirsel turizme katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4.2.4.1. Yel değirmenleri

Bodrum Yarımadası bulunduğu konum itibariyle, rüzgâr gücünü kullanmaya elverişli bir bölgedir. Su kaynaklarının da yetersiz olması nedeniyle yel değirmenleri eski zamanlarda yoğun bir şekilde kullanılmıştır (Foto 35).

Bodrum Yarımadasının merkezinden görülebilen yel değirmenleri, Bardakçı ve Gümbet koyları arasındaki değirmen burnu üzerinde daha çok görülürler. Yel değirmenleri konik biçimli yapılar olup kuvvetli kuzey rüzgârlarından yararlanmak amacıyla tepelere yapılmıştır. 1950'li yıllarda Bodrum Yarımadasında yaşayan halk, buğdaylarını bu değirmenlere getirip öğütürlermiş.

Bodrum Kaymakamlığından alınan bilgilere göre Bodrum Yarımadasında toplam 36 adet yel değirmeni bulunmaktadır. Bu yel değirmenlerinin turizm

kapsamında restore edilip iyileştirilmesi bölge ekonomisine önemli bir etkisi olacağı düşünülmektedir.

Foto 35: Bodrum Dereköy Civarındaki Yel Değirmenlerinden Bir Görünüm

4.2.4.2. Sokaklar

Bodrum Yarımadasında özellikle Çarşı, Eskiçeşme, Tepecik ve Yokuşbaşı mahallelerinin daracık sokakları yerli ve yabancı turistleri kendine hayran bırakmaktadır. Ev, avlu ve bahçe duvarları ile açıkça sınırlanan sokaklar, begonvil ve çeşit çeşit bitkilerin süslediği beyaz badanalı evler Bodrum'un diğer bir karakteristik öğesidir. Sokakların darlığı, yaz aylarında gölge sağlar. Sokakların zemini farklı tipte taş kaldırımla kaplıdır.

Foto 36: Bodrum Sokaklarından Bir Görünüm

4.2.4.3. Su sarnıçları

Bodrum Yarımadasının çoğu yerinde özellikle Gümbet Mahallesi'nde görülen ve Osmanlı döneminde şahıslar tarafından yaptırılan su sarnıçları, Bodrum'un simgelerinden olup görülmesi gereken yapılardandır. Dairesel ve kümbet biçiminde yapılmış olan bu sarnıçlar daha çok su bulunmayan yerlerde yağmur sularının toplama yeri olarak kullanılmışlardır. Bodrum Kaymakamlığının kayıtlarına göre Bodrum Yarımadasında 56 adet su sarnıcının olduğu bilinmektedir.

Foto 37: Su Sarnıcından Bir Görünüm

Bodrum Yarımadasında gerçekleştirilen, fuarlar, festivaller ve şenlikler gibi etkinliklerin temel amacı turizmi canlı tutmak, turizm gelirlerini ve çeşitliliğini arttırmak aynı zamanda bölgeye medyanın ilgisini çekmektir. Bodrum gibi önemli turizm şehirlerinde bu etkinlikler malların ve hizmetlerin tanıtılması için önemli düzenlemelerdir. Bu etkinliklerin başında mandalina festivali gelmektedir. Bodrum mandalinası kendine has kokusu ve tadı ile ün salmış bir üründür. Geçmişte yerli halkın temel geçim kaynağı olan ürünün eski önemini kazanması ve Bodrum mandalinasından yapılan gazozu, reçeli, lokumu, kolonyası gibi ürünleri yerli ve yabancı turistlere tanıtmak amacıyla yapılan önemli bir festivaldir.

Bodrum Yarımadasında düzenlenen diğer organizasyonlar ve festivaller:

- Deve Greři Festivali
- Dereköy Tohum Takas Festivali
- Bodrum Uluslararası Optimist yarışı
- Uluslararası Pedesa Festivali
- Uluslararası Bodrum Dans Festivali
- Uluslararası Bodrum Bale Festivali
- Gmrlk Uluslararası Klasik Müzik Festivali
- D-Marin Turgutreis Uluslararası Klasik Müzik Festivali
- Bodrum mleki Yađlı Güreřleri
- Uluslararası Bodrum Cup Yat Yarışları

5. BÖLÜM

TURİZMİN ŞEHİRLEŞMEYE ETKİSİ VE ORTAYA ÇIKARDIĞI

SORUNLAR

5.1. Şehirleşmeye Etkisi

Turizm ile şehir arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir şehirde gelişmeye başlayan turizm bulunduğu şehri etkilediği gibi şehirler de turizmi etkilemektedir. Günümüzde turizmin bu kadar yoğun yaşanmasının sebeplerinden biri de şehirlerin bir birinden farklı oluşudur. Bu farklılıklar insanların başka yerleri görme isteğini doğurarak turistik seyahatler başlamıştır.

Bugün tüm dünyada olduğu gibi modern şehirlerde de farklı etnik gruptaki nüfusun fazlalığı şehir karakteri kazanmasında önemli rol oynamaktadır. Turizm şehirleri sadece ülke içinden değil, ülke dışından da çok farklı etnik grubu bünyesinde barındırmaktadır. Bu sebeple turizm şehirlerinin gelişiminde farklı sosyal-ekonomik yapı etkili olmaktadır.

Şehirleşme çok boyutlu bir kavramdır. Şehirleşmeyi hızlandıran birçok faktör vardır. Teknolojik gelişmeler, sanayileşme, nüfus artışı gibi. Ancak, son zamanlarda şehirleşme üzerinde turizmin de etkili olduğu düşünülmüştür. Turizmin gelişmesiyle beraber, mevsimlik nüfus hareketleri gibi demografik etkiler meydana gelmektedir. Turizmin, turizm yörelerinde yarattığı iş olanakları kırdan kente olan göçü artırır ve zamanla turizmin geliştiği yerlerde şehirleşmeye yol açar (Emekli, 1998).

Şehirleşme, nüfusun büyüme sürecini ve başı sonu belli olan bir değişimi ifade eder. Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de nüfusun tamamına yakını şehirlerde yaşamaya başlamıştır. Tarımda meydana gelen gelişmeler şehirleşmeyi etkileyen en önemli ve en eski faktördür. Büyük arazi sahipliği, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi, tarımda verimin azalması ve kırsal alanlardaki kalabalıklaşma gibi sebepler de kırdan şehre göçü teşvik ederek şehirleşmeyi hızlandırmıştır. Şehirleşme tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiş olarak da tanımlanabilmektedir (Uğur & Aliagaoglu, 2018, s. 71).

Şehirleşme, kısaca, şehirselleşme sayısının ve şehirlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade eder. Şehirselleşme, doğumlarla ölümler arasındaki farkın, birinciler

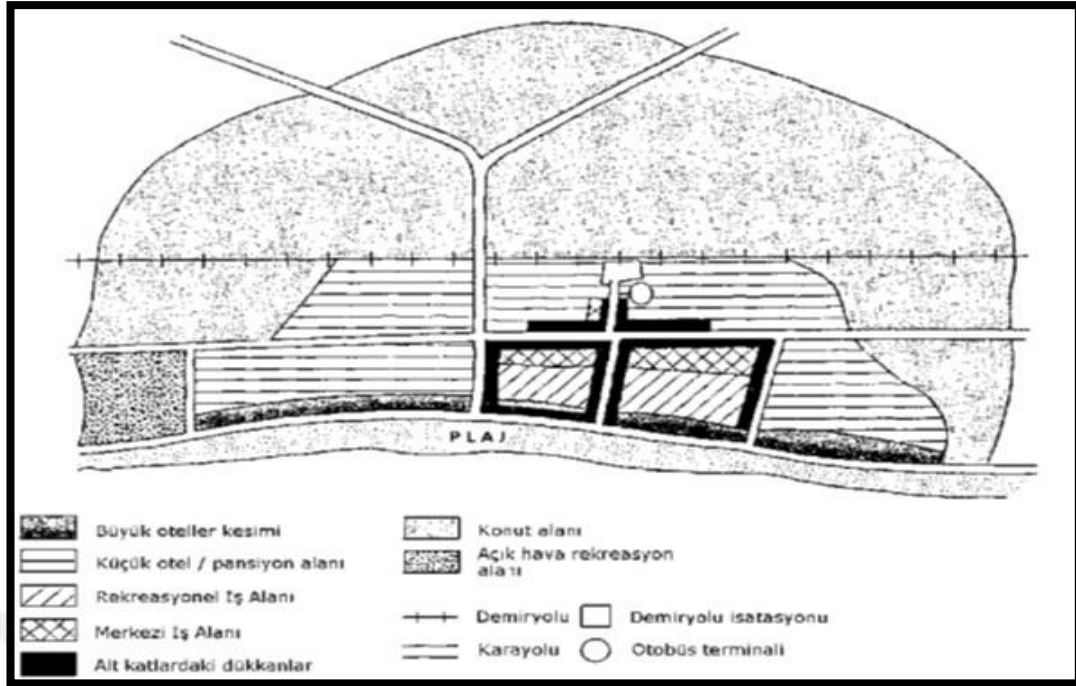
lehine olması sonucunda ve aynı zamanda kırsal yerleşmelerden gelenlerle, yani göçlerle artmaktadır (Keleş, 1997). Şehirleşme, sadece bir nüfus hareketi olarak algılanmamalıdır. Çünkü şehirleşme olgusu, bir toplumun sosyo-ekonomik yapısındaki değişimlerden kaynağını almaktadır. Bu nedenle, şehirleşmeyi tanımlarken nüfus hareketini yaratan ekonomik ve toplumsal değişimlere de yer vermek gerekir (Yüceşahin, 2003).

Şehirleşmeyi hızlandıran unsurlardan birisi de ulaşım sistemlerindeki gelişmelerdir. Ülkemizde 1950 yılından önce şehirleşme hızının yavaş olmasının sebeplerinden biri de ulaşım sistemlerindeki gelişmelerin yetersiz olmasıdır. Şehirlerdeki sosyal faaliyetler ve altyapı hizmetlerinin gelişmiş olması yine şehirleşmeyi hızlandıran faktörler arasında sıralanabilmektedir.

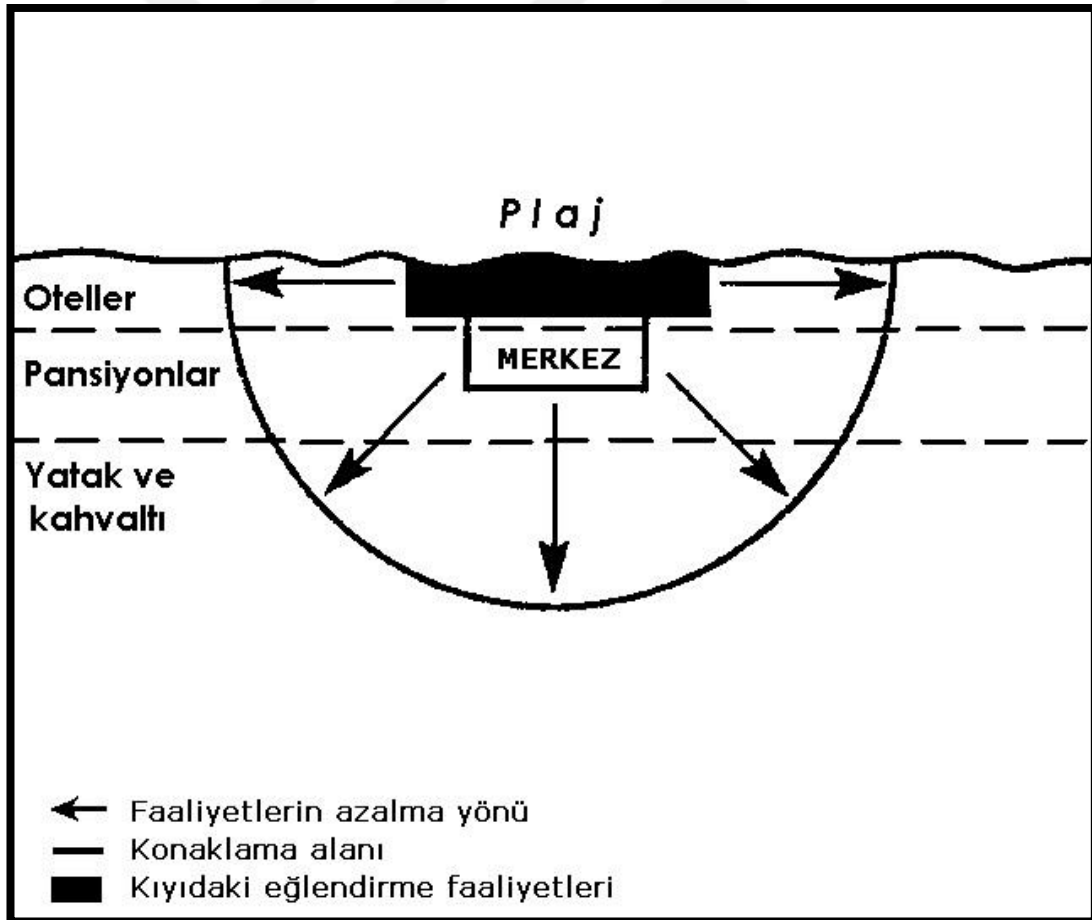
Bugün dünyanın her yerinde tatil denilince akla ilk gelen deniz, güneş ve plajlardır. Kıyı alanlarına olan bu yoğun ilgi, kıyı boyunca sayısız turizm alanı ve sayfiye yerlerinin hızla gelişmesine neden olmuştur. Bodrum gibi eski balıkçı yerleşmelerinin turizm merkezleri haline dönüşmesiyle boş kıyılarda turizm yatırımları hız kazanmıştır.

Kıyı boyunca uzanan şehirselleşmeler turizmin gelişmesi ve bölgeye yapılan yatırımlarla değişir ve dönüşüme uğrar. Bu tür turizm şehirlerinde yapılaşmanın merkezi kıyılardan iç kesimlere doğrudur. Turizmin gelişmesine paralel meydana gelen hızlı nüfus artışı, fiziki çevre kirliliğine, kültürel ve doğal değerlerin tahribine ya da tamamen yok olmasına neden olmaktadır.

Kıyılar, turizmin hızla gelişmesiyle şehirleşme sürecine girmiştir. Uygun iklim koşulları kıyı alanlarının şehirleşmesini hızlandırarak bu alanların birer çekim merkezi olmasını sağlamıştır. Şehirlerde turizmin temel ekonomik faaliyet haline gelmesi şehirleşme sürecinde de etkili olmuştur. Kıyılarda meydana gelen turist akını beraberinde bölgede nüfusun artışına, kıyılardaki turistik bölgelerde aşırı ve hızlı bir yapılaşmaya neden olmaktadır. Bu hızlı yapılaşmanın ana sebeplerinden biri turizm faaliyetlerinin bölge ekonomisine getirdiği canlılık sonucu bölgeye olan göç hareketine bağlı olarak konut talebinin artması, diğeri ise tatil amaçlı ikinci konutlardaki artışlardır. Bu iki konut türündeki artış, ciddi altyapı sorunlarını da beraberinde getirmektedir.

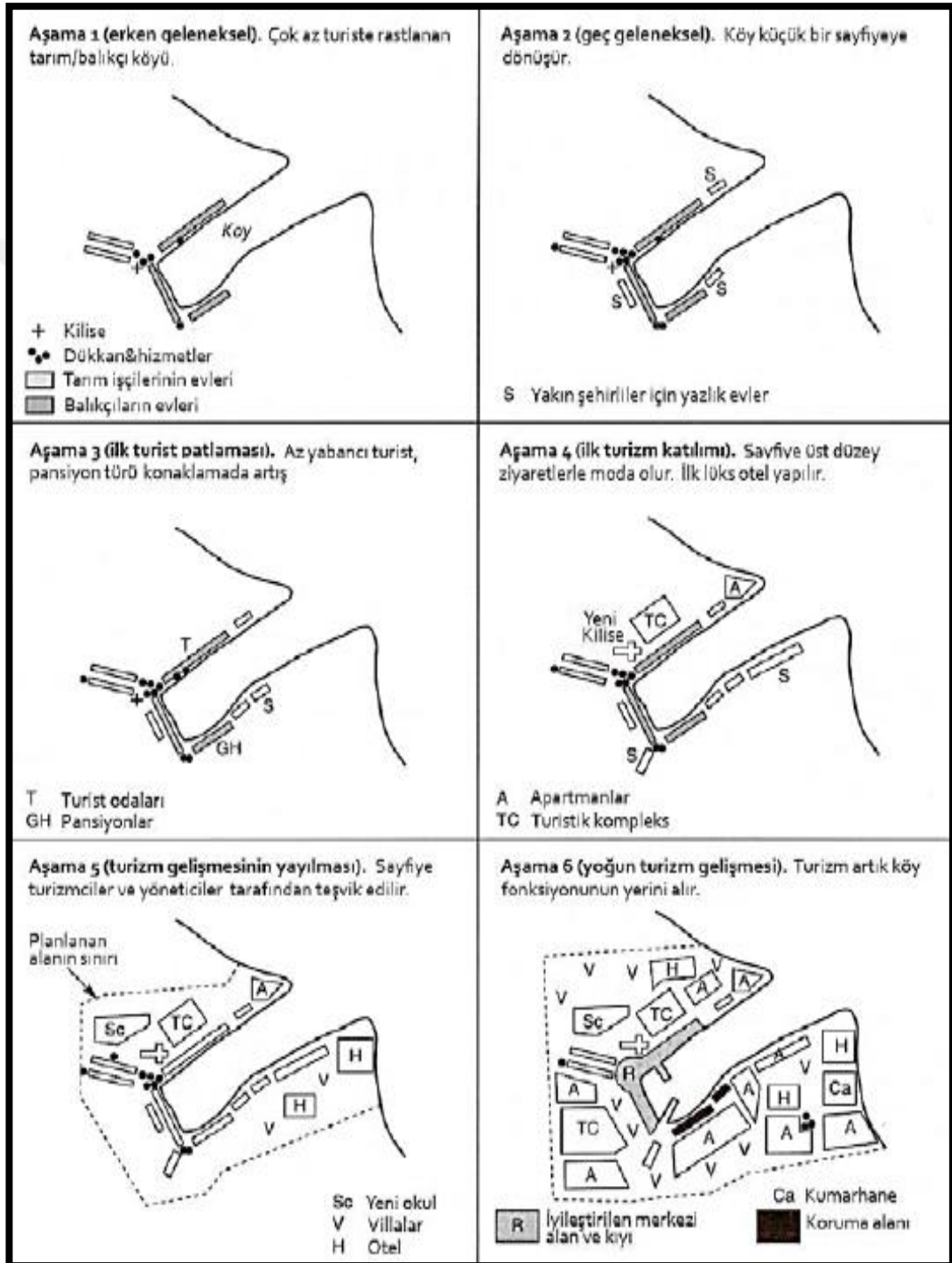

Şekil 2: Lavery'nin Hazırladığı Kıyı Sayfiesi Arazi Kullanış Modeli.(Özgüç,2011)

Şekil 3: Barret'in (1958) Deniz Kıyısı Sayfiesi için Hazırladığı Bir Gelişme Modeli (Özgüç,2011)

Gösterilen gelişim modellerinde (Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4) kıyı yerleşmelerinin gelişimi izah edilmeye çalışılmıştır. Bu tür yerleşmeler Bodrum Yarımadasında olduğu gibi geçmişte balıkçı veya tarım alanı olan yerleşmeler turizmin gelişmesiyle bu özelliklerini kaybederek, birer tatil yerleşmesine dönüşmektedir. Bu gelişmelere paralel olarak şehirleşme hızlanıp nüfus kalabalıklaşmaktadır (Özgüç, 2011).

Şekil 4: Kıyı Sayfiyelerinde Gelişim Aşamalarını Gösteren Young Modeli(Özgüç,2011)

Bodrum'un büyük bir kısmı doğal sit alanlarından oluşmaktadır (Tablo 39). Bodrum Yarımadasının çevresinde bulunan, Salıp Adası, Orak Adası, Tavşan Adası, Karaada ve Turgutreis açıklarında bulunan Yassıada doğal sit alanlarıdır. Bunlara ek olarak Bodrum Yarımadasının genelinde geniş alan kaplayan orman alanları ve tarım arazilerinin de büyük bir bölümü doğal sit statüsündedir. Ayrıca doğal alan olarak "Akdeniz Foku Koruma Alanı" bulunmaktadır.

Bodrum Yarımadasının doğası, tarihi ve kültürel özellikleriyle her zaman yerli ve yabancı turistlerin akın ettiği bir yeryüzü cenneti olarak kabul edilir. Koylarının birçoğu doğal sit alanı kapsamında olup, özellikle rant değerinin çok yüksek olması nedeniyle büyük bir sosyal ve ekonomik baskı söz konusudur (Gül & Kuş Şahin, 2010).

Tablo 39: Bodrum Yarımadası'ndaki doğal sit alanları

Bodrum Yarımadasındaki Doğal Sit Alanları ve Derecesi	Doğal Sit Sayısı	Doğal Sit Alanı (Km ²)
1.Derece	8	133.297
2.Derece	6	21.182
3.Derece	6	37.914
Toplam	20	192.393

Kaynak: (Gül & Kuş Şahin, 2010).

Bodrum, 1980 sonrası ikinci konut talebindeki artışı karşılamak, turizmi geliştirmek amacıyla kıyıların ve orman alanlarının tahribine sahne olmuştur. Üstelik bu durum yasaları da etkisi altına alarak, yağmayı hukuksal bir zemine oturtmuştur. 1982'de yürürlüğe giren Turizmi Teşvik Kanunu ile turizmde yatak kapasitesinin artırılması amacıyla teşvik için ucuz kamu arazileri 49 yıllığına yatırımcılara tahsis edilmiştir. Ayrıca düşük faizli ve geri ödemeli kredi imkânları da sunulmuştur. Bu yasaya göre; bir alan imar planlarındaki koruma ve yapılaşma koşulları ne olursa olsun, Turizm Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu 'nun kararıyla turizm merkezi ilan edilebilmekte ve ilgili yasal düzenlemelerden yararlanabilmekteydi. Yasanın bu ve benzeri maddeleri özellikle sit alanlarındaki koruma ve yapılaşma koşullarını geçersiz hale getirdiğinden, çok yanlış uygulamalar yapılmasına neden olmuştur. Yasanın sunduğu bu imkânlar sit alanlarında, orman alanlarında ve kıyılarda yapılacak

Turizm, hiç kuşkusuz geliştiği şehrin veya bölgenin yenilenmesine ve çağdaş bir hal almasına katkıda bulunmaktadır. Turizmin geliştiği yörelerinde meydana gelen iş gücü ihtiyacı kırdan şehre veya şehirden şehre göçü hızlandırmaktadır. Tüm bunların sonucunda alanda hızlı bir şehirleşme meydana gelmektedir. Ülkemizde turizmin geliştiği önemli bir merkez olan Bodrum'da "turistik şehirleşme" gözlenmektedir (Emekli, 1994).

Turizm, köyleri, kasabaları veya beldeleri hızlı bir şekilde dönüştürerek yeni şehirler yaratmaktadır. Türkiye'de turizm sektörü son otuz yıldır büyük bir aşama kaydetmiştir. Bu süreçte pek çok turizm beldesi çağdaşlaşıp gelişerek şehirleşmiştir. Kimi yerleşmeler nüfusunu kısa bir zamanda 6-7 kat arttırarak, bağlı olduğu ilden daha fazla nüfusu bünyesinde barındıran merkezler oluşmuştur. Şehir nüfusunun yapısı kısa bir sürede değişerek heterojenleşmiştir. Toplumsal ilişkiler, değerler ve normlar hızla dönüşümü uğramıştır (Bozyer, 2008, s. 84).

Güney kıyılarımızda turizmin gelişmesiyle birlikte Muğla, Antalya ve Aydın illerinin hızla gelişim sürecine girdikleri görülmüştür. Bu illerin sağladığı gelişme büyük ölçüde turizme dayalıdır. 1980'den sonra turizmin önem kazanmasına paralel Ege ve Akdeniz kıyılarına yönelik sermaye ve işgücü akımı da artmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda bu iller büyük hızla göç almaya başlamıştır. İmalat sanayi bakımından gelişme göstermeyen Muğla ili ve Bodrum ilçesi turizm potansiyelini değerlendirerek, hizmet sektörleri ağırlıklı bir gelişme göstermiştir. Bu süreçte istihdam payı artan Bodrum Yarımadası hızla göç almaya başlamıştır. Bodrum'da görülen bu göç hareketi şehirleşme sürecini hızlandırmıştır (Ataay, 2001, s. 79-80).

Turizm şehirlerinde, turizmin beraberinde getirdiği bir takım olumsuz etkiler olmuştur. Bunlar: İmar haklarının plansız ve düzensiz bir şekilde arttırılması, turizm faaliyetlerinin yaz aylarında şehirde ulaşım ve otopark sorunlarını arttırması, tamamen kamu kullanımına açık olması gereken kıyı alanlarının oteller ve çeşitli turizm işletmelerince gasp edilmesi, halkın kıyı ile ilişkisinin kesilmesi olarak sıralanabilir.

Turizm alanlarında yoğunlaşan turist ve talep baskısı, kaçınılmaz bir şekilde farklı alt yapı (yol, su, elektrik, kanalizasyon...) ve üst yapı (konut, turizm tesisi, ikinci konut...) ihtiyacını ve talebini beraberinde getirmektedir. Turizm baskısının şehirselleşme mekânına yansımaları piyasa güçlerinin ve kitle turizminin yarattığı baskılar olarak değerlendirmek mümkündür (Tolga, 2010, s. 56).

Turizm yatırımlarının denetimsiz artışının yanında hızlı nüfus artışı ve plansız yapılaşma sonucu doğal kaynakların ve doğal güzelliklerin tahribine yol açmakta ve aynı zamanda turizm kaynaklı çevre kirliliğine neden olmaktadır.

Foto 38: Konut Sayıları Artarak Devam Eden Bodrum'dan Bir Görünüm

Bodrum Yarımadasında turizmin önem kazanmaya başladığı ve şehre sürekli bir göç hareketinin gerçekleştiği yaklaşık yarım asırdaki değişimi artan konut sayılarıyla izah etmek mümkündür (Tablo 40, Tablo 41).

Tablo 40 : 2000 Yılı Bodrum Merkezinde Bulunan Mahallelerdeki İşyeri ve Konut Sayıları

Mahalle adı	İşyeri	Konut
Cevatşakir	137	1700
Gümbet	335	740
Eskiçeşme	174	1776
Kumbahçe	155	1497
Umurca	90	1598
Yokuşbaşı	161	1187
Yeniköy	117	1046
Tepecik	68	396
Çarşı	806	1116

Torba	206	1061
Türkkuyusu	393	498

Kaynak: TÜİK (2019)

Tablo 41: 2018 Yılı Bodrum Merkezinde Bulunan Mahallelerdeki İşyeri ve Konut Sayıları

Mahalle adı	İşyeri	Konut
Cevatşakir	596	2136
Gümbet	1972	1132
Eskiçeşme	1029	2171
Kumbahçe	691	2206
Umurca	465	2484
Yokuşbaşı	593	1761
Yeniköy	195	1574
Tepecik	127	447
Çarşı	1641	1411
Torba	875	1671
Türkkuyusu	418	786

Kaynak: Bodrum belediyesi (2019)

Bodrum Belediyesinden alınan verilere göre 2019 yılı itibariyle Bodrum merkezinde konut sayılarının en fazla olduğu mahalle 2484 konut ile Umurca olduğu görülmektedir. İşyeri sayısının en fazla olduğu mahalle ise 1972 işyeriyle Gümbet'tir (Tablo 41).

5.2. Turizmin Ekonomik Faaliyetlere Etkisi ve Ortaya Çıkardığı Sorunlar

Turizm, farklı sektörlerin bir arada bulunduğu önemli bir sektördür. Bu farklı sektörler iş hacmi, yeni pazarlar ve yeni istihdam alanları oluşturmaktadır. Turizme bağlı gelişen sektörler buldukları bölgeleri kısa bir zamanda çekim merkezi haline getirmektedir. Turistik tesisler, eğlence ve alışveriş merkezleri ile turizm şehirlerinin en belirgin mekânlarıdır. Turizme bağlı ekonomik gelişmeye paralel gelişen bu mekânlar kalıcı veya sezonluk bir şekilde hizmet vermektedirler.

Turizm sektörü, bulunduğu bölgeye ekonomik katkı sağlamakta, sağladığı ekonomik canlılıkla iş kurmak ya da istihdam edilmek isteyen kişilere hitap etmektedir. Yeni iş alanlarına ve meslek gruplarına imkân sağlamaktadır. Kimi zaman mevsimlik olarak çalışmaya gelen kişiler zamanla kalıcı iş ve meslek edinmektedirler. Turizm alanlarına yapılan yatırım ve teşvikler ile turistik bölgeler ekonomik yönden

önemli cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu sebeple turizm şehirlerine göç yaşanmakta ve bu yörelerde şehirleşme süreci hızlanmaktadır.

Turizmin ekonomik etkileri yalnızca gelir yaratma ve istihdam etkisi değil; aynı zamanda ödemeler bilançosu ve genel ekonomik gelişmeye, bölgesel ekonomik gelişmeye, fiyatlar genel seviyesine ve diğer sektörler üzerine de etkileri vardır. Turizm gelişmesinin doğrudan ekonomik etkilerinin yanında; çevresel, sosyo-kültürel, eğitimsel etkileri de mevcuttur. Bu etkiler, doğrudan ekonomik etkiler yaratmada sonuçları itibarı ile ekonomiyle ilgilidir. Bir ülke ya da yörede turistlerin yapmış oldukları harcamalar doğrudan ve dolaylı gelir etkisi yaratır. Ülkeye gelen yabancı turistlerin ve iç turizme katılan ülke vatandaşlarının yaptıkları turistik tüketim gider doğrudan gelir etkisi yaratırken turizm sektörüyle bağı olan ve bu harcamaları gelir olarak elde eden birimlerin yaptıkları harcamalar ise dolaylı gelir etkisi yaratmaktadır. Bu harcamalar, ekonomi içinde devrederek gelir-harcama akımları şeklinde yeni gelirlerin yaratılmasına neden olur (Olahı & Timur, 1988).

Bodrum Yarımadasında turizm özellikle 1980 sonrasında gelişen bir endüstri olduğu bilinmektedir. Turizmin gelişmesiyle birlikte halkın geçim kaynağı deniz turizmi, yatçılık ve eğlence sektörü olmuştur. Turizm sezonunda sosyal ve kültürel etkinliklerin yoğun bir şekilde yaşandığı Bodrum'da, kış aylarında durgunlaşmaktadır. Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de 1980'den sonra küreselleşmenin ve neoliberal politikaların başta ekonomi olmak üzere bütün kurumlarda uygulanmaya başlanması, mekânsal ve toplumsal yapıda yeniden yapılanmayı zorunlu kılmıştır. Son zamanlarda kırsal yaşam alanlarına duyulan ilginin artması, kıyı bölgelerdeki yerleşmelerin cazibe merkezi haline gelmesini sağlamıştır (Bozyer, 2008, s. 21).

Bodrum Türkiye'deki diğer turizm şehirlerinden daha hızlı büyüyen bir şehir olmasına rağmen sağlık hizmetleri, su sorunu ve eğitim konularında halen küçük bir kasaba görünümündedir. Burada yaşayan halk sağlık sorunlarına çözüm için genellikle çevre şehirlere gitmektedir. 1995 yılında şimdiki yeri olan Türkkuyusu Mahallesi'nde hizmete giren 77 yatak kapasiteli Bodrum Devlet Hastanesi, mevcut nüfusa yetmeyecek durumdadır. Turizm sezonunda ise Bodrum nüfusunun milyonları bulması karşısında devlet hastanesinde sıra bulmak ve sağlık hizmetlerinden faydalanmak neredeyse imkânsızlaşmaktadır. 04.01.2017 yılında temelleri atılan ve yapımına başlanan 150 yatak kapasiteli yeni Bodrum Devlet Hastanesi 2019 yılında hizmete alınması planlanmaktadır.

Foto 39: Bodrum Devlet Hastanesinden Bir Görünüm

Foto 40: İnşaatı Devam Eden Yeni Bodrum Devlet Hastanesinden Bir Görünüm

Bodrum Yarımadasında, 1960-1970 yılına kadar ekonomik yapı süngercilik, balıkçılık ve küçük çaplı tekne yapımı gibi denize dayalı faaliyetlerden oluşmaktaydı. Tarımsal faaliyetler olarak narenciye ve bağ-bahçe ağırlıktaydı. Oldukça kapalı bir ekonomik yapıya sahip olan Bodrum 1960'tan sonra turizmdeki gelişmelere paralel olarak dışa açılmaya başlamıştır. Turizmin hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte şehirde cafeler, barlar, restoranlar, büfeler, hediyelik eşya ve küçük el sanatları, yat işletmeleri, marinalar, pansiyon apart ve otellerin sayıları artmıştır. Günümüzde gerek ülkemizde gerekse dünya çapında tanınan bir turizm şehri olarak adını duyurmuştur (Bozyer, 2008, s. 123).

Turizmin Bodrum'da tarımsal faaliyetler üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Örneğin coğrafi işaret almış olan Bodrum mandalinası turizm faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte halk tarımsal üretimi bırakarak sektör değiştirmeye ve narenciye bahçelerini inşaat sektörüne feda etmeye başlamıştır.

Foto 41: Mandalina Bahçesinden Bir Görünüm

Turizm sektörünün ekonomik önemi, bir ülke veya şehre gelen turistler tarafından yapılan harcamalardır. Turistlerin yaptığı bu harcamalar, ülkeye ve yerel halka önemli bir ekonomik katkı sağlamaktadır (Zengin, 2010, s. 105).

Bir toplumda turizmin yararları ve zararları eşit olarak dağılmamaktadır. Bir gruba yarar sayılan öbür grubun zararına olabilir. Hotel ve restoran sahipleri turizmden yararlanırken o bölgede sürekli ikamet edenler de kalabalıktan, kirlilikten, gürültü ve değişen hayat tarzından şikâyetçi olabilirler (Korkmaz, 1988).

Bodrum Türkiye’de turizm sezonunun en erken başladığı ve en uzun olduğu şehir olma özelliğine sahip olmasına rağmen, turizm faaliyetlerinin kış aylarında azalması istihdam açısından olumsuz bir durumdur. Ayrıca turizm sektörünün yaratmış olduğu istihdam sebebiyle gelen nüfusun, mevcut mal, hizmet ve konut fiyatlarında yükselme ve istikrarsızlıklara yol açtığı görülmektedir.

Turizm sezonunda artan tarımsal ürün talebi aynı zamanda ek istihdam oluşturmaktadır. Fakat daha kolay yoldan para kazanma arzusuyla özellikle 1980’den itibaren yörede bulunan tarım arazilerinin çoğu turistik tesislerin inşası için satılmış, bu durum tarım topraklarının azalmasına sebep olmuştur. Tarım arazilerinin gerekli plânlamalar yapılmadan anlık kazançlar için satılması günümüzde yöre halkının güçlükler yaşamasına, vasıfsız işgücü olarak turizm sektöründe çalışmasına ve tarımsal üretimin azalmasına neden olmuştur (Kapan, 2018, s. 182).

İş yerlerinin büyük bir kısmı yazın faal bir şekilde çalışmaktadır. İşletme sahiplerinin büyük bir kısmını Bodrum dışından gelenler oluşturduğundan dolayı kışın bu işletmelerin çoğu kapalıdır. Bu bağlamda Bodrum Yarımadasında turizmin mevsimlik etkisi açıkça görülmektedir.

Bodrum’da özellikle son 20 yılda diğer ekonomik faaliyet türlerinde hizmet veren tesislerin ve çalışanların turizm sektörüne geçiş yaptığı görülmektedir. Bu geçiş diğer ekonomik faaliyetlerden elde edilen gelirlerin azalmasına ve turizme bağlılığın artmasına sebep olmuştur. Turizme olan bu bağlılık, ülke çapında yaşanan herhangi bir kriz sonucunda şehrin ekonomisinde ciddi bir sarsılmanın hissedilmesi kaçınılmazdır. Bodrum Yarımadasında turizm faaliyetlerinin tek başına ekonomik gelir kapısı olarak görülmesinin sağlıklı bir strateji olmadığı düşünülmektedir.

Tablo 42: Bodrum Ekonomik Göstergeler

	Bodrum	Muğla	Yüzde
Sigortalı Çalışan Sayısı	80.536	201.342	%40
İşyeri Sayısı	12.350	35.624	%35,67
Gelir Vergisi Mükellef Sayısı		37.328	
Gelir Stopaj Vergi Mükellefi Sayısı		48.720	
GSMİ Mükellef Sayısı		36.236	
Basit usul Vergi Mükellef Sayısı		14.430	
Kurumlar Vergisi Mükellefi		11.037	
KDV Mükellefi		46.672	
Faal Mükellef Toplamı	27.605	110.423	%25

Kaynak: Bodrum Ticaret Odası (2018)

Çalışma alanı olan Bodrum'da gözlemlenen bir diğer husus da turizmin getirmiş olduğu enflasyon etkisidir. Bölgede faaliyet gösteren işletme sahipleri, esnaflar ve pazarcılar turistlere sattıkları ürünlerin asıl değerinden çok yüksek bir fiyat biçtikleri ve kar oranlarını arttırdıkları görülmektedir. Bu bağlamda turizm sezonunda artan bu fiyatlar yöre halkını da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Buna paralel olarak gayrimenkul satışları ve kira bedellerinde fahiş fiyatlar istenmektedir. Bu da yörede yaşayan yerli halk, işçi veya memur kesimini ekonomik olarak sarsmaktadır.

Turizmden ilk yararlananlar toprak sahipleri ve turistlere taşımacılığı, konaklamayı, yiyecek ve içeceği, çevre gezilerini ve diğer eğlence aktivitelerini sağlayan müteşebbislerdir (Korkmaz, 1988). Turizm mal üretmek yerine hizmet üreten iş kollarını bünyesinde barındırmakla birlikte birçok sektörü de etkilemektedir. Bunlardan bazıları ulaştırma, seyahat organizatörleri ve konaklamadır (Sezgin E. , 2004, s. 4).

Bölgeye gelen yerli ve yabancı turistlerin harcama yaptıkları alanlardan bazıları, konaklama, ulaşım hizmetleri, yeme-içme, eğlence merkezleri, kişisel bakım ürünleri, hediyelik eşya, fotoğraf ve giyimdir. Bu harcamalardan yararlanan sektörler ise giyim mağazaları, kulüpler, otomobil acenteleri, emlakçılar, sigorta şirketleri, çamaşırhaneler (Foto 42), lokantalar gayrimenkul yapıcı ve satıcıları, seyahat acenteleri, toptancılar, rehberler, bankalar, fırınlar, bakkallar ve hediyelik eşya dükkânlarıdır.

Foto 42: Bodrum Merkezde Çamaşırhaneden Bir Görünüm

Turizm sektörü, bir bölgede diğer sektörler üzerinde oluşturduğu dolaylı etkiden kaynaklanan sürükleyici bir rol oynamaktadır. Turizm talebinin ortaya çıkardığı ek talep nedeniyle, mal ve hizmetlerin yerli halkın ödediği fiyatlardan ve ihracat fiyatlarından daha yüksek fiyatlara satılabilmesi, diğer sektörlerin ilgisini çekmektedir. Turizmin sektörler üzerindeki etkisi ülke, bölge ve turistik merkezlerde gelişmiş turizm türüne göre değişiklik göstermektedir (Zengin, 2010, s. 118). Turizm yörelerinde talebin sezonda hızla artması enflasyona sebep olmakta ve yöre halkı bu durumdan olumsuz etkilenmektedir.

Turizm sektöründeki gelişmeler turizm şehirlerinde iş gücü talebini arttırmaktadır. Özellikle turizmin yoğunlaştığı yaz sezonunda iş gücü ihtiyacı artmaktadır. Aynı zamanda turizm tesislerinin inşaatı, bakım ve onarım ihtiyaçlarının yanında alınan göçlerin meydana getirdiği konut talebi ile ikinci konut talepleri inşaat sektörünün hızla gelişmesine neden olmuştur.

Her ülkenin turizmden beklentisi farklıdır. Ekonomik olarak gelişmiş olan ülkeler turizmin daha çok ekonomik gelir etkisinden faydalanırken, gelişmekte olan ülkeler turizm sektörünün yeni istihdam alanları oluşturabilme gücünden yararlanma

isteği daha ağırlıkta olan temel hedefler arasındadır. Çünkü az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin en önemli ekonomik problemlerinin başında işsizlik gelmektedir. Turizmin ekonomik sorunların çözümündeki etkisi bugün bazı ülkelerde gözle görülür bir gelişim sağladığı görülmektedir (Şit, 2016, s. 102).

Hizmet sektöründe kabul edilen turizm, diğer yan sektörlerle birlikte turistik bölgelerde kendine özgü yapılanmaya büründüğü görülmektedir. Turizmin gelişmiş olduğu yörelerde veya şehirlerde tarım sektörü yan sektör olarak görülse de tarımsal ürünlere olan talep, tarım sektörünü olumlu yönde etkilemiştir. Turistik yörelerde hızla artan konut talebini karşılamak ve var olan turistik tesislerin bakım ve onarım çalışmaları inşaat sektörünü bu yörelerde ikinci ve temel bir sektör haline getirmiştir. Turistik yörelerdeki hediyelik eşyaların üretimi, yörede el sanatlarının canlanmasını sağlamakta bu da yöre ekonomisine fayda sağlamaktadır. Ulaşım ve iletişim sektörleri de yine turizmin vazgeçilmez unsurları arasındadır. Turizm yörelerindeki sağlık, güvenlik ve alt yapı hizmetleri gibi kamu hizmetleri de turizmin gelişiminden etkilenmektedir (Bozyer, 2008, s. 103).

Yöre ekonomisinin tamamen turizm sektörüne bağlı olmasının dezavantajları bulunmaktadır. Turizm sektörünün kırılabilir ve hassas bir yapısı vardır. Özellikle turizmden önemli ekonomik gelir sağlayan ülkeler ve turistik şehirlerinin ekonomisi tamamen turizme bağımlı olan yerlerde güven ve istikrar çok önemlidir. Bir ülkenin komşularıyla veya başka ülkelerle yaşadığı çeşitli krizler ve terör olaylarından hızla etkilenmekte ve bu krizler turistlerin başka alanlara yönelmelerine neden olmaktadır. Nitekim ülkemizin 24 Kasım 2015 yılında Rusya ile yaşadığı uçak krizinin ve hemen ardından 15 Temmuz 2016 yılında yaşanan darbe girişiminin ülkemize gelen turist sayısında ciddi bir düşüşe sebep olduğu görülmüştür. Bu sayısal düşüşün ülke, bölge veya yörelerin ekonomisini önemli ölçüde etkilemiştir.

Bodrum Yarımadasındaki ekonomik gelişim süreci incelendiğinde turizm sektörünün şehrin ekonomisinde önemli bir gelişim sağladığı görülmüştür. 1980 öncesinde bölge ekonomisi tarım, balıkçılık ve süngerciliğe dayalıydı. Yörede topografik açıdan tarım alanlarının kısıtlı olması nedeniyle yöre halkı genellikle yakın şehirlere (Aydın, Denizli, İzmir) çalışmak için giderdi. Bodrum'da bu dönemlerde dışarıya bir göç hareketinin olduğu görülmektedir. Turizm sektöründeki gelişmeler neticesinde mandalina bahçelerinin yerini turistik tesisler almış, bölgedeki ekonomik yaşam dönüşüme uğramıştır. Bodrum'da görülen bu ekonomik değişim son 30 yılda

gerçekleşmiştir. Bugün uluslararası şirketlerin şubeleri Bodrum'da faaliyet göstererek bu dönüşüme katkıda bulunmaya devam etmektedir.

Bodrum Yarımadasında bulunan üç önemli marinanın bünyesinde barındırdığı işletmeler dışında ilçede üç büyük AVM ve birçok alışveriş markası bölgede şube açmıştır. Yarımada da büyük yapı marketleri, otomotiv firmaları, mobilya ve ev dekorasyon mağazaları yanında büyük gıda marketleri açılmıştır. Ülkemizin bilinen sağlık ve eğitim sektöründeki büyük firmalar Bodrum'da da birer şube açtığı görülmektedir (Kurmuş, 2018).

Turizmin ekonomik etkileri içinde en önemli başlıklardan biri istihdamdır. İstihdam verilerinin somut olması gözle görünmeyi arttırmaktadır. Buna karşılık, turizmin çok sayıda sektörle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki içinde olması kesin bir sınırla ayrılmasını da zorlaştırmaktadır. Ancak genel olarak, oteller, tatil köyleri, moteller, apartlar ve restoran gibi işletmeler turizm sektörüne doğrudan istihdam alanı oluşturmaktadır. Turizm faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak işletme sahiplerinin ilişki içinde olduğu muhasebeciler, reklamcılar, avukatlar vb. de dolaylı olarak ekonomiye canlılık ve istihdam sağlamaktadır. Diğer yandan, tüm bunlar gerçekleşirken devletin Bodrum'daki tüzel ve gerçek kişilerden aldığı vergiler ya da harçlar ayrı bir kazanç kaynağı oluşturmaktadır (Kapan, 2018, s. 179).

5.2.1. Turizmin Toplumsal Yapıya Etkileri

Turizmin fiziksel, mekânsal ve ekonomik kalkınmadaki rolü ve etkisi kolay bir şekilde gözlemlenebilirken, toplumsal ve kültürel etkilerinin belirlenmesi daha zor olmaktadır. Turizm ilk önce nüfusun demografik yapısını etkilemektedir (Özgüç, 2011, s. 168-170). Bodrum Yarımadasında turizmin sosyal ve kültürel yapı üzerindeki etkilerini incelediğimizde özellikle bireysel davranış biçimleri, toplu yaşam biçimleri, aile ilişkileri, ahlaki tutumlar, örf ve adetler, gelenek görenek ve törenler üzerinde gözle görülür değişimlere ve deformasyonlara sebep olduğu görülmüştür.

Turizmin gelişmekte olan ülkelere getirdiği, taşıdığı bir toplumsal sorun da ahlakidir (Özgüç, 2011, s. 170). Turizm toplumsal yapının değer sistemlerinde, bireysel davranış şekillerinde, aile ilişkilerinde ve alışkanlıklarında, yaratıcılıklarında, geleneksel törenlerinde, toplumsal örgütlenmelerinde başlattığı ya da yarattığı dönüşümlerin tümü turizmin toplumsal ve kültürel etkileri olarak değerlendirilip tanımlanabilmektedir (Çetin, 1996, s. 20-24).

Turizmin halk üzerinde “gösteri etkisi” iyi bilinir. Turist, özellikle gelişmiş bir ülkeden az gelişmiş bir bölgeyi ziyaret eden turist gıpta edilecek biri olarak görülür. Turist blue jean giymektedir ve derhal ev sahibi ülkenin gençlerinde blue jean yaygınlaşır. Turist İskoç viskisini tercih eder. Barlarda ve evlerde sunulan ana içki İskoç viskisi olur. Turist geriye kaymış bir şekilde oturur, bu tür davranış bir anda popüler olur (Korkmaz, 1988).

Turizmin gelişmiş olduğu şehirlerde demografik yapı durağan değildir. Bodrum Yarımadasında turizmin yöre halkının yaşam tarzı ve tüketim alışkanlıklarında ciddi deformasyonları beraberinde getirdiği görülmektedir. Bu etki en çok da genç nüfus üzerinde hissedilmektedir. Gelen turistleri taklit etme, giyim tarzlarına özenme, ahlaki değerlerde yozlaşma, alkol ve uyuşturucu kullanımının artması bunlardan bazılarıdır.

Turizmin, toplumsal yapıda meydana getirdiği değişim ve dönüşüm küresel boyutta ve hızlı bir şekilde gerçekleşir. Turizm hem yöreye gelen turist hem de bölgedeki yöre halkının davranış biçimlerinde önemli değişimlere yol açmaktadır. Yöreye gelen turist yaşadığı örgüden kısa bir süreliğine uzaklaşır, farklı bir ortamın sosyal ve kültürel harmanı içerisine girer ve etkileşim başlar. Bu etkileşim çerçevesinde turist bireysel anlamda değişimi yaşarken, yerel halk da turistlerin yeme-içme ve giyim tarzlarından etkilenerek dönüşüme geçmektedir (Oktik, 1997, s. 1). Turist ve halkın benzer ekonomik, eğitim ve kültür düzeylerinde olması halinde sosyal değişim daha az olur. Kültürlerde ve ekonomilerde büyük farklar varsa çok daha fazla sosyal değişim beklenir (Korkmaz, 1988).

Turistik ürünlerin sunulduğu yörelerde, gerekli yatırımların ve yatırımcıların teşvik edilerek, turizm sektörünün geliştirilmesi gerek ülke gerekse yöre ekonomisine ciddi katkılar sunar. Hizmetler sektörünün gelişmesiyle birlikte turistik yöreler istihdama dayalı göç almanın yanında, değişik amaçlarla yöreye yerleşmek isteyen bireyler yörenin şehirleşme sürecine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda bu göç hareketi nüfusun ve sosyal yapının değişim ve dönüşümüne neden olmaktadır. Bu dönüşüm yöre halkının şehrsel değerlerle tanışmaya başlamasına katkıda bulunmaktadır. Turistik yörelerde, turizm sektöründen gelir elde eden veya gelir elde etmeyi hedefleyen bireyler, yeni değerleri çabucak benimsemektedirler. Tüm bu süreçler yörede geleneksel yapının çözülmeye ve modernleşmeye doğru gittiğini göstermektedir (Bozyer, 2008, s. 73).

Turizm, bazı durumlarda bölgenin kendi öz kültürüne ilgisini yeniden canlandırarak kültürel mirası üzerinde yoğunlaşmasına yardımcı olabilir. Yeni pazarlar sağlayarak el sanatlarını canlandırabilir fakat yine de kültür günlük yaşamın bir parçası olma rolünü kaybeder, fosilleşir ve bir zaman sonra kendisini turistlerin taleplerini karşılamaya göre uyarlar (Özgüç, 2011, s. 171).

Bodrum Yarımadasında Turizmin gelişmesine paralel olarak arsa değerlerinin arttığı, tarımsal faaliyetlerin yapıldığı araziler terk edilerek turizmin hizmetine sunulduğu bilinmektedir. Kısa bir sürede gerçekleşen bu dönüşüm toplumsal yapı da değişimleri beraberinde getirmiştir. Yöre halkının arsalarına ve arazilerine beklenmedik değerlerin biçilmesi, farklı gelir kapılarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Turizm Bodrum Yarımadasında henüz gelişmemişken sahil şeridinde yakın elverişsiz tarım arazileri kız çocuklarına miras olarak bırakılırdı. Turizmin gelişmesi ve bu sayede kıyı şeridinin değer kazanmasıyla birlikte miras kavramında değişiklikler yaşamaya başlanmıştır.

Yerel halkın, turistlere karşı tutumları, turistlerin yerel toplumun yapısına aykırı davranışlar sergilemesi, çıkar çatışmaları, yaşam biçimlerindeki farklılıklar, iletişimdeki eksiklikler ve kitle turizminin olumsuz etkileri gibi etmenler yerel halk-turist ilişkilerini etkilemektedir. Yerel halk ve turist arasındaki ilişkiler bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilir. Örneğin, turistin dilini, kültürünü, yaşam biçimlerini bilen yüksek konumlardaki yerel halkın turistlere karşı tutumları yoksul konumlardaki yerel halkın tutumlarına göre farklılık olabilir. Aynı şekilde turizm sektöründe çalışmış veya çalışıyor olan kişilerin de turistlerle ilişkileri daha farklı boyutta olabilmektedir (Avcıkurt, 2003, s. 22).

Bölgeye ucuz paket turlarla gelen turistlerin dükkânlarda, pazar yerlerinde, yerli halka göre öncelikli olduğu bilinmektedir. Turistlerin, cami ve kilise gibi ibadethaneleri ibadet esnasında dolaşmaları, turizm sezonunun en yoğun olduğu dönemlerde caddeleri ve diğer ulaşım yollarını tıkamaları aynı zamanda yöreye gelen turistler yüzünden bazı plajların yerel halka yasaklanması gibi durumlar, yerli halkın turistlere bakışını değiştirmekte ve yöre halkının yaşam kalitesini düşürmektedir (Özgüç, 2011, s. 172).

5.2.2. Ulaşım ve Şehrin Altyapısındaki Eksikleri ile İlgili Sorunlar

Bodrum Yarımadası, nüfus hareketliliğine bağlı olarak trafik sorunu, gürültü kirliliği, hava kirliliği gibi olumsuz etkilerle karşı karşıya gelmektedir. Yaz aylarında şehrin nüfusunun artması, trafik sıkışıklıklarına ve otopark alanlarının yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

Şehrin teknik altyapısı ve ulaşım, sürdürülebilir şehirleşmenin sağlanabilmesi ve şehrsel yaşam kalitesinin yükseltilebilmesi açısından son derece önemli ve belirleyici konulardır. Şehrsel teknik altyapı ve ulaşım sisteminin çevreye, şehrin ekonomisine ve şehirlilerin toplumsal yaşamına etkisi büyüktür. Şehrsel yaşam kalitesi açısından temel ölçüt ve göstergeler arasında, ulaşım ve altyapı sistemlerinin niteliksel ve niceliksel özellikleri ilk sıralarda yer almaktadır (Tolga, 2010, s. 104).

Bodrum Yarımadasında ulaşımı sağlayan mevcut yolların standartlarının düşüklüğü ve yeni yapılan konaklama tesislerinin hızlı yapılaşma ve nüfusun hızla artması, yol, su ve elektrik gibi altyapı hizmetlerinin yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda Bodrum gibi markalaşmış bir turizm merkezinin halen şehir otogarının çok eski ve şehrin göbeğinde bulunması hem şehir içi ulaşımı sekteye uğratmakta hem de görüntü kirliliğine sebep olmaktadır (Foto:43). Muğla Büyükşehir Belediyesinin Torba kavşağına kurmaya başladığı ve 2020 yılında tamamlamayı planladığı yeni Bodrum Otogarı'nın, şehir içi trafiği büyük ölçüde rahatlatacağı düşünülmektedir. Bodrum Yarımadasında sanayinin halen şehrin merkezinde olması da bir diğer sorundur.

Çalışma alanında, arazinin engebeli olması, yerleşmelerin dağınık halde olması, konut ve iş yerlerinin özellikle de merkez mahallelerinde dere yataklarına kurulmuş olması, ulaşım ile ilgili sorunları beraberinde getirmektedir.

Bodrum'da hemen hemen her yıl yaşanan sel felaketi, ulaşım ve alt yapı eksikliğini her defasında gündeme getirmektedir (Foto:44). Bodrum Yarımadasında nüfusun artışına paralel olarak alt yapının geliştirilemediği görülmektedir. Meydana gelen ani ve yoğun yağışlardan en çok etkilenen alanlar, Bodrum merkez başta olmak üzere Konacık, Gümbet, ve Bitezdir.

Foto 43: Bodrum Otogarından Bir Görünüm

Bodrum merkezde ve kıyı kesimindeki ulaşım yollarının trafik akışı yaz aylarında aşırı yoğunlaşmakta ve çoğu zaman tıkanmaktadır. Bu sebeple öncelikle turizm yollarının bakım ve onarımının yapılması, Torba-Gündoğan-Turgutreis-Yalıkavak arasındaki çevre yolunun genişletilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda şehrin merkezinde trafiğin kilit noktalarında özellikle de Bitez kavşağı ve Gümbet kavşaklarına battı-çıkta kavşak projelerinin gerçekleştirilmesi ile trafik yoğunluğu azalır ve yaz aylarında artan kazaların önüne geçilebilir.

Foto 44: 29 Kasım 2018 Tarihinde Yaşanan Sel Felaketinde Gümbet Kavşağı

5.2.3. Çevresel sorunlar

Turizm kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler, çevresel sorunları beraberinde getirmektedir. Hafta sonları ve yaz aylarında aşırı kalabalığın rekreasyon alanlarına hücum etmesi beraberinde park ve korulukların yangın ve başka şekilde zarar görmesi, arkeolojik eserlerin talan edilmesi gibi olumsuzluklarla mekân üzerinde baskıların meydana gelmesine sebep olmaktadır. Bir diğer sorun ise çevrenin sürekli yapılaşmasıdır. Kıyı şeridi ve vadi tabanı gibi doğal çevrelerin yapılaşma sürecine girmesi alanda bulunan fiziksel koşullar ve biyolojik türler üzerinde geri gelmesi güç olumsuzluklar yaratmaktadır (Özgüç, 2011, s. 173-174).

Turizmin doğal çevre üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler arasında doğanın tahribi kadar önem arz eden çevre kirliliğidir. Turizm yoluyla doğal çevrede en fazla su ve toprak kirliliğine rastlanmaktadır. Çevrenin kirlenmesi sadece turistlerin değil yörede yaşayan halkın da sağlığını etkilemektedir (Emekli, 1998).

İyi yönetilmeyen bir turizm faaliyeti; doğal çevrenin tahribi, manzaranın bayağılaşması, hava, su, toprak kirlenmesi, sağlığı tehdit edici şekilde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Turizm ve çevre arasındaki ilişkileri; çevrenin turizmin yaratıcı elemanlarını oluşturduğu, turizmin çevrenin tahrip edici bir elemanı da olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra turizm, çevrenin koruyucu bir vasıtasını da oluşturmaktadır. Bu durum, turizm-çevre ilişkilerinde bir çelişkinin varlığını ortaya koymakla birlikte, aynı olayın tamamlayıcı özelliğinden kaynaklanan ve turizmin iyi organize edilmesiyle, çevreyi koruyucu fonksiyonuna etkinlik kazandırmaktadır (Olalı & Timur, 1988).

Deniz kıyısı sayfiyelerinin gelecekteki gelişmesi üzerinde sınırlayıcı etkisi olabilecek en önemli sorun gerek plajların gerekse bunların uzantısı olan suların kirlenmesidir. Başlıca kirletici ise plajı kullananlar olmaktadır. Daha da ciddi, kontrol etmek ve ortadan kaldırmak çok daha güç olduğu için, geçen gemilerden bırakılan ya da kaza sonucu akan petrolün neden olduğu kirlenmedir (Özgüç, 2011, s. 175).

Bodrum Yarımadasında çevresel sorunların başında mekânların görsellik yönünden aynılaşması gelmektedir. Hızla yayılan turizm ve rekreasyon faaliyet alanları, bölgenin mimari yapısının dışında, gösterişli ve farklı gözükme adına küresel

dünyadaki rakipleri ile aynı görüntüye bürünerek doğal görünüm ile çelişen kötü bir görüntü sergilemektedir (Kapan, 2018, s. 189).

Doğal alanlarda yapılan her tesis, düzenlenen her kamp alanı, belirlenen yollar dışında sürülen otomobiller, bitkilerin ve ağaç dallarının kopmasına neden olarak koruma alanlarının florasını olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Foto 45). Kontrolsüz gerçekleştirilecek her türlü turizm ve rekreasyon faaliyetinin bu alanlarda bulunan endemik bitki türlerini tahrip ya da yok etmesi neticesinde bu alanların özelliklerini yitirmesine neden olabilmektedir (Demir, 2002).

Foto 45: Ormanın Tahrip Edilmesiyle Yapılan Otellerden Bir Örnek Titanic Otel

Turizm alanlarında yaşanan sorunlardan birisi de atık maddelerdir. Bu atıkların plajlarda, tarihi eserler arasında, piknik alanlarında, hemen her yerde yayılması ve çevreyi kirletmesi yanında, alanda adeta çöp dağlarının oluşmasına sebep olmaktadır (Özgüç, 2011, s. 175). Denizlerin ve kıyıların kirlenmesi, plajların etrafında kırık cam şişeleri, plastik atıklar, Bodrum'un akvaryumu andıran koylarının çekiciliğini azaltır,

bu da turistleri çeken kıyı kaynaklarının değer kaybetmesine neden olur. Bodrum Yarımadasında kıyıların kullanımını noktasında bazı sorunların olduğu ve bu sorunların da ecrimisil ve kiralama olduğu görülmektedir. Kıyı şeridinin çoğu turistik tesisler tarafından işgal edilmekte ve kıyı kanununa uyulmayarak plajlar adeta gasp edilmektedir.

Günümüzde turizm bölgelerinde görülen plansız ve düzensiz gelişmenin en önemli sebeplerinden biri ikinci konutların turizm alanlarındaki gereksiz fazlalığıdır. Turistik yörelerdeki ikinci konut sahipleri bu alanları yaz sezonunda birkaç haftalığına kullanmaktadır. Kimi zaman bu konutlara yıllarca uğramayan ev sahipleri de bulunmaktadır. Araştırma sahası olan Bodrum Yarımadasında turizmin gelişmesiyle birlikte arazi ve konut değerleri fahiş fiyatlara ulaşmıştır. Bu durumdan faydalanmak isteyen inşaat firmaları alanda binlerce konut inşa ederek ciddi kazançlar elde etmişlerdir. Sahada üretilen bu konutların çoğu ikinci konut olarak kullanılmaktadır (Akış, 2007, s. 18). Bodrum Yarımadasında ikinci konutlar daha çok Turgutreis, Yalıkavak ve Akyarlar'da yaygın olduğu görülmektedir.

Sel ve deprem gibi afetler sadece Bodrum'un değil dünyadaki çoğu ülkenin önemli sorunlarından. Doğal afetleri tamamen önleme gibi bir durum olmadığına göre bu afetlere karşı yapılabileceklerin başında gerekli tedbirleri alarak yöre halkını bilinçlendirmek, bölgedeki yapı denetimlerini sıklaştırmak ve varsa yasal eksikleri de tamamlayarak bu doğal afetlere hazırlıklı olmak gerekmektedir (Kara, 2007, s. 287).

Bodrum Yarımadası birinci derece deprem bölgesi olması nedeniyle konutların depreme dayanıklı yapılması gerekmektedir. Her ne kadar Bodrum'daki konutlar 2 katlı olması depremden doğacak yıkımları önlese de 1999'dan önce yapılan konutlarda deprem risklerinin olduğu görülmektedir. Riskli yapıların yenileme çalışmaları yapılması ve bu kapsamda denetimlerin artırılması önemlidir.

Bodrum Yarımadasında görülen aşırı yapılaşma ve hızlı nüfus artışı var olan altyapı sisteminin yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Özellikle aşırı yağışların olduğu dönemlerde menfezlerin taşmasıyla merkez mahallelerde ortalığı pis kokular sarmaktadır. Alanda görülen bir diğer sorun ise şehrin çöplerinin toplandığı alanlarda (Torba ve Dereköy civarında) yaz aylarında çıkan yangınlarda etrafa yayılan gazların ve dumanların halk sağlığını tehdit edecek boyutlara ulaşmasıdır (Foto 46).

Foto 46: Dereköy’de Yerleşim Yerlerinin Yakınında Bulunan Çöp Toplama Alanı
Bodrum Yarımadasında görülen diğer çevresel sorunlar;

- Su ve hava kirliliği (Son zamanlarda bölgede artan nüfusun kış aylarında yasaklara uymayarak kömür yakması Bodrum’un doktorlar tarafından tavsiye edilen temiz havasını kirletmektedir.)
- Denizdeki canlı tür sayısında azalma, denizlerin kirlenmesine bağlı olarak bazı türlerin göç etmesi. Aşırı avlanma ve bazı balık üretim tesislerinin denizleri kirletmesi (Güvercinlik mevkiindeki balık üretim çiftlikleri)
- Turizm sektörünün gelişmesine paralel artan tesis sayısının ve devam eden inşaatlar orman alanları tahribatına sebep olmaktadır.
- Tarım arazilerinin turistik tesislere feda edilmesi
- Tesis tabelaları ve reklam panolarının aşırılığı
- Arsaların değer kazanmasıyla birlikte, mandalina bahçelerinin gün geçtikçe azalması
- Yaz sezonunda görülen orman yangınları

- Bodrum'un mimari yapısındaki kirlilik. Dünyaca bilinen beyaz badanalı ve mavi pencereleli bodrum evlerinin etrafındaki yeni yapıların bu tarza uymaması.
- Turizm sezonunda yasaklanan inşaat faaliyetlerine kimi inşaat firmalarının uymaması
- Şehirdeki yoğun yapılaşma
- Deniz sularındaki ve plajlardaki katı atık kirlilikleri.
- Oto sanayisinin ve şehirlerarası otoparkın çağ dışı bir şekilde halen şehir merkezinde olması görüntü ve ses kirliliğinin yanında, şehir içi ulaşımında yoğun araç trafiğine sebep olmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Coğrafya, insan ile doğal ortam arasındaki ilişkiyi incelediğinden dolayı insanın mekânsal bir ürünü olan şehirler, geçmişten günümüze coğrafyacıların inceleme alanları olmuştur. Bugün gerek dünyada gerekse ülkemizde insanların büyük bir çoğunluğu şehirlerde yaşamaktadır. Geçmişten günümüze şehirler sürekli genişleyip dönüşüme ve değişime uğradıkça sorunları artan ortamlar olmuşlardır. Bu sorunların sebebi şehirlerin karmaşık bir yapıya sahip olmasıdır. Dinamik bir yapıya sahip olan şehirlerin planlaması sağlıklı ve ileriye dönük yapılmadığı sürece çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalması kaçınılmaz olacaktır.

Turizm, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyüyen ve hızla gelişen bir sektör durumuna gelmiştir. Turizmin gelişmiş olduğu yörelerde nüfus hareketliliği kaçınılmazdır. Dünya üzerinde her yıl artmakla birlikte, 2018 yılı Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü’nün verilerine göre bir yılda yaklaşık 900-950 milyon insan bir başka ülkeyi ziyaret etmektedir.

Şehirleşme Türkiye’de özellikle 1950’den sonra hız kazanmış, başta büyükşehirler olmak üzere şehirlere bu tarihten itibaren yoğun göç yaşanmıştır. Türkiye, turistik yörelerde 1980 sonrası ikinci konut talebindeki artışı karşılamak, turizmi geliştirmek amacıyla kıyıların ve orman alanlarının tahribine sahne olmuştur. Üstelik bu durum yasaları da etkisi altına alarak, yağmayı hukuksal bir zemine oturtmuştur.

Turistik tesisler, alışveriş merkezleri ve eğlence merkezleri, turizm şehirlerinin en belirgin mekânlarıdır. Turizme bağlı olarak gelişen bu mekânlar turistik yörelerde sezonluk veya kalıcı olarak hizmet vermektedirler. Turizmde ekonomik getirilerin artması, turistik yörelerde turizm sezonunun uzatılması ve tüm bir yıla yayılabilmesi için, deniz, güneş, kum ve tarihi değerler ağırlıklı pazarlama anlayışının yanında ayrıca kongre turizmi, kaplıca-sağlık turizmi, golf turizmi, kültür turizmi, spor turizmi gibi çok değişik turizm çeşitlerinin ayrıntılı envanterinin çıkarılması ve bunların geliştirilmesi ekonomik getirileri arttıracaktır. Çünkü günümüzün dinamik turisti, gereksinimleri, beklentileri farklı olan tüketici gruplarından oluşmakta tatilinde kendisine en yüksek faydayı sağlayacak turistik ürün arayışı içinde bulunmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Bodrum'un kapalı bir toplum yapısına sahip, ulaşım olanakları son derece kısıtlı, yerli halk ve mübadele ile göç eden Giritlilerin ikamet ettiği ve yaşam koşullarının zorluğu nedeniyle fakir bir ilçe olduğu anlaşılmaktadır. Su altı kalıntılarını incelemek üzere gelen yabancı turistleri barındırmak için yerin olmadığı 1960'lar Bodrum'da ilk turizm hareketlerinin başladığı tarihler olarak kabul edilmektedir. Ev pansiyonlarının, kampinglerin, pansiyonların ve lokantaların açılmaya başlamasıyla turizm Bodrum'da kendini göstermeye başlamıştır. 1970'leri de kapsayan bu dönemde esnafların yabancı gazete, kartpostal, sandalet gibi turistik ürünlere yönelmesiyle Bodrum'da turizm bir geçim kaynağı olarak görülmüştür. Sonraki yıllarda devlet tarafından ilan edilen turizm politikaları ve teşvikleri Bodrum turizminde önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir.

Bodrum'da turizm mevsimi, nisan-eylül döneminde yoğunluk kazanmaktadır. En çok turist girişi ve turizm geliri ağustos ayında görülmektedir. Turizmdeki bu mevsimlik yoğunlaşma sektörde bazı problemleri de beraberinde getirmektedir. Turistik yörelerdeki dönemsel yoğunluktan dolayı çalışanların çoğu mevsimlik işçilerden oluşmaktadır. Çalışanların nitelsiz ve eğitimsiz olması turistik yörelerde artması beklenen turizm gelirinin istenen seviyeye gelmesini yavaşlatan etkenlerden biridir. Kalifiye elemanların turizm sektördeki istihdamı daha olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Bodrum Yarımadasında, ulaşım-altyapı yetersizliği gibi sorunların, turizmin gelişmesinin önünde engel oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca sit alanlarının, orman alanlarının ve kültürel değerlerin uğradığı tahribatın bir türlü önüne geçilemediği bilinmektedir. Doğal sit alanları ve orman alanları birer eşik ve sınırlandırıcı olarak kabul edilmeli, bu yöndeki gelişmeler durdurularak arsa spekülasyonlarının kontrol altına alınması gerekmektedir.

Turizm faaliyetlerinin kış aylarında azalması istihdam açısından olumsuzluklar yarattığı görülmüştür. Bu kapsamda turizm sezonu uzatılmalı ve yerel halk için yılın her döneminde ekonomik canlılık yaratılmalıdır

Turizm faaliyetlerinin Bodrum'da tarımsal faaliyetleri olumsuz etkilediği alanlar bulunmaktadır. Örneğin coğrafi işaret almış olan Bodrum mandalinası turizm

faaliyetlerinin gelişmesi ile birlikte halk tarımsal üretimi bırakarak narenciye bahçelerini inşaat sektörüne feda etmiştir.

Bodrum Yarımadasında aynı sektörde ve aynı yerde ihtiyacı aşan iş yeri fazlalığının olması kayıt dışı işyeri kalitenin ve fiyatlarda dengesizlik oluşmasına sebep olmaktadır. Bu açıdan arz-talep yönünde gerekli araştırmaların ve planlamaların yapılması yeni açılacak işletmelere bu yönde gerekli izinlerin verilmesi ihtiyaç alanlarının desteklenmesi ile sektördeki sorunların azalacağı düşünülmektedir.

Eğlence sektöründeki yozlaşma, kuralsızlık, gürültü kirliliği, sağlıksız ve güvensiz ortamlar, turistlerin kaçışına sebep olmaktadır. Sektördeki sorunlu işyerlerinin (bar disko, beach club, içkili mekânlar vs.) ruhsat ve denetim işlerinde ilgili makamların yetkileri arttırılması bu sorunları kısmen hafifleteceği düşünülmektedir.

Bodrum Yarımadasında turizmin yöre halkının yaşam tarzı ve tüketim alışkanlıklarında ciddi deformasyonları beraberinde getirdiği görülmüştür. Bu etki en çok da genç nüfus üzerinde hissedilmektedir. Gelen turistleri taklit etme, giyim tarzlarına özenme, ahlaki değerlerde yozlaşma, alkol ve uyuşturucu kullanımının artması bunlardan bazılarıdır.

Yörede turizmin gelişmesine bağlı olarak yaşanan nüfus hareketliliği, toplumsal ilişkilerde değişimleri beraberinde getirerek şehir kültürünün doğmasına sebep olmuştur. Bodrum'da yöre halkı arasında yardımlaşma ve dayanışmanın azaldığı, komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı görülmüştür. Bölgeye iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere gelen nüfusun aynı zamanda kültürel çeşitliliğin doğmasına da katkı yaptığı görülmüştür.

Bodrum Yarımadasında ulaşımı sağlayan mevcut yolların standartlarının düşüklüğü ve yeni yapılan konaklama tesislerinin hızlı yapılaşma ve nüfusun hızla artması, yol, su ve elektrik gibi altyapı hizmetlerinin yetersiz kalmasına sebep olduğu görülmüştür.

Araştırmamız sonucunda değinilen tüm bu sorunların sağlıklı bir planlama ve başarılı bir turizm politikasıyla azaltılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca yüksek lisans tez kapsamında hazırlana bu çalışmanın, sahaya yönelik yapılacak yatırımların planlanmasında ve stratejik kararların oluşturulmasında dikkate alınacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z. (2009). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi.
- Akça, B. (2008). Lozan Antlaşması'ndan Sonra Muğla Vilayetine Gelen Balkan Muhacirleri'nin İskanı Meselesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17-31.
- Akçora, N. (1987). Turizmin Ekonomik,Psikolojik,Sosyolojik Yönleri İle Türkiye'deki Önemi, Son gelişmeler ve Yasal Düzenlemeler. Ankara.
- Akış, A. (2007). Alanya'da Turizm ve Turizmin Alanya Ekonomisine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*(17), 15-32.
- Arslan, F. (2014). Avrupa Birliği'nin Turizm Politikası ve Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(31), 427-438.
- Arslan, F., Çağlar, İ. M., & Gürbıyık, C. (2017). Kültürel Miras Kapsamında Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Meslekler: Turgutlu Örneği. *Studies Of The Ottoman Domain*, 7(13), 211-247.
- Ataay, F. (2001). Türkiye Kapitalizminin Mekansal Dönüşümü. *Kent ve Kapitalizm Praksis*.
- Avcıkurt, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi Turist-Yerel Halk Etkileşimi*. Balıkesir: Detay.
- Bahar, O. (2006). Turizm Sektörünün Türkiye'nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı. *Yönetim ve Ekonomi*, 13(2), 137-147.
- Bakış, R. (2010). Bodrum Yarımadası'nda Turizmin Su Kaynakları Üzerindeki Etkisi ve İçme-Kullanma Suyu Problemi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 86.
- Bal, H. (2002). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakulte Kitap Evi.
- Baykara, T. (1992). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. İstanbul.
- Bodrum Belediyesi*. (2019). Bodrum Belediyesi: <https://bodrum.bel.tr/bodrum-kalesi.html> adresinden alındı

- Bodrum İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü Çalışma Raporu*. Bodrum.2018
- Bodrumlu, A. G. (1945). *Bodrum Tarihi*. İstanbul: Işık Basım ve Yayınevi.
- Bozyer, Ü. (2008). Kent Dokusunun Oluşmasında Turizmin Etkisi "Bodrum Örneği". İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Çakmak, Ş. (2011). Menteşe Beyliği ve Osmanlı Dönemlerinde Strobilos. *Sanat Tarihi Dergisi*, 18.
- Çetin, D. (1996). Turizmin Alibey (Cunda) Adası'nda Sosyal Yapıya Etkileri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Demir, C. (2002). Turizm ve Rekreasyon Faaliyetlerinin Olumsuz Çevresel Etkileri: Türkiye'deki Milli Parklara Yönelik Bir Uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 93-117.
- Deniz, M. (2013). Nazilli İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- DHMİ. (2019). DHMİ: <https://milasbodrum.dhmi.gov.tr> adresinden alındı
- Diler, A. (2007). Muğla Kültür Envanteri I (Bodrum Kentsel Sit, Halikarnassos). *Muğla Üniversitesi Karya Araştırma ve Uygulama Merkezi*. Muğla.
- Diler, A. (2013). *Muğla Kültür Envanteri-III.1 (Bodrum Yarımadası Arkeoloji ve Sanat Tarihi Kalıntıları*. İstanbul: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Doğan, H., & Üngüren, E. (2012). Yerel Halkın Isparta Turizmine Yönelik Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 103-122.
- Doğanay, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Doğanay, H., & Zaman, S. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Erzurum: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Özdemir, Ü., & Şahin, İ. F. (2012). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay kitabevi.

- Emekli, G. (1994). Foça'da Turizm ve Turistik Kentleşme. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Emekli, G. (1998). Bergama'da Turizm ve Sosyo-Ekonomik Etkileri. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği'nde Turizm Politikaları ve Türkiye'de Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 99-107.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi* (15), 51-59.
- Emekli, G. (2011). Öğrenen Turizm Bölgeleri, Kentler ve Kent Turizmine Kurumsal Yaklaşım. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27-39.
- Emekli, G. (2018). Kent Turizminde Kültür ve Yaratıcılık. *TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, (s. 459-489). Ankara.
- Ercan, T., Günay, E., & Türkecan, A. (1982). Bodrum Yarımadası'nın Jeolojisi. *Maden Tetkik ve Arama*.
- Erdoğru, M. A., & Özgiray, A. (2017). *Bodrum Yarımadasının Tarihi Coğrafyası*. Bodrum: Bodrum Belediyesi.
- Gökdemir, A. (2005). *Mutfak Hizmetleri Yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gül, A., & Kuş Şahin, C. (2010). Ülkemizdeki Doğal Sit Alanlarının Mevcut Durumu Analizi (Bodrum Yarımadası Örneği) . 3. *Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*, (s. 1564-1574). Artvin.
- Güner, İ. (2011). Bodrum ve Milas Çevresindeki Antik Kentlerin Tarihi Coğrafyasına Genel Bir Bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 338-367.
- Güner, İ., Özdemir, Ü., & Ertürk, M. (2000). Bodrum-Milas Yöresinde Devamlı Kır Yerleşmeleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 75-115.
- Işık, A. (2018). İlk Şehirler ve Yazılı Medeniyete Geçiş. *Mavi Atlas*, 46-74.
- Kapan, K. (2018). Turizm Faaliyetlerinin Şehirselleşmeye Etkileri: Antalya Örneği. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi.

- Kara, H. (1998). Muğla'nın İklim Özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler*(1), 123-136.
- Kara, H. (2007). Türkiyedeki Şehir Yerleşmelerinde Afet Sonrasına Yönelik " Afet Merkezleri" Planlaması. *TMMOB Afet Sempozyumu*, (s. 279-288).
- Kayan, İ. (1971). Gökova Çevresinde Fiziki Coğrafya Araştırmaları. *Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, 307-308.
- Keleş, R. (1997). *Kentleşme Politikası* (4 b.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kesici, M. (2012). Kırsal Turizme Olan Talepte Yöresel Yiyecek ve İçecek Kültürünün Rolü. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 33-37.
- Koç, F. (2011). Turgutreis'de Turizm. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Koçman, A. (1993). *İnsan Faaliyetleri ve Çevre Üzerine Etkileri Açısından Ege Ovalarının İklimi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kodal, T. (2008). Atatürk Döneminde Bodrumun Nüfus Yapısı (1923-1938). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 77-100.
- Konya, D. (2013). Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönleriyle Bodrum (1923-1960). Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Korkmaz, S. (1988). Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 391-417.
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M., & Kozak, M. (2014). *Genel Turizm İlkeler Kavramlar*. Ankara: Detay.
- Kuhrt, A. (2009). *Eski Çağ'da Yakındoğu*. (D. ŞENDİL, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kurmuş, F. (2018). Büyük kentlerden Sahil Kasabalarına Yaşam Tarzı Göçü: Bodrum Örneği Üzerine Niteliksel Bir Çalışma. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kurt, H., & Arslan, M. (2001). Bodrum (GB Anadolu) Volkanik Kayaçlarının Jeokimyasal ve Petrolojik Özellikleri: Fraksiyonel Kristalleşme, Magma Karışımı ve Asimilasyona İlişkin Bulgular. *Yer Bilimleri*, 15-32.

Mevzuat.(2019).www.mevzuat.gov.tr:

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20058948.pdf>,adresinden alındı

(2007). *Muğla Bodrum Yarımadası Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi 1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Araştırma Raporu*. Muğla.

Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü. (2019). Muğla İl Kültür Turizm Müdürlüğü: <http://www.muqlakulturturizm.gov.tr/TR-73710/turizm-istatistikleri.html> adresinden alındı

Oktik, N. (1997). Turizm Sektöründe Çalışan Kadınların Toplumsal Değişime Etkileri. *20.yy. Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı*. Ankara: TODAEİ.

Olalı, H., & Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Ticaret Matbaacılık Şti.

Özdemir, M. A., & Günay, M. (2005). Bolvadin Kenti'nin Gelişiminde Coğrafi Koşulların Rolü. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 128-157.

Özgüç, N. (2011). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay.

Özkan, G. (2018). Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Golf Sahaları İçin Yer Seçimi; Bodrum Yarımadası Örneği. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Sakaoğlu, N. (2010). *20. Yüzyıl Başında Osmanlı Kentleri*. İstanbul: Creative Yayıncılık.

Sayılarla Bodrum. (2015, Nisan). *Sayılarla Bodrum*. Bodrum: BODTO.

Sevin, V. (2001). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası 1*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Sezgin, E. (2004). *Bilişim Teknolojileri ve Finansal Yapılanma Sürecinde Turizm Endüstrisi ve Türkiye Turizmi*. Eskişehir: Anadolu üniversitesi.

Sezgin, O. M. (1995). *Genel Turizm*. Ankara: Tutibay Ltd.Şti.

- Soysal, İ. (1983). *Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları (1920-1945)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Südaş, İ., & Mutluer, M. (2008). Ekonomik etkileri açısından Türkiye'nin Turizm merkezlerine yönelik Avrupalı göçleri. *Ege Coğrafya Dergisi*, 51-59.
- Şahin, C. (2006). *Türkiye Fiziki Coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şemioğlu, O. (2006). Kuşadası, Bodrum ve Pire(Yunanistan) Yat Limanlarının Turizm Coğrafyası Açısından Karşılaştırılması. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Kitabevi
- Şit, M. (2016). Türkiye’de Turizm Sektörünün İstihdama Katkısı. *Akademik Yaklaşımlar*, 7(1), 101-117.
- Tayfun, A., & Arslan, E. (2013). Festival Turizmi Kapsamında Yerli Turistlerin Ankara Alışveriş Festivali'nden Memnuniyetleri Üzerine Bir Araştırma . *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 191-206.
- Tolga, F. (2010). Kültür Ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Turizm Odaklı Stratejik Plan Çalışmalarına Yön Verecek İlkeler: Bodrum Yarımadası. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Tosunoğlu, A. (2011). Bodrum (Muğla) İlçesi Atmosferik Polenlerinin Belirlenmesi. Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Tuzlacı, E. (2003). *Bodrum Yarımadasının Çiçekleri ve Yararlı Bitkileri*. İstanbul: Celsus.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2017). *Beşeri Coğrafya İnsan. Kültür. Mekan*. İstanbul: Çantay.
- Uğur, A., & Aliğaoğlu, A. (2018). *Şehir Coğrafyası*. Ankara: Nobel.
- www.bodrumferibot.com. (2019). bodrumferibot: www.bodrumferibot.com adresinden alındı

- Yarcan, Ş. (1998). *Türkiye'de Turizm ve Uluslararasılaşma*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Yasak, Ü. (2006). Sandıklı'da Nüfus ve Şehirsel Gelişim Eğilimleri. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yüceşahin, M. M. (2003). Şehirleşme Süreci Bakımından İnegöl İlçesi Şehirsel Yerleşmeleri. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 75-95.
- Zaman, S. (2005). Kemer'in Turizm Coğrafyası. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Zengin, B. (2010). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisine Reel ve Moneter Etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 103-128.

